

Rudolf Steiner

FIZIOLOGIE OCULTĂ, GA 228

EINE OKKULTE PHYSIOLOGIE, GA 128, 1927

Ciclu de opt conferințe ținute la Praga
în perioada 20 - 28 martie 1911

Conferința 1: ENTITATEA UMANĂ

Conferința 2: DUALITATEA UMANĂ

Conferința 3: COACȚIONAREA DUALITĂȚII UMANE

Conferința 4: SISTEMUL COSMIC INTERN AL OMULUI

Conferința 5: SISTEMELE DE FORȚE

SUPRASENSIBILE

Conferința 6: SÂNGELE CA EXPRESIE ȘI UNEALTĂ

A EULUI UMAN

Conferința 7: VIAȚA CONȘTIENȚĂ A OMULUI

Conferința 8: FORMA UMANĂ ȘI ARTICULAREA

FORȚELOR

TREPTELE ADEVĂRULUI

Antroposofia este un curent spiritual modern, fundamentat de austriacul Rudolf Steiner (1861-1925), personalitate complexă, dotată cu capacitatea de a dezvolta în mod consecvent și interactiv atât mistica înaltă bazată pe experiențe interioare care l-au condus la cercetări aprofundate în lumea spirituală, cât și gândirea riguros științifică despre spirit, prin opoziție cu tendințele materialismului dominant în secolul al XIX-lea și prima parte a secolului al XX-lea. Materialismul urmărea eliminarea nivelului divin-spiritual din cunoaștere prin contestarea existenței acestuia în Univers, ceea ce l-a îndreptățit pe R. Steiner să afirme: „Tragedia materialismului constă în faptul că nu poate înțelege ce este materia”.

Pentru a sintetiza conținutul de idei al antroposofiei sau științei despre spirit vom porni de la un principiu de bază formulat chiar de Rudolf Steiner: „Oricărei realități materiale din Univers îi corespunde ceva spiritual și orice realitate spirituală din Univers primește la un moment dat expresie în lumea materială”. Întreaga evoluție, mai întâi biologică și apoi social-istorică, a umanității este o ilustrare vie a acestui principiu. Cunoașterea directă a resorturilor spirituale ale umanității, ca și cunoașterea exterioară a materiei, se obține numai prin eforturi susținute de perfecționare a structurilor noastre sufletești și spirituale, pentru a deveni apți și demni de dezvoltarea conștiință și responsabilă a relației omului cu lumea spirituală în toată puritatea indispensabilă acestui scop. Unul din principalele scopuri ale antroposofiei constă în deschiderea căilor cunoașterii de sine, fapt necesar pentru evoluția viitoare a omenirii. Atât cunoașterea de sine cât și înțelegerea coerentă a lumii interioare și a ambianței telurice și cosmice se pot dobândi prin studiul scrierilor antroposofice, întrucât logica riguroasă a expunerilor oferă gândirii posibilitatea aprecierii valorii acestora, chiar și în lipsa accesului personal direct la lumile spirituale. Omul apare astfel ca o ființă dublă, cu problematică cosmică și problematică terestră, având sarcina realizării sintezei superioare a acestora.

În consecință, antroposofia este știința despre spirit care ne dă posibilitatea înțelegerii *rațiunii de a fi* a structurilor și evenimentelor aparținând lumii sensibile, precum și a înlănțuirii acestora în timp și spațiu. Ea nu este o fundamentare teoretică pusă la îndemâna unei „secte religioase”, cum încearcă să denigreze unele scrieri mișcarea antroposofică, ci reprezintă calea spirituală de valorificare concretă a forțelor de iubire aduse de Hristos pe Pământ, atât de necesară într-o perioadă în care dezbinarea între oameni se manifestă în toate relațiile individuale și de grup. Există, în prezent, antroposofi aparținând celor mai diferite confesiuni religioase care consideră că au găsit, în sfârșit, în antroposofia lui R. Steiner un limbaj comun capabil să creeze baza pentru o nouă deschidere spirituală către lume, prin înțelegerea corectă a momentului-cheie pentru întreaga evoluție cosmică pe care l-a reprezentat Evenimentul de pe Golgota de acum 2000 de ani.

Antroposofia nu este teorie, ci cunoaștere vie, ceea ce se reflectă în faptul că a pus toate premisele și a elaborat soluții valoroase în diferitele domenii aplicative marcate de consecințele tuturor situațiilor de criză caracteristice lumii actuale pe care Rudolf Steiner le-a prevăzut cu 8-9 decenii în urmă. Astfel, pe baza cunoașterii aprofundate a omului (antropologia antroposofică), Rudolf Steiner, colaboratorii și urmașii săi au elaborat principiile și metodele terapeutice ale medicinei antroposofice, ale agriculturii biodinamice, ale sistemului pedagogic Waldorf, ale tripartiției sociale, au dat naștere unui impuls original în arhitectură etc. Putem conchide că antroposofia este totodată o cale de cunoaștere obiectivă, o cale de autocunoaștere și o cale de viață. Ea este prelungirea în Eul omului actual a activității lui Hristos, a Logosului care a acționat de la începutul existenței Universului.

Mișcarea antroposofică, care s-a separat din mișcarea teosofică, s-a dezvoltat independent, și numai în mod eronat sau abuziv este asociată cu alte curente și organizații actuale. Ea deschide perspective luminoase educației pentru libertate, iubirii dintre oameni și colaborării cu natura, iar spiritualitatea românească, constitutiv creștină și cu o largă deschidere spre înțelegerea integrării omului în Cosmos, este o matrice gata pregătită pentru receptarea și dezvoltarea acestor imperative ale mileniului III.

biolog dr. PETRE PAPACOSTEA

ÎN LEGĂTURĂ CU PUBLICAREA CONFERINȚELOR LUI RUDOLF STEINER

Baza științei spiritului orientată antroposofic o constituie lucrările scrise și publicate de Rudolf Steiner (1861-1925). Pe lângă aceasta, el a ținut, între 1900-1924, numeroase conferințe și cursuri, atât în fața unui public larg, cât și pentru membrii Societății teosofice, mai târziu ai Societății antroposofice. Vorbind în mod liber, el însuși a dorit inițial ca aceste conferințe să nu fie consemnate în scris, deoarece ele erau concepute drept „comunicări orale, nedestinate tiparului”. După ce însă s-au finalizat și răspândit tot mai numeroase variante incomplete și eronate după stenogramele și notițele

auditorilor, s-a văzut nevoit să reglementeze problema acestora. Și a încredințat Mariei Steiner von Sivers această misiune. Ei i-a revenit sarcina de a-i desemna pe cei care au dreptul să stenografeze conferințele, de a asigura administrarea stenogramelor și revizuirea textelor pentru tipar. Din cauză că, fiind extrem de ocupat, Rudolf Steiner nu a putut corecta el însuși textele, decât în cazuri foarte rare, în privința tuturor conferințelor publicate trebuie să se țină seama de această rezervă a sa: „Va trebui să se aibă în vedere faptul că în stenogramele nerevizuite de mine se găsesc greșeli”.

În legătură cu raportul dintre conferințele pentru membri, care, la început, erau accesibile numai sub formă de manuscrise tipărite pentru uz intern, și cărțile sale, destinate publicului larg, Rudolf Steiner își exprimă punctul de vedere în lucrarea autobiografică *Mein Lebensgang* (*Viața mea*), capitolul 35. Cele spuse acolo sunt valabile, în egală măsură, în ceea ce privește cursurile ținute, care se adresau unui cerc restrâns de participanți, familiarizat cu bazele științei spiritului.

După moartea Mariei Steiner (1867-1948) s-a trecut, conform indicațiilor sale, la tipărirea unei ediții a operelor complete ale lui Rudolf Steiner (Rudolf Steiner - Gesamtausgabe, GA). Volumul de față constituie o parte a acestei ediții.

CONFERINȚA I

ENTITATEA UMANĂ

Praga, 20 martie 1911

În acest ciclu de conferințe avem de tratat o temă extrem de apropiată omului. Vom vorbi despre entitatea omului însuși, despre ceea ce se referă la viața omenească. Pe cât de aproape atinge acest subiect omul - deoarece este vorba de el însuși -, tot pe atât de greu este de abordat. Chiar și numai o privire asupra imperativului „Cunoaște-te pe tine însuși”, care a răsunat în toate timpurile, coborât spre om din înălțimi mistic-oculte ne arată că această cerință este valabilă pentru toate epocile, că autocunoașterea, cunoașterea adevărată a entității proprii este un proces foarte greu pentru om. Nu este vorba

aici numai de cunoașterea de sine personală, ci mai cu seamă de cunoașterea entității omenești. Eterna repetare a preceptului „Cunoaște-te pe tine însuși” ne arată că omul este foarte departe de el însuși, că el trebuie să parcurgă o cale lungă spre propria sa înțelegere. Acesta este motivul pentru care considerațiile pe care le vom face în aceste zile vor trata, la rândul lor, lucruri îndepărtate, pentru care vom avea nevoie de multe explicații.

Din această cauză am decis să abordez această temă numai după o lungă pregătire și după o matură chibzuință. Dacă vrem să ajungem la o abordare reală avem nevoie neapărat de ceva ce este adeseori ignorat în abordarea științifică obișnuită: venerația pentru ființa umană - nu pentru individ, mai ales când acest individ suntem noi înșine, ci pentru ființa umană în general. Va fi o condiție de bază pentru viitoarele noastre abordări de a avea venerație pentru entitatea umană, în cel mai pur înțeles al acestei expresii.

Adevărata venerație se va naște numai dacă vom face abstracție de felul în care apare ființa umană în viața de toate zilele. Trebuie - să ne putem ridica până la ideea că omul, cu toată evoluția lui trecută, nu este aici pentru el însuși, ci pentru revelarea spiritului întregii lumi, a spiritului divin al întregii lumi: Acest om este revelația divinității cosmice! Și dacă el spune că aspiră la cunoașterea de sine, la a deveni din ce în ce mai desăvârșit - în sensul antroposofic al cuvântului - nu trebuie să rezulte că o face din simplă curiozitate și nici din dorința de a afla ce este omul, ci trebuie să simtă ca pe o datorie de a modela cât mai bine această realizare, această revelație a spiritului lumilor în om, să perfecționeze din ce în ce mai mult, pentru a găsi un sens în cuvintele: „A rămâne neștiutor înseamnă a păcătui împotriva vocației hotărâtă de divinitate”. Căci spiritul lumilor a pus în noi forța cunoașterii. Dacă nu vrem să dezvoltăm această cunoaștere, refuzăm să fim revelația spiritului divin, ceea ce, de fapt, nu ne este îngăduit, și în acest caz devenim din ce în ce mai mult caricatura lui. Este de datoria noastră să ne transformăm neîncetat, în așa fel încât să devenim o reflectare a spiritului universal. Numai dacă putem să dăm un înțeles cuvintelor „a deveni o imagine a spiritului universal”, dacă devine important pentru noi să spunem „trebuie să cunoaștem, este de datoria

noastră să cunoaștem", doar atunci vom putea încerca în mod corespunzător acest sentiment de venerație față de ființa umană. Pentru cel care vrea să cuprindă viața și entitatea omului dintr-un punct de vedere ocult, această pătrundere cu venerație față de natura omenească este o necesitate absolută, pentru că numai ea este capabilă să trezească în noi ochiul spiritual, posibilitățile noastre plenare de viziune spirituală, adică să trezească acele forțe care să ne lase să pătrundem în profunzimile spirituale ale naturii omenești. Dacă un cercetător al spiritului, un clarvăzător, nu ar putea să venereze în cel mai înalt grad natura umană, nu ar fi capabil să pătrundă până în cele mai intime fibre ale sufletului, cu venerație pentru această natură, i-ar rămâne închis ochiul spiritual pentru tot ce privește entitatea mai profundă a omului, oricât de deschis ar fi pentru unele din tainele spirituale ale Universului. Sunt mulți clarvăzători care pot vedea în ambianța spirituală a existenței noastre. Dacă nu au această venerație, ei nu pot însă pătrunde în profunzimea firii umane și nu pot spune nimic corect în ceea ce privește entitatea umană.

În sens exterior, știința vieții se cheamă „fiziologie”. Această știință a vieții nu va fi abordată aici în felul în care o vede știința exterioară, ci în felul în care ea se oferă privirii spirituale, astfel încât, de la aspectul exterior al omului, de la forma și funcțiile organelor lui, vom privi mereu spre baza spirituală, suprasensibilă a organelor, a formelor de viață, a proceselor vitale. Întrucât nu avem intenția de a construi aici o „fiziologie ocultă” subiectivă, va fi necesar să facem unele referiri la lucruri care la început vor suna celor neinițiați ca neverosimile. Trebuie să menționăm că acest ciclu de conferințe, mai mult decât altele pe care le-am ținut până acum, constituie un *întreg* și că nu putem nici discuta, nici face critici pe marginea conferințelor izolate - și în special a celor de început -, pentru că unele lucruri pe care le vom aborda în acest ciclu de conferințe va trebui să le spunem fără prejudecăți și nimic nu trebuie tratat în mod izolat. Din această cauză fiziologia ocultă trebuie abordată altfel decât o fiziologie exterioară. Principiile de bază pe care le vom expune la început vor fi confirmate de ceea ce va fi spus la sfârșit. Și nu vom urmări o „linie dreaptă de la început până la sfârșit”, ci

vom parcurge un drum circular, care ne va conduce, în cele din urmă, de unde am pornit.

Ceea ce prezentăm aici este o meditație asupra omului. La început omul ne întâmpină prin forma sa exterioară perceptibilă simțurilor exterioare. Știm că observația laică pur exterioară a omului s-a îmbogățit mult datorită cercetării științifice. Deci, ceea ce știm astăzi în mod exterior despre om, prin experiență și prin observație exterioară, trebuie constituit din ceea ce laicul este capabil să observe la sine și la alții și din ceea ce are de spus știința în aceste domenii, care obține rezultate folosind metode și instrumente demne de toată admiratia.

Dacă punem la un loc mai întâi pentru omul exterior tot ce se poate vedea din punct de vedere laic, ceea ce, poate, acesta a învățat despre ființa umană din unele cărți de popularizare, vom înțelege că de la început se atrage atenția asupra faptului că prin însăși forma sa exterioară, așa cum ne întâmpină în lumea exterioară, el reprezintă o dualitate. Și este indispensabil ca cel ce vrea să forțeze profunzimile naturii umane să conștientizeze, la rândul lui, că omul exterior, cu aspectul și conformația sa, reprezintă, în fond, o dualitate.

Primul lucru ce poate fi distins clar la om este faptul că posedă organe - creierul și măduva spinării - închise în formațiuni osoase, care le protejează împotriva lumii exterioare. Văzute din profil, ne putem reprezenta ceea ce aparține acestor organe în felul următor (vezi figura): *a* reprezintă ansamblul vertebrelor suprapuse, formând coloana vertebrală, iar *b* bolta craniană și oasele capului. În acest canal format prin suprapunerea vertebrelor și din oasele craniene se găsește închis tot ce ține de creier și de măduvă. Nu putem observa omul fără a ne da seama că tot ce ține de acest domeniu formează un tot, închis în sine, și că tot restul corpului omenesc, care poate fi în

strânsă legătură cu această primă formațiune - gât, trunchi, membre -, este legat de sistemul nervos prin formațiuni mai mult sau mai puțin filiforme sau plate (sub formă de bandă). Acestea trebuie să străpungă mai întâi învelișul protector, pentru a realiza o legătură între partea închisă în interiorul acestei formațiuni osoase și ceea ce se leagă de ea ca natură umană exterioară. Astfel, putem spune: Chiar pentru observația superficială, omul apare ca o dualitate. O parte se găsește în interiorul formațiunilor osoase menționate, în învelișul protector solid și sigur, iar cealaltă parte în afara acestuia.

Trebuie să aruncăm mai întâi o privire sumară asupra a ceea ce se găsește în interiorul acestei formațiuni osoase. Putem distinge din nou două organe: marea masă a creierului, închisă în cutia craniană, și măduva, legată organic de creier, și care este suspendată în canalul vertebral ca o excrescență filiformă a primului. Diferențiind aceste două formațiuni, trebuie să atragem atenția asupra unui lucru pe care știința exterioară nu este obligată să-l remarce, spre deosebire de știința ocultă, care trebuie să pătrundă în profunzimea ființei, și anume că tot ceea ce spunem despre om se referă *numai* la el. În momentul în care pătrundem în profunzimea diferitelor organe, descoperim că, la om, ele pot avea o cu totul altă sarcină, în semnificația lor adâncă, decât corespondentele sale din regnul animal. Cel care observă lucrurile prin intermediul științei exterioare, va spune: Ceea ce ai afirmat aici se poate spune și cu privire la animale. Dar ceea ce se spune despre esența unui organ uman nu poate fi spus în același mod pentru animal, dacă se pătrunde mai adânc în probleme. Observația ocultă are sarcina de a privi animalul în sine și de a vedea apoi dacă ceea ce se poate spune despre măduva și creierul uman este valabil și pentru animal. Din faptul că animalele apropiate omului au o măduvă și un creier nu se poate trage concluzia că, în semnificația sa profundă, sarcina acestor organe este aceeași. Să folosim o comparație: cu un cutit se poate, la fel de bine, tăia un vițel sau răzui o pată. În ambele cazuri avem de-a face cu un cutit. Cel care privește numai forma obiectului, poate gândi că în ambele cazuri este vorba de același lucru, de un cuțit. Cel ce se află pe tărâmul științei exterioare va spune că în ambele cazuri este vorba de o măduvă și de un creier. El

va gândi că, de vreme ce ambele organe există atât la animal cât și la om, ele au aceeași funcție. Dar acest lucru nu este adevărat; este o atitudine care a devenit de uz curent în știința exterioară și care a condus la unele inexactități care nu vor putea fi corectate decât atunci când știința exterioară va consimți să fie de acord cu învățămintele profunde ale cercetării suprasensibile asupra ființelor.

Dacă luăm în considerare creierul și măduva, separat, vom remarca cu ușurință un adevăr asupra căruia observatori ai naturii ne-au atras atenția de acum mai bine de o sută de ani. Se poate spune, cu o anumită justificare: Dacă se contemplă creierul, acesta ne apare ca o măduvă transformată. Să ne amintim că Goethe, Oken și alți observatori ai naturii au arătat că este o oarecare asemănare între forma oaselor craniului și vertebre. De exemplu, Goethe, care a analizat cu atenție asemănările de formă între organe, a fost de la început frapat de faptul că, dacă ne imaginăm o vertebră transformată, turtită și umflată, poate apărea forma unui os cranian, astfel încât, dilatând o vertebră în toate sensurile pentru ca ea să capete prin aceasta proeminențe, devenind însă plată în prelungirile sale, se poate obține treptat dintr-o vertebră un os cranian. Astfel, oasele craniene pot fi considerate, dintr-un anumit punct de vedere, vertebre transformate. După cum putem aprecia oasele craniene care înconjoară creierul ca vertebre transformate, la fel ne putem imagina masa măduvei, dilatată în diverse feluri, diferențiată, complicată, și obținem într-un anumit sens creierul, prin modificarea măduvei, ca și când am spune că dintr-o plantă, care nu are la început decât frunze verzi, crește o floare. Astfel am putea gândi că, prin această modificare, întregul creier este posibil să fie transformat prin ridicarea măduvei la trepte superioare; ea a devenit creier. Vă voi spune mai târziu cum poate fi apreciat în mod științific acest lucru. Acum, deci, ne putem reprezenta că putem privi creierul nostru ca pe o măduvă diferențiată.

Să analizăm ambele organe din acest punct de vedere. Care din ele ar putea fi considerat ca fiind cel mai tânăr? Aceasta este întrebarea pe care trebuie să ne-o punem. Fără îndoială, nu este cel care are forma derivată, ci acela care prezintă forma originară. Deci măduva, fiind în prima sa etapă de dezvoltare, este mai tânără, în timp ce creierul este în cea

de a doua etapă. El a parcurs deja stadiul de măduvă - este o măduvă transformată -, trebuie deci să-l considerăm ca fiind mai vechi. Altfel spus, dacă tinem seamă de această dualitate pe care o întâlnim la om - creier și măduvă - putem spune: Toate structurile, toate forțele care au dus la formarea creierului trebuie să fie mai vechi, căci într-o etapă anterioară ele au trebuit să contribuie la structurarea măduvei și apoi au acționat pentru a transforma această măduvă în creier.

Ajungem la încă o concluzie: măduva noastră actuală nu a progresat îndeajuns pentru a atinge al doilea nivel; ea a rămas la etapa de măduvă. Și, dacă vrem să exprimăm acest lucru în mod pedant, vom spune că în coloana vertebrală avem o măduvă de rangul întâi, iar în creier o măduvă de rangul al doilea, o măduvă transformată, îmbătrânită, devenită creier.

Am arătat prin aceasta ce trebuie luat în considerare când privim în mod obiectiv organul închis în acest înveliș osos protector. Acum să examinăm un alt aspect, pe care îl întâlnim la început numai în domeniul ocultismului. Vorbind despre creier și despre măduvă așa cum am procedat, se ajunge la o altă problemă. Când are loc o asemenea transformare, adică remodelarea unui organ de la un prim stadiu la un al doilea stadiu, procesul de dezvoltare poate fi progresiv sau regresiv. Adică, evoluția poate conduce un organ la trepte superioare de perfecționare sau la degenerare, la atrofiere treptată. Să ne referim la măduvă; ea ne apare ca un organ relativ tânăr, care nu a ajuns încă la stadiul de creier. Putem însă privi lucrurile în două feluri: măduva ar putea avea în ea forțele pentru a deveni, ea însăși, cândva, creier, ca acesta de acum, dar ar putea, le fel de bine, să nu aibă această predispoziție și să nu ajungă la un al doilea stadiu de dezvoltare. Ea ar fi atunci pe drumul decrepitudinii, fiind destinată să atingă doar primul stadiu de dezvoltare și să nu ajungă la cel de al doilea. Dacă ne gândim cum creierul nostru actual a avut cândva funcția unei măduve, măduva a avut, fără îndoială, forța de a se dezvolta și de a deveni creier. Dar, în ceea ce privește măduva actuală, contemplația ocultă ne spune că ea nu poartă în sine predispoziția spre o dezvoltare progresivă, ci se pregătește să-și încheie evoluția la stadiul atins. Dacă îmi permiteți să utilizez o exprimare grotescă, aş spune că omul nu trebuie să creadă că actualul cordon medular se va dezvolta cândva ca un creier.

Vom vedea care sunt cauzele ce stau la baza considerațiilor oculte, pentru a putea face această afirmație. Dar, prin simpla comparare a formelor acestui organ la om și la speciile animale primitive - unde apare pentru prima dată -, se dezvăluie deja o indicație exterioară privind cele spuse acum. Dacă luăm ca punct de referință un șarpe, vedeți cum coloana sa, formată din nenumărate inele, începe în partea posterioară a capului, este umplută de măduvă și parcurge un drum continuu înainte și înapoi. La om, în schimb, din locul unde se articulează cu creierul, măduva se depărtează, coborând și subțindu-se tot mai mult. Ea prezintă din ce în ce mai puțin distinct forma pe care o avea la capătul de sus. Observația exterioară ne arată, de asemenea, că în acest drum spre înapoi, la șarpe, se poate vedea un fel de degenerare. Acesta este modul de comparare exterior, și vom observa cum lucrează contemplația ocultă asupra celor de mai sus.

Ținând seama de cele arătate, vom putea spune că, în formațiunea osoasă craniană, am închis o măduvă care a devenit creier printr-o dezvoltare progresivă, o măduvă care a ajuns la o a doua treaptă a dezvoltării sale. Dar există și o a doua încercare de a forma un creier asemănător în măduva spinării; trebuie să repetăm: această încercare arată că nu poate să reușească, că măduva de acum nu se ridică până la nivelul unui creier adevărat.

Să trecem acum la alte aspecte, pe care le putem cunoaște tot prin observația laică, exterioară; să încercăm să aprofundăm sarcina pe care o au de îndeplinit creierul și măduva. Este mai mult sau mai puțin știut că instrumentul activităților sufletești superioare are o anumită legătură cu creierul, că aceste activități sunt dirijate de organele creierului. Oricine știe, de asemenea, că acțiunile sufletești inconștiente sunt dirijate de măduvă, mai precis, este vorba de acea activitate care are loc atunci când impresia exterioară este urmată imediat de acțiune, fără reflecție. Când vă înțepați, vă retrageți imediat mâna, tresărind. Între înțepătură și tresărire nu este timp pentru reflecție. Aceste activități sufletești sunt acceptate cu o anumită justificare, chiar și de către știința oficială, printre funcțiile medulare. Dar există alte activități sufletești, în cadrul cărora între impresie și gest se inserează o reflecție mai adâncă. Gândiți-vă la artistul care observă natura

exterioară, forțându-și simțurile. El culege nenumărate impresii. După aceea, trece mult timp până când își transformă impresiile în activitate sufletească. Și de-abia după un alt interval de timp fixează printr-o activitate exterioară ceea ce s-a elaborat în sufletul său. Între impresiile exterioare și ceea ce omul face sub influența lor se intercalează o activitate sufletească bogată. Același lucru se întâmplă în domeniul cercetării științifice, dar și în cazul oricărui om care reflectează la ceea ce are de făcut, fără a reacționa impulsiv la impresiile sale exterioare. El nu se dezlănțuie ca un taur furios la vederea culorii roșii, printr-o mișcare reflexă, ci reflectează la ceea ce are de făcut. De fiecare dată când se intercalează actul reflecției, vorbim de creier ca instrument al activității sufletești.

Dacă pătrundem și mai adânc în problemă, ne vom întreba cum se prezintă această activitate sufletească pentru care utilizăm creierul. Noi o percepem în două feluri. O dată, în viața de veghe din timpul zilei, când acumulăm impresii exterioare prin simțuri și le elaborăm, prin reflecții cât mai raționale, cu ajutorul creierului. Vorbind în limbajul curent, trebuie să ne reprezentăm aceste impresii exterioare intrând prin porțile simțurilor și declanșând anumite activități în sufletul nostru. Dacă am urmări numai ceea ce se întâmplă în organizarea exterioară, am vedea cum creierul este pus în mișcare de acest aflux nestăvilit de impresii exterioare și cum el le elaborează prin reflecție. La acest produs se asociază celelalte urmări ale acestor impresii, mai puțin supuse rațiunii, adică fapte și gesturi pe care le atribuim mai degrabă măduvei, ca instrument. O a doua activitate care se interferează în viața omului, așa cum este ea în prezent, este cea de imagini a visului, inserată între activitatea conștientă a zilei și cea a somnului inconștient. Această viață de vis se inseră într-un mod uimitor între viața conștientă - care utilizează din plin instrumentul creierului - și viața inconștientă din timpul somnului. Să vorbim acum, pe scurt, despre această viață de vis, din punctul de vedere al unui cercetător laic.

Vedem că întreaga viață de vis are o asemănare remarcabilă, pe de o parte, cu acea activitate sufletească subordonată pe care o legăm de măduva spinării. Imaginile de vis nu apar în sufletul nostru ca reprezentări provenind din

reflecție, ci au un caracter de necesitate, asemănător mișcării mâinii care gonește o muscă așezată pe față. Este o mișcare reflexă, de apărare. În viața de vis este vorba de altceva, având de asemenea caracterul de necesitate nemijlocită. Nu apare o acțiune, ci în orizontul nostru sufletesc apare o imagine. Așa cum în conștiința de veghe nu avem de-a face cu o influență produsă de reflecție asupra mișcării mâinii, pe care o facem din necesitate, tot atât de puțin putem influența imaginile care apar și dispar în viața haotică de vis. Am putea spune că atunci când observăm un om în timpul vieții conștiente de veghe și îi vedem mișcările reflexe, totalitatea gesturilor și a expresiilor fizionomice - realizate fără controlul rațiunii -, avem de-a face cu o sumă de acțiuni sufletești care se integrează cu necesitate în acest om. Să privim acum un om care visează. Este vorba de o sumă de imagini care acționează în ființa lui cu caracter de imagine și nu de acțiune. Vom înțelege deci că, așa cum în viața conștientă din timpul zilei omul are unele gesturi care se declanșează fără reflecție, tot astfel, într-o lume a imaginilor, apar reprezentări de vis haotice; care se întrepătrund.

Dacă ne-am îndrepta acum atenția asupra creierului și l-am considera ca pe un instrument al conștiinței de vis, ce ar trebui să facem? Ar trebui să ne imaginăm că în creier se află ceva care se comportă ca măduva noastră, care împinge la

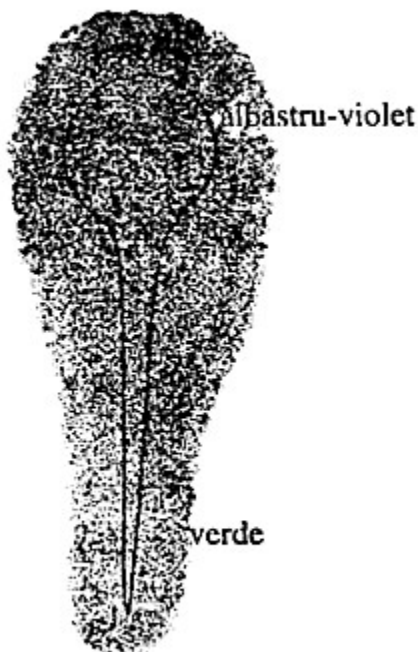
acțiuni
inconștiente. În
acest fel trebuie să
privim creierul: în
primul rând ca pe
un instrument al
vieții conștiente,
din starea de
veghe, când se
elaborează
reprezentările
controlate de
rațiune, în al doilea
rând ni-l imaginăm
ca având la bază o
măduvă aflată

acolo într-un mod tainic și care nu se manifestă ca măduvă, ci stă înghesuită în creier și nu declanșează acțiuni. În timp ce măduva spinării conduce la *acțiuni*, în ciuda faptului că acestea nu sunt controlate prin rațiune, creierul dă naștere, în acest caz, numai la *imagini*. Ceea ce se constituie ca o bază ascunsă a creierului rămâne în acest caz la mijloc de drum. Nu am putea deci spune că viața de vis ne conduce la situația de a putea să facem aluzie la această măduvă a spinării care se află la baza creierului? Când socotim creierul - în forma sa actuală - drept instrument al vieții conștiente din timpul stării de veghe, îl vedem așa cum ne-ar apărea dacă l-am scoate din cutia craniană. Dar când viața de veghe se stinge, înseamnă că aici trebuie să mai fie ceva. Într-adevăr, observația ocultă ne arată că în creier se găsește o măduvă tainică ce cheamă visul la viață. Dacă am vrea să prezentăm schematic această situație, ar trebui să arătăm că în creierul reprezentărilor, al vieții conștiente din starea de veghe, există o măduvă veche, invizibilă pentru percepția exterioară, amplasată acolo în mod misterios. Vreau să afirm, deocamdată ca ipoteză, că această măduvă intră în acțiune atunci când omul doarme și visează, și că în acest timp acționează atât cât îi este permis unei măduve. Dar, deoarece este înghesuită în creier, ea nu conduce la acțiuni, ci numai la imagini, și numai la acțiuni sub formă de imagini; căci în vis acționăm numai în imagini. Astfel, această viață aparte, ciudată, haotică, pe care o trăim în vis, ne indică faptul că la baza creierului nostru - pe care, pe bună dreptate, îl socotim instrumentul stării de veghe - se află un organ misterios care este, poate, formațiunea mai veche din care s-a dezvoltat creierul și care iese astăzi la iveală când formațiunea mai nouă tace. Aceasta ne arată ce era odinioară creierul. Măduva acționează, în măsura în care poate, fiind înghesuită în creier. Ea nu produce acțiuni finite, ci doar imagini.

În acest fel, observarea însăși a vieții ne face să distingem chiar și în evoluția creierului două trepte. Existența visului ne duce la concluzia că în evoluția lui creierul a parcurs două trepte și că s-a dezvoltat până la viața diurnă a stării de veghe. Dar atunci când viața de zi păstrează tăcerea, vechiul organ se mai manifestă în viața de vis. Noi am creat, în primul rând, *tipuri* din ceea ce ne-a furnizat observarea exterioară a lumii.

Aceasta ne arată că însăși observarea sufletului adaugă un sens la ceea ce ne poate oferi observarea exterioară a formei: anume că viața conștientă de veghe se raportează la cea de vis, așa cum creierul aflat la cea de a doua treaptă a dezvoltării sale se raportează la vechea măduvă a spinării, rămasă la prima treaptă de dezvoltare. Într-un mod uimitor, viziunea ocultă, clarvăzătoare, ne poate servi drept bază pentru observarea integrală, esențială, a naturii umane, în măsura în care se exprimă în organele închise în masa osoasă a craniului și a coloanei vertebrale. Știm din știința spiritului cum corpul vizibil al omului este doar o parte a întregii ființe omenești și că, în momentul în care se deschide ochiul clarvăzător, corpul fizic apare înconjurat de un organism suprasensibil, numit grosier „aura umană”. Menționăm aceasta aici doar ca un fapt.

Vom reveni asupra lui mai târziu, pentru a vedea în ce măsură are o justificare. Această aură umană, prin intermediul căreia omul fizic apare ca un nucleu, se arată ochiului clarvăzător în diferite culori. Dar nu trebuie să ne imaginăm că s-ar putea realiza vreodată o imagine a acestei aure: culorile sunt într-o continuă schimbare și acesta este motivul pentru care orice încercare de a-i face un tablou în culori ar fi doar o aproximare. Este ca și cum am vrea să pictăm fulgerul: întotdeauna suntem obligați să-l reprezentăm printr-o formațiune rigidă. Așa cum fulgerul nu poate fi redată prin pictură, și mai puțin poate fi redată aura, deoarece culorile sunt extrem de instabile și mobile. Ele nu pot fi descrise decât eventual în termeni simbolici.

Culorile aurei prezintă diferențe remarcabile în raport cu caracterul de bază al organismului uman. Este interesant să ne referim la imaginea aurei, așa cum rezultă pentru ochiul clarvăzător, când ne reprezentăm, acum privite din spate, craniul și coloana vertebrală. Această parte a aurei nu poate fi descrisă decât spunând că ea este înglobată în aura luată în întregul său. Chiar dacă ne imaginăm culorile aurei în continuă mișcare, putem totuși indica, de exemplu, o culoare dominantă pentru partea inferioară a coloanei vertebrale: i-am putea spune verzuie. Se poate preciza, de asemenea, o altă nuanță, care nu se vede în nici o parte a corpului atât de clar cum apare la cap - un albastru-violet. S-ar putea compara acest albastru-violet cu nuanța culorii florii de piersic, dar numai cu aproximație. Între albastrul-violet al părții superioare a craniului și verdele bazei coloanei se află alte nuanțe, care sunt greu de descris, deoarece ele nu apar în mod curent în lumea simțurilor. De exemplu, verdele este urmat de o altă culoare, care nu este nici verde, nici albastru sau galben, dar poate fi un amestec din toate acestea. Repet, în acest spațiu intermediar sunt culori inexistente în lumea fizico-senzorială. Dacă este greu de descris ce se găsește aici, se poate spune cu certitudine că, pornind de la această măduvă dilatată (creier - n.tr.), am putea începe cu albastru-violet, pentru a ajunge la baza coloanei, unde vom găsi o nuanță verzuie.

Vreau să adaug un fapt, pe lângă ceea ce am spus astăzi în legătură cu observația exterioară a formei și ținutei omului. Vom încerca să medităm asupra celorlalte părți ale ființei umane, care se leagă de cele discutate - gât, trunchi, membre etc. -, ca reprezentând al doilea aspect al dualității umane, pentru a ajunge să înțelegem, în cele din urmă, ce înseamnă pentru noi cooperarea celor două părți.

CONFERINȚA a II-a

DUALITATEA UMANĂ
Praga, 21 martie 1911

În cadrul expunerilor noastre vom intra în mod constant în dificultatea de a putea cuprinde mai exact cu privirea organismul uman exterior, pentru a recunoaște ce este perisabil, fragil. Vom vedea totodată cum tocmai acest lucru ne va conduce spre cunoașterea nepieritorului, eternului din natura umană. Și dacă considerațiile noastre au acest scop, este necesar să ne amintim ceea ce am menționat deja, și anume punctul de vedere din care trebuie considerat organismul exterior fizic, cu întreaga venerație cuvenită unei revelări a lumilor spirituale.

Dacă suntem pătrunși în oarecare măsură de noțiunile și modul de simțire al științei spiritului, putem avea acces cu ușurință la gândul că organismul uman, în uriașa lui complexitate, trebuie să fie cea mai semnificativă expresie, cea mai mare și mai importantă revelație a forțelor spirituale care structurează lumea și-i dau viață. Oricum, trebuie să pătrundem tot mai mult din afară spre interior.

Ieri am văzut cum observația exterioară - atât cea laică cât și cea științifică - ne obligă să vedem în om o dualitate. Am făcut-o în treacăt, dar, în cele ce urmează, vom aprofunda problema. Am spus despre această dualitate că este închisă în cavitatea osoasă a craniului și coloanei vertebrale. Pornind de la forma exterioară a acestei părți a omului, se poate obține o perspectivă provizorie, legând viața de veghe cu cealaltă, la început foarte îndoielnică, desigur - viața de vis. Am văzut că formele exterioare ale acestei părți a naturii omenești oferă un gen de imagine, înseamnă un fel de revelație: pe de o parte a vieții de vis, această viață haotică a imaginilor, iar pe de alta a vieții de veghe, cu contururi nete, stabilite prin observație.

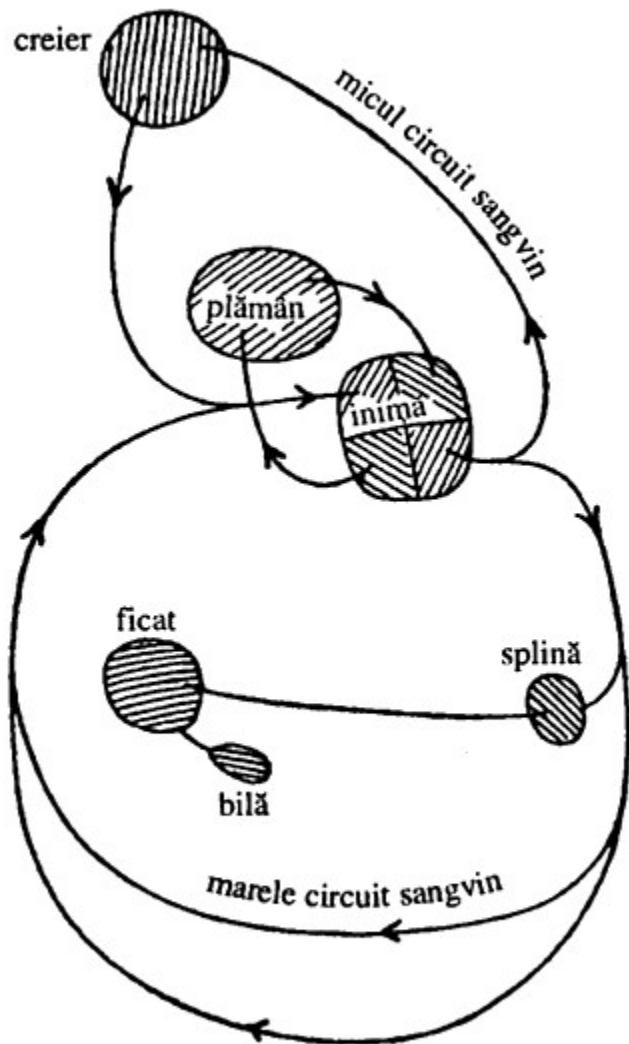
Astăzi vom arunca o privire chiar și numai fugitivă asupra celeilalte părți a dualității omenești, care se află în afara domeniului observat ieri. O privire, chiar superficială, asupra acestei a doua părți a ființei umane ne poate lămuri că, dintr-un anumit punct de vedere, ea este opusă celeilalte părți. Atunci când privim creierul și măduva, le vedem înconjurate de formațiuni osoase. Dacă privim cealaltă parte a alcătuirii omenești va trebui să spunem că aici formațiunile osoase se găsesc angrenate mai mult în interiorul organelor. Dar aceasta ar fi o apreciere foarte superficială. Mai adânc în structura acestei a doua părți a naturii umane ne va conduce faptul că

vom aborda mai întâi separat cele mai importante sisteme de organe, comparându-le apoi cu ceea ce am aflat ieri.

Vom analiza la început sistemele de organe, sistemele de instrumente ale organismului uman care aparțin nutriției și pe cele care se găsesc între aparatul digestiv și acea minunată formațiune care constituie punctul central al organismului omului: inima. Chiar o privire superficială ne arată că acest sistem de instrumente, și în primul rând aparatul digestiv, este destinat să preia substanțele din lumea exterioară și să le pregătească pentru a le prelucra ulterior în organismul fizic al omului. Știm că aparatul digestiv se întinde - sub forma unui tub - de la orificiul bucal până în stomac. Știm, de asemenea, că alimentele dirijate prin acest canal sunt cu ușurință separate într-o parte inutilizabilă, care este pur și simplu eliminată, și o alta, care este transportată în organism prin celelalte organe digestive. Se știe, de asemenea, că aparatului digestiv propriu-zis i se atașează sistemul limfatic, al cărui rol este de a duce mai departe substanțele nutritive modificate. Deci de aparatul digestiv, dincolo de stomac, se leagă sistemul limfatic - o sumă de canale ce parcurg întreg corpul, care se încarcă cu substanțele transformate de către aparatul digestiv și le transportă spre sânge. Avem, prin urmare, a treia componentă a acestui sistem de organe, aparatul circulator, cu canalele sale ramificate, largi sau înguste, care străbat întreg organismul, și al cărui centru activ este inima. Știm, de asemenea, că vasele care pleacă de la inimă, numite artere, conduc sângele spre toate părțile organismului nostru, că sângele suferă un anumit proces de transformare și este readus apoi la inimă, prin alte vase, sub formă de sânge albastru, spre deosebire de sângele roșu. Mai știm că acest sânge transformat, inutilizabil ca atare pentru viață, este condus la plămâni, unde intră în contact cu oxigenul care provine din aerul exterior, cu ajutorul căruia este reînnoit în plămân și apoi este recondus la inimă, pentru a-și relua cursa prin întregul organism.

Pentru a putea examina toate aceste sisteme, și pentru a avea, în modul de observare exterior, o bază valabilă și pentru abordarea ocultă, vrem să ne ocupăm mai întâi de acest sistem care apare de la bun început ca punct central al întregului organism:
aparatură circulatoră.

Să analizăm mai întâi sângele: după ce a fost reîmprospătat la nivelul plămânului și transformat în sânge oxigenat, este dus la inimă, de unde pleacă din nou ca sânge roșu, pentru a fi reutilizat în organism. Vă previn că toate desenele pe care le voi prezenta vor fi schematice. Să ne amintim că inima omului este alcătuită din patru camere, mărginite de pereți interiori: două camere mari în partea inferioară și două mai mici în partea superioară. Cele inferioare se numesc ventricule, iar cele superioare auricule. Nu voi vorbi

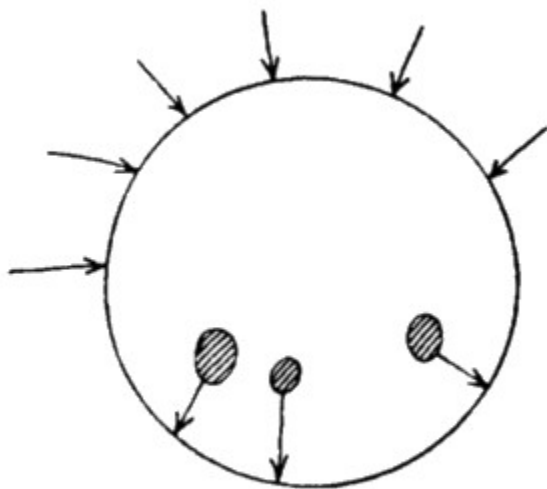
astăzi despre valvule; vă voi prezenta procesul foarte schematic. După ce a curs din auriculul stâng în ventriculul stâng, sângele este transportat de o arteră mare și purtat în întreg organismul. Să reținem că acest sânge este utilizat de toate organele corpului, este transformat în sânge albastru și sub această formă ajunge în auriculul drept, de unde curge în ventriculul drept, pentru a fi dirijat spre plămâni, reînnoit, și pentru a-și relua ciclul.

Dacă ne reprezentăm acest lucru, este important pentru modul de observație ocultă să adăugăm că foarte aproape - pe traiectul arterei principale (aorta - n.tr.) - se separă un curent secundar, care duce sângele oxigenat spre creier și care revine apoi la auriculul drept. Astfel, sângele trecut prin creier este transformat la fel ca și cel care vine din celelalte părți ale organismului. Avem deci o mică circulație, în care este intercalat creierul, separat de marea circulație, care parcurge restul organismului. Este foarte important să reținem acest fapt, deoarece el ne conduce spre o reprezentare importantă, care ne poate furniza baza pentru tot ce ne face posibilă urcarea spre înălțimile oculte numai dacă ne punem întrebarea: Așa cum în partea superioară a organismului sunt inserate în mica circulație organele superioare, ceva asemănător există și în marea circulație? Vom ajunge astfel la un rezultat care ne poate fi furnizat chiar și de observația exterioară superficială, faptul că în marea circulație sunt inserate trei organe: splina, ficatul și vezica biliară, care conține bila preparată de ficat.

Dacă ne întrebăm care este rolul acestor organe, știința exterioară ne răspunde că ficatul prepară bila, că bila curge în tubul digestiv și colaborează la transformarea alimentelor, pentru ca acestea să fie preluate prin vasele limfatice și să poată intra în sânge. Știința exterioară ne vorbește mai puțin despre al treilea organ, splina. Dacă examinăm aceste organe, trebuie să precizăm că ele sunt în întregime ocupate cu prepararea alimentelor pentru organismul uman. Pe de altă parte, toate trei sunt incluse în circulație, și nu degeaba. Dat fiind faptul că alimentele sunt preluate de sânge, pentru a fi purtate în întregul organism și pentru a înlocui în permanență pierderile, aceste trei organe participă la transformarea integrală a alimentelor. Acum se pune o întrebare: Putem

Înțelege, după aspectul lor exterior, felul cum aceste organe participă la activitatea generală a organismului uman? Dacă privim din afară, ne apare că ele sunt intercalate în circulația inferioară, așa cum creierul este inclus în circulația superioară. Dacă avem în vedere asemenea considerații exterioare, pe care este necesar să le aprofundăm mai târziu, trebuie să vedem dacă aceste organe ar putea avea o sarcină asemănătoare celei a creierului și în ce ar putea consta ea.

Să analizăm pentru început părțile superioare ale organismului uman. Ele sunt cele care preiau impresiile senzoriale exterioare culese de organele de simț și care elaborează materialul percepției noastre senzoriale. Ceea ce se întâmplă în cap, în părțile superioare ale organismului uman, este prelucrarea acelor impresii care intră prin organele de simț. Putem considera impresiile exterioare drept cauză a tot ce se întâmplă în partea superioară a organismului, și în timp ce aceste impresii își produc efectul, precum și ceea ce rezultă din acțiunea lor prin elaborare interioară în organele superioare ale omului, modifică sângele, sau contribuie la aceasta; sângele astfel modificat este trimis de către aceste organe spre inimă, la fel ca și cel din restul organismului.

Întrucât partea superioară a organismului uman se deschide lumii exterioare cu ajutorul organelor senzoriale - porți deschise lumii înconjurătoare - nu este oare natural să gândim că ceea ce lumea exterioară imprimă în creier prin organele de simț corespunde într-un anumit sens cu ceea ce acționează din interiorul organelor

interioare, splină, ficat, bilă, în afară? În timp ce această parte superioară se deschide spre exterior pentru a primi de acolo influențe și sângele curge spre această parte pentru a culege influențele exterioare, în același timp el curge spre partea inferioară, pentru a primi ceea ce vine de la cele trei organe. Deci, când privim lumea înconjurătoare, vedem că aceasta influențează structura noastră superioară prin intermediul organelor senzoriale. Imaginați-vă că ceea ce pătrunde în noi din exterior prin simțuri ar fi comprimat, concentrat într-un centru. Astfel, ceea ce pătrunde în noi din toate direcțiile trebuie comparat cu ceea ce curge din ficat, din vezica biliară și din splină, adică lume înconjurătoare transformată. Dacă aprofundați această idee, veți vedea că nu este o reflecție cu totul stranie.

Imaginați-vă diversele impresii senzoriale care curg spre interior și închipuiți-vă că sunt concentrate, condensate și formate ca organe dispuse în interior. Astfel, sângele se oferă în interior celor trei organe - ficat, bilă, splină -, așa cum partea superioară a organismului se oferă lumii din afară. Avem deci lumea exterioară, care ne înconjoară simțurile, concentrată în organe dispuse în interiorul corpului omenesc. Putem spune că, pe de o parte, lumea lucrează în exterior, pătrunde în noi, atinge sângele în organele superioare și îl influențează. Pe de altă parte, macrocosmosul influențează în mod tainic organele pe care le-a concentrat și, pe această cale, acționează asupra sângelui nostru, care i se pune de asemenea la dispoziție. Să reprezentăm aceasta schematic: Să ne imaginăm în primul rând lumea, care acționează din toate părțile asupra simțurilor noastre, și sângele, oferindu-se ca o tablă pe care se întipăresc impresiile acestei lumi - este organizarea noastră superioară. Să ne imaginăm apoi că am putea concentra toată această lume exterioară în organe izolate, că am forma din ea un extract pe care l-am putea transpune în interior; astfel, ceea ce acționează din toate direcțiile acționează și de cealaltă parte, a sângelui. Vom avea astfel un tablou al exteriorului și interiorului organismului uman format într-un fel cu totul aparte. S-ar putea spune, într-un anumit sens, că creierul corespunde organizării noastre interioare în măsura în care ea umple toracele și cavitatea abdominală. Este ca și cum lumea din afară ar fi transpusă în interiorul nostru.

În această organizare subordonată, care servește în principal continuării procesului nutritiv, vom găsi câteva lucruri cu totul tainice, ca de pildă concentrarea întregii lumi înconjurătoare în câteva organe interne, câteva instrumente interioare. Studiind mai îndeaproape aceste organe, splina, ficatul, vezica biliară, observăm că cea care se oferă prima curentului sangvin este splina. Ea are o structură particulară, un țesut bogat vascularizat, conținând numeroase granule albe, care contrastează cu roșul fondului. Splina ne apare ca o strecurătoare prin care trece sângele, punându-se la dispoziția unui organ care este într-un fel o fracțiune concentrată a macrocosmosului. Splina este în legătură și cu ficatul. Pe treapta următoare observăm cum sângele se oferă ficatului, iar acesta, la rândul său, secretă bila, ca o a treia componentă a acestei serii. Bila este depusă într-un organ special, se amestecă cu substanțele nutritive, și de aici, împreună cu aceste substanțe transformate, ajunge în sânge.

Ne putem imagina această oferire de sine a sângelui către cele trei organe în felul următor: primul organ care se găsește în calea sângelui este splina, al doilea este ficatul, și al treilea, care are o relație foarte complicată cu sângele, cu întregul sistem sangvin, este bila care, pentru că este pusă la dispoziția alimentelor, participă la elaborarea lor, este considerată un organ aparte. Bazați pe acest fapt, ocultiștii tuturor timpurilor au dat anumite denumiri acestor organe. Vă rog să nu vă gândiți deocamdată la nimic deosebit în legătură cu aceste nume, ci numai la faptul că ele au fost date acestor organe și să faceți abstracție de adevărul că o asemenea asociere a numelor are și o altă semnificație pentru organe. Vom vedea mai târziu pentru ce motive li s-au dat chiar aceste nume. Deoarece splina este prima care se oferă sângelui, vechilor ocultiști li s-a părut că cel mai potrivit nume pentru ea ar fi cel al primei planete care apare în spațiul cosmic al sistemului solar. Din această cauză au numit splina „saturniană” - sau un Saturn interior -, așa cum ficatul a devenit un Jupiter interior, iar bila un Marte interior. Deocamdată să nu ne gândim la aceste nume, ci numai la faptul că le-am depistat. Și am făcut aceasta deoarece am înțeles că lumile exterioare, abordabile pentru simțurile noastre, sunt comprimate în aceste organe, care reprezintă pentru noi lumi interioare, așa cum planetele

reprezintă lumi exterioare. Așa cum lumile exterioare apar simțurilor noastre, prin aceea că pătrund din afară, lumile interioare acționează activ asupra sângelui, influențând Eul, al cărui organ este sângele.

În orice caz, vom afla o diferență importantă între caracteristicile creierului uman, despre care am vorbit ieri, și ceea ce ne apare ca un fel de sistem cosmic interior. Această diferență constă, în primul rând, în faptul că omul nu știe nimic despre ceea ce se petrece în organismul său interior. El nu percepe influența pe care aceste lumi interioare o exercită asupra lui, în timp ce, în mod caracteristic, lumea exterioară îi impresionează conștiința. Într-un anumit sens, ne este îngăduit să numim aceste lumi interioare o lume a inconștientului, spre deosebire de lumea conștientă, pe care am învățat să o cunoaștem în activitatea creierului.

Vom clarifica conținutul conștientului și al inconștientului, luând în considerare și alt aspect. Știți că știința oficială consideră sistemul nervos, cu tot ce este legat de el, drept organ al conștiinței. Pentru dezvoltarea ulterioară a considerațiilor noastre oculte, să reținem o anumită relație a sistemului nervos cu sângele - ceea ce am expus azi în mod schematic. Vedem că sistemul nervos este pretutindeni în legătură cu sângele. Să dăm atenție mai întâi unui adevăr pe care știința oficială îl consideră incontestabil: că regulatorul general al activității conștiente, al vieții sufletești, este sistemul nervos. Nu putem însă evita faptul că pentru ocultiști sistemul nervos nu reprezintă decât un fel de substrat al conștiinței. Așa cum sistemul nervos se inserează în organismul nostru și intră în contact într-un anumit fel cu sângele, tot astfel se inserează în ființa omenească ceea ce noi numim corpul astral și Eul. În conferințele mele, am arătat că și o observare exterioară, pe care am prezentat-o în repetate rânduri, ne poate evidenția că sistemul nervos este, într-un anumit sens, revelația corpului astral. În cadrul unei astfel de abordări, vedem că la început nu le putem atribui corpurilor naturale nevii decât corpul fizic pe care ni-l prezintă. Când urcăm pe scara evoluției de la corpurile anorganice, neînsuflite, la corpurile naturale însuflite - la organisme -, trebuie să ne imaginăm că acestea sunt pătrunse de corpul eteric sau vital, care conține în el cauzele manifestărilor vieții.

Vom vedea mai târziu că antroposofia sau ocultismul nu vorbesc despre acest corp vital așa cum se vorbea pe vremuri despre „forța vitală”. Când antroposofia amintește despre corpul eteric, ea vorbește despre ceva real, pe care ochiul spiritual îl vede cu adevărat și care se află la baza corpului fizic. Când contemplăm plantele, trebuie să le atribuim un corp eteric. Dacă ajungem mai sus, la ființele dotate cu sensibilitate, la animale, vom găsi elementul sensibilității, al vieții interioare, sau, mai bine zis, al trăirii interioare, care deosebește animalele de plante. Pentru ca simpla activitate vitală - care nu se poate încă interioriza și nu se poate aprinde până la simțire - să ajungă la trăire interioară trebuie ca în organismul animalului să se integreze corpul astral. Sistemul nervos, pe care plantele încă nu-l au, devine pentru noi unealta exterioară a corpului astral, arhetip spiritual al sistemului nervos. Așa cum arhetipul se comportă față de manifestarea sa, de imaginea sa, la fel se comportă și corpul astral față de sistemul nervos.

V-am spus deja ieri că modul exterior de observație științifică își poate permite să amestece lucrurile, dar pentru observația ocultă lucrurile nu sunt chiar atât de simple. Atunci când observăm organele sau sistemele de organe umane, trebuie să fim conștienți de faptul că acestea pot fi utilizate și în alt scop decât cele ale animalelor, chiar dacă sunt asemănătoare ca formă. Acum menționăm doar că la om organul exterior al Eului, centrul său sufletească, este sângele. Sistemul nervos este instrumentul exterior al corpului astral, iar sângele instrumentul Eului. Așa cum sistemul nervos intră într-o anumită relație cu sângele în organism, la fel și domeniile interioare ale sufletului, care există pentru noi sub formă de reprezentări, sensibilitate și altele, au o legătură cu Eul. Sistemul nervos este infinit diferențiat în organismul uman. El ne apare sub forma cordoanelor de nervi, acolo unde se manifestă, de exemplu, ca nervi auditivi, faciali etc. Sistemul nervos este extins în tot organismul, se diversifică în el; el poartă în sine capacitatea de diversificare. Dacă observăm că sângele curge în întregul organism, chiar dacă ținem cont de transformarea lui din sânge roșu în sânge albastru, trebuie spus că el este unitar pentru întreg organismul. El contrastează ca uniformitate cu sistemul nervos

diferențiat, la fel cum Eul este în opoziție cu diferitele manifestări ale sufletului - reprezentări, sensibilitate, impulsuri volitive, senzații și așa mai departe. Cu cât veți aprofunda această comparație, cu atât mai mult ea vă va demonstra marea asemănare existentă între cele două arhetipuri - Eu și corp astral - și dintre cele două imagini ale lor - sângele și nervii. Se poate spune cu certitudine că sângele este pretutindeni sânge; dar, străbătând întreg organismul, el se modifică și putem face o paralelă între modificările lui și cele ale Eului. Eul nostru este însă uniform. Dacă ne întoarcem cu gândul la viața dintre naștere și moarte, putem spune: Acest Eu a fost mereu prezent, la vârsta de cinci ani, de șase ani; ieri, ca și azi, este același Eu. Dar când este vorba de a-i defini conținutul, vom vedea că acest Eu, așa cum viețuiește el în noi, este plin cu o serie de reprezentări, sentimente, senzații și altele, care trebuie atribuite corpului astral, așa cum deja am spus, și care intră în contact cu Eul. Anul trecut Eul avea un alt conținut; ieri, un altul; iar astăzi din nou un altul. Eul intră deci în contact cu conținutul general al sufletului, pe care-l străbate în întregime. Așa cum sângele parcurge organismul în întregime și intră peste tot în contact cu sistemul nervos diversificat, Eul, de asemenea, întâlnește viața sufletească diferențiată în reprezentări, senzații, impulsuri volitive etc. Așadar, înseși aceste comparații ne arată că suntem îndreptățiți să vedem în sânge o imagine a Eului și în sistemul nervos o imagine a corpului astral - aceste două părți mai înalte, suprasensibile, ale ființei omenești.

Acum trebuie să ne amintim că sângele, care străbate organismul în felul arătat, se pune la dispoziția lumii exterioare, pe de o parte, - adică se prezintă ca o tablă neagră pe care se întipărește tot ce vine din lumea exterioară - și, pe de altă parte, se pune la dispoziția a ceea ce am numit lumea interioară. În același fel se întâmplă lucrurile cu Eul nostru. Noi îl dirijăm, mai întâi, spre lumea exterioară de la care primim impresii, ceea ce explică variabilitatea conținutului său: Eul este plin de impresii exterioare. Dar există și momente în care Eul se retrage în sine, sau se abandonează durerilor sale, suferinței sale, bucuriilor sau senzațiilor interioare, amintirilor, lăsând să-i urce din memorie ceea ce nu mai primește direct din contactul cu lumea exterioară, ci ceea ce poartă în el. Deci

și în această privință se poate stabili o paralelă cu sângele, întrucât se prezintă ca o tablă ce se oferă o dată lumii exterioare, o dată celei interioare. Am putea schița funcția Eului la fel cum am schițat-o pe cea a sângelui (vezi figura).

Așa cum am pus

în relație

sângele cu

impreșiile venite

pe calea

simțurilor,

putem lega de

Eu impreșiile

exterioare

primite, pe care

le receptăm sub

formă de

reprezentări sau

de formațiuni

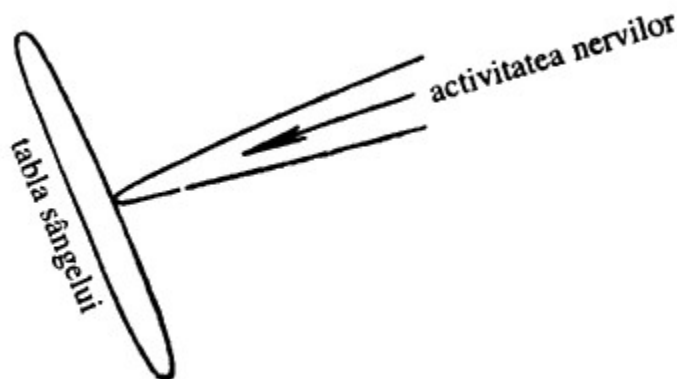
sufletești. Am

putea să punem

în relație, așadar, aceste raporturi sufletești, la fel ca pentru viața corporală, pe de o parte cu sângele, iar pe de alta cu Eul.

Să observăm din acest punct de vedere coacționarea și confruntarea dintre sânge și nervi. Când privim, impresiile exterioare acționează asupra ochiului nostru - culori, lumină -, influențând nervul optic. Atâta timp cât aceste impresii exterioare rămân în domeniul nervos, putem spune că ele acționează asupra corpului astral. În momentul în care apare o relație între nervi și sânge, se poate spune că procesul paralel concomitent constă în faptul că reprezentările variate ale vieții sufletești intră în legătură cu Eul. Dacă ne imaginăm relația nervilor cu sângele, o putem prezenta schematic în felul în care ceea ce intră prin nervul optic în actul vederii intră, de asemenea, în legătură cu vasele sangvine din apropiere.

Acest raport este extrem de important, dacă vrem să observăm natura umană în așa fel încât să rezulte o bază pentru fundamentele oculte ale naturii umane. Atunci, trebuie să spunem: În viața obișnuită, lucrurile se petrec astfel, încât o activitate propagată de-a lungul nervului se înscrie în sânge ca pe o tăbliță, și prin aceasta s-a inserat în instrumentul Eului. Să

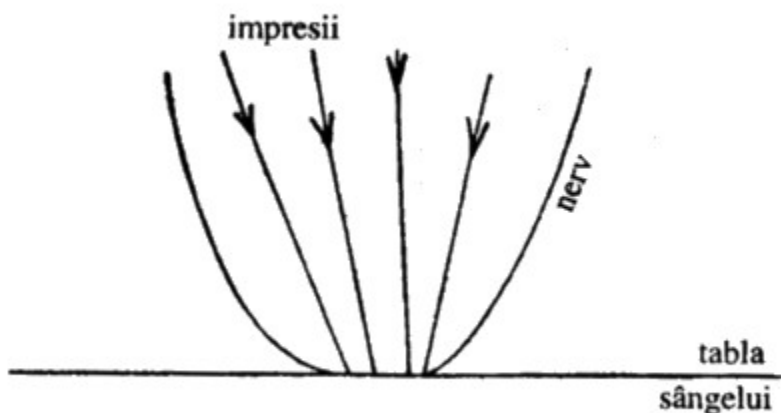
ne imaginăm însă că am întrerupe în mod artificial contactul dintre nerv și circulație, astfel încât aceste două activități - nervoasă și sangvină - nu se mai pot influența reciproc. Se pot desena în mod schematic acum cele două elemente depărtate unul de celălalt, sugerând că o activitate reciprocă nu poate avea loc. Se ajunge la aceasta - ca nervul să nu poată fi influențat -, de exemplu, atunci când el este secționat. Dacă

se întâmplă un asemenea lucru, nu e de mirare că omul nu mai poate primi nici o impresie și, în consecință, nu mai are nici o trăire prin acest nerv. Dar să admitem totuși că, deși relația dintre nerv și sânge ar fi întreruptă, ar mai exista acolo o oarecare senzație. În experiențele științifice aceasta se poate produce prin excitarea nervului cu ajutorul unui curent electric. Dar acest fel de influențare exterioară a nervului nu ne interesează aici. Există însă și o altă posibilitate de influențare a nervului, când acesta nu poate acționa asupra circulației corespunzătoare. Această stare poate fi provocată în organismul omului prin anumite reprezentări, idei, senzații sau sentimente pe care omul le-a trăit, și le-a însușit și care, pentru ca experiența interioară să reușească, ar trebui să fie reprezentări superioare, morale sau intelectuale. Dacă omul, printr-o riguroasă concentrare interioară, își transformă reprezentările în simboluri și își face din ele temei de exerciții în stare de veghe, prin chiar această concentrare el acaparează nervul și îl sustrage circulației sangvine. Când omul se abandonează pur și simplu impresiilor exterioare normale, între nerv și sânge se stabilește relația obișnuită. Dacă însă el menține prin concentrare puternică asupra Eului ceea ce obține în mod normal, eliberat acum de orice impresii exterioare, așa cum acționează lumea exterioară asupra Eului, atunci are în suflet ceea ce apare mai întâi în conștiința sa, ceea ce constituie conținutul conștiinței sale, și utilizează de preferință nervul, ceea ce separă activitatea nervoasă de cea a sângelui. Consecința este faptul că, printr-o concentrare

interioară atât de intensă încât să întrerupă circuitul dintre nerv și sânge, nervul este eliberat de cooperarea cu sângele, se eliberează, de asemenea, de viața obișnuită a Eului, al cărui instrument este sângele. În fapt, lucrurile se petrec astfel: antrenamentul care trebuie să ne conducă în lumile spirituale ne obligă la o astfel de concentrare, încât sistemul nervos este izolat de sânge și de obligațiile pe care acesta le are față de Eu. Deocamdată putem doar afirma acest lucru, dar el este verificat pe de-a-ntregul prin experiență. Consecința este faptul că, în timp ce înainte sistemul nervos își înscria activitățile pe tăblița sângelui, le reține acum pentru sine, le lasă să alerge în sens invers în sine și nu le mai permite să pătrundă în sânge. Este deci posibil să separăm sângele de nervi prin exerciții de concentrare lăuntrică și să retrimitem în sistemul nervos ceea ce altfel ar fi curs în Eu (exprimându-ne în mod plastic).

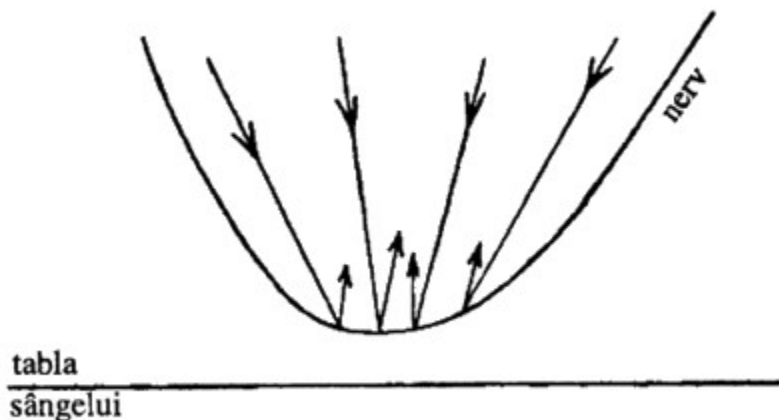
Omul care practică asemenea exerciții sufletești are o cu totul altfel de trăire interioară. Orizontul conștiinței sale este în întregime schimbat. Se poate spune că în timpul vieții de toate zilele, sângele și Eul fiind legate, omul raportează la Eul său toate impresiile interioare și pe cele din afară. În acest caz, Eul ascunde forțele care se întind pe întregul orizont al conștiinței și totul se raportează la el. Nici dacă omul își izolează sistemul nervos prin concentrare, dacă îl ridică din sânge prin forțe sufletești, nici atunci el nu trăiește în Eul său obișnuit. Din acel moment el nu mai poate să numească ceea ce desemnează acum ca Sine a sa cu numele de Eu, în același sens în care spunea „Eu” în viața normală de conștiință. Atunci omul are impresia că o parte a entității sale s-ar ridica în mod conștient din sine, ca și cum ceva care altfel este invizibil, suprasensibil - care acționează în nervii noștri -, nu s-ar mai înscrie pe tăblița lui de sânge, n-ar mai produce impresii asupra Eului obișnuit. Prin aceasta omul se simte ca și cum ar fi ridicat din sistemul său sangvin, din organismul său și, în compensație pentru ceea ce a trăit în sângele său, întâlnește altceva. Dacă înainte activitatea nervoasă se oglindea în sângele lui, acum este reflectată în ea însăși, trăiește în altceva, omul se simte într-un alt Eu, în alt Sine, ceea ce înainte putea doar presimți. Simte pătrunderea în sine a unei lumi suprasensibile.

Dacă vrem să prezentăm încă o dată schematic relația dintre nerv - sau întregul sistem nervos -, care primește în sine impresiile unei lumi exterioare, și sânge, o putem face astfel:

Impresiile exterioare normale s-ar oglindi în sânge și s-ar afla apoi în acesta. Dar dacă îndepărtăm sistemul nervos, absolut nimic nu mai pătrunde până la tăblița de sânge. Totul se întoarce în sistemul nervos. Atunci ni se revelează o lume despre care nu aveam nici cea mai mică bănuială. Ea se extinde până la limita sistemului nostru nervos și îi simțim șocul de retur. În orice caz, numai cel care face exerciții sufletești corespunzătoare resimte acest șoc. În timp ce în starea de conștiință normală omul simte că are de-a face cu o lume care-i ajunge până în sânge, că sângele a înscris totul în el ca pe o tăbliță, și că, prin urmare, trăiește în Eul său cu aceste impresii, în celălalt caz, aceste impresii merg doar până acolo unde terminațiile nervoase oferă o rezistență spre interior. Ajuns la aceste terminații, parcă ricoșezi și trăiești în afară, în lumea înconjurătoare. Se poate spune mai exact că, atunci când avem o impresie de culoare pe care o receptăm prin ochi, ea intră prin nervul optic, se întipărește pe tăblița sângelui și simțim ceea ce se poate exprima prin „văd roșu”. Să admitem că suntem capabili să mergem cu impresiile nu până la sânge, ci numai până la terminațiile nervoase, că ne retragem din viața interioară, din sânge; trăim de fapt până la ochiul nostru, până la nervul optic, ne retragem din sângele fizic, trăim în afara Eului nostru, ne aflăm în razele de lumină

care pătrund prin ochi. Ne găsim cu adevărat afară din noi înșine, din cauză că nu pătrundem ca de obicei atât de adânc în interiorul nostru, ci numai până la terminațiile nervoase. Atunci când am ajuns să o întoarcem din drum în terminațiile nervoase, ca să nu ajungă până la sânge, avem o altă viață sufletească: am deconectat astfel sângele, pe când conștiința normală intră în sânge, iar viața sufletului se simte una cu omul fizic, se identifică cu acesta.

Prin aceste considerații exterioare am reușit astăzi să deconectăm sângele în întregime, acest sânge pe care îl considerăm ca pe o suprafață dublă, care intră în

relație pe de o parte cu impresiile exterioare, iar pe de altă parte cu cele venite din interior. L-am deconectat de ceea ce am putea numi „omul superior” ce putem deveni atunci când ne debarasăm de noi înșine și devenim liberi. Cel mai bine studiem natura interioară a acestui sistem sangvin dacă nu rămânem la fraze generale, ci luăm în considerare ceea ce există realmente: omul suprasensibil, invizibil, la care ne vom ridica dacă mergem numai până la terminațiile nervoase și-l observăm când se retrage în interior, până la nivelul sângelui. Atunci vom progresa până la ideea că omul poate trăi în lumea exterioară, că se poate răspândi în întreaga lume exterioară, că se poate muta în aceasta, să adopte un alt punct de vedere față de omul interior sau față de ceea ce în mod curent numim astfel. Pe scurt, vom învăța să cunoaștem funcțiile sângelui și ale organelor aparținând circulației sangvine răspunzând la următoarea întrebare: Cum trebuie să acționeze dintr-o lume

superioară, spre care omul se poate avânta printr-o cunoaștere mai precisă, ceea ce se reproduce pe tăblița sângelui, ca o pictură? Întreaga viață a sângelui, ca punct central al omului, ni se revelează atunci când luăm în considerare relația dintre acest admirabil sistem și o lume superioară din punctul de vedere al realității sensibile sau suprasensibile. Sarcina noastră va fi, prin urmare, să scoatem la iveală, într-un mod evident, omul vizibil în întregime, sensibil, ca pe o imagine a arhetipului spiritual. Atunci vom înțelege că organismul uman este cea mai ideală imagine a spiritului care trăiește în lumea întreagă, și astfel vom învăța să-l cunoaștem.

CONFERINȚA a III-a

COACȚIONAREA DUALITĂȚII UMANE Praga, 22 martie 1911

Aceste prime trei conferințe - incluzând-o și pe cea de azi - sunt destinate să ne orienteze în general asupra a ceea ce trebuie luat în considerare pentru viață, pentru ființa omului. Din această cauză sunt prezentate mai întâi câteva idei și notiuni importante, care datorită faptului că expunerile mai detaliate abia trebuie să urmeze, „plutesc”, într-un anumit sens, „în aer”. Este mai bine însă să avem la început o vedere de ansamblu, să abordăm omul în sens ocult, pentru a include în ceea ce considerăm a fi, la început, ipotetic, ceea ce ne apar a fi motivele mai profunde.

Ieri, la sfârșitul conferinței, am spus că, prin anumite exerciții sufletești, prin concentrarea puternică a sentimentelor și ideilor, omul poate face să răsară în conștiința sa o viață diferită de viața lui obișnuită. În viața de veghe avem o relație normală între nerv și sânge. În mod schematic, s-ar putea spune că ceea ce se petrece în nerv se înscrie pe tăblița sângelui. Prin exerciții sufletești se ajunge la a pune nervul într-o asemenea tensiune, încât activitatea lui nu mai pătrunde în sânge, ci este respinsă în căile nervoase. Întrucât sângele este unealta Eului, un om, care, prin concentrarea simțirii și gândurilor, și-a eliberat sistemul nervos de căile sangvine se

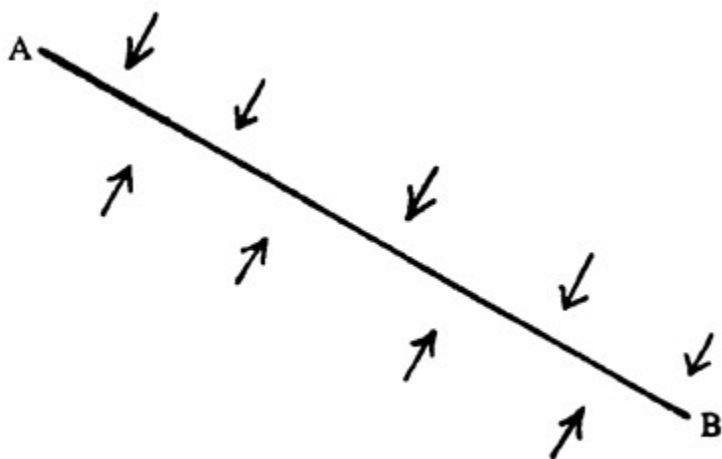

simte străin față de ființa lui obișnuită, scos din sine. Se simte ca și cum și-ar sta sieși în față, și nu mai poate spune „acesta sunt eu”, ci „acesta ești tu”, căci se simte ca un străin față de personalitatea sa care trăiește în lumea fizică. Dacă înțelegem câtuși de puțin care este condiția vieții unui astfel de om, devenit clarvăzător într-un anumit fel, îți spui că el se simte atunci ca și cum o entitate superioară ar pătrunde în viața sa sufletească. Este un cu totul alt sentiment decât cel pe care îl ai atunci când ești în fața lumii obișnuite. Când te afli în prezența lumii înconjurătoare te simți străin față de ființele și lucrurile lumii exterioare - animale, plante și așa mai departe -, te simți trăind undeva lângă ele și în afara lor. Se știe că atunci când ai în față o floare gândești: Floarea este acolo și eu sunt aici. Altceva simți atunci când te urci în lumea spirituală în felul descris, smulgându-ți sistemul nervos, ridicându-te din Eul tău. Acum nu mai simți că ai în față o ființă străină; este ca și cum cealaltă ființă intră în tine și te-ai simți una cu ea. Este îngăduit să spunem că clarvăzătorul învață să cunoască lumea spirituală prin observarea avansată a acelei lumi spirituale de care suntem legați, și care ajunge la noi, în parte, prin sistemul nervos, chiar dacă în viața normală ea ni se revelează mai întâi pe calea ocolită a impresiilor senzoriale. Aceasta este lumea spirituală despre care, în starea sa de conștiință normală, omul nu știe nimic la început. Este aceeași lume care se înscrie, totuși, pe tăblița sângelui nostru, adică în Eul nostru. Putem spune că la baza a tot ce ne înconjoară în lumea exterioară există o lume spirituală. O vedem ca printr-un văl, țesut de înseși impresiile noastre senzoriale. În conștiința normală, orizontul Eului se întinde până la acest văl și nu vedem lumea spirituală care este în spatele lui. Dar în momentul în care ne eliberăm de Eul nostru, impresiile senzoriale se sting, nu le mai avem, ne ridicăm pentru a viețui într-o lume spirituală. Este aceeași lume spirituală care se găsește în spatele impresiilor senzoriale, lume cu care ne unim atunci când scoatem sistemul nervos din organismul obișnuit sangvin.

Prin aceste considerații am urmărit viața omului, așa cum este ea excitată din afară și cum acționează prin nervi și sânge. Ieri v-am atras atenția asupra faptului că, în viața interioară organică, fizică a omului, putem vedea ceva

asemănător cu o lume exterioară comprimată în ficat, vezica biliară și splină. Din această cauză, putem spune că, așa cum sângele străbate creierul, în partea de sus a organismului - unde intră în contact cu lumea exterioară -, și aceasta se întâmplă deoarece impresiile senzoriale acționează asupra creierului, tot așa, circulând prin corp, sângele intră în legătură cu organele interne, dintre care am luat în considerare în primul rând ficatul, vezica biliară și splina. Dacă în aceste organe sângele nu vine în contact cu o lume exterioară, este din cauză că ele nu se deschid spre exterior, ca organele de simț, ci sunt închise înăuntru, sunt acoperite din toate părțile, în așa fel încât nu desfășoară decât o viață interioară. Ficatul, splina, bila pot acționa asupra sângelui în funcție de propria lor natură. Ele nu primesc impresii exterioare, ca urechea sau ochiul, și nu pot, așadar, nici să transmită sângelui informații venite din afară; își pot exprima doar propria natură, în acțiunile lor asupra sângelui. Când contemplăm lumea interioară, în care parcă se află comprimată o lume exterioară, putem să spunem: Aici acționează o lume exterioară interiorizată asupra sângelui, dacă poate acționa.

Să
 desenăm o
 linie AB
 care să
 reprezinte
 cele două
 părți ale
 sângelui.
 Să

reprezentăm ca fiind interiorizat tot ceea ce vine, într-un fel oarecare, din afară, și pătrunde până în sânge, înscriindu-se pe una din părțile lui. Să reprezentăm apoi ceea ce vine din

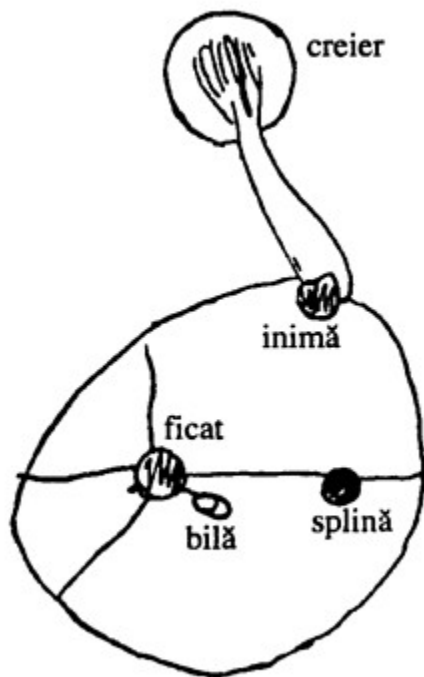
partea cealaltă, din interior, și se înscrie pe cealaltă parte a sângelui. Dacă vrem să exprimăm lucrurile mai puțin schematic, putem spune că organele senzoriale își înscriu informațiile în sângele care străbate capul omului și că activitatea creierului îl transformă așa cum îl transformă și organele interne, la rândul lor. Căci aceste trei organe - splina, ficatul, bila - își înscriu activitatea în cealaltă parte a sângelui, care curge prin vasele lor. Sângele ar putea astfel primi în el radiația, activitatea organelor interioare și - în calitate de instrument al Eului - ar putea transmite până la Eu această expresie a organelor interioare, așa cum în activitatea creierului este exprimat ceea ce vine din lumea înconjurătoare.

Pentru ca aceste acțiuni ale organelor asupra sângelui să aibă loc, trebuie să mai intervină ceva. Am spus deja că numai în interacțiunea dintre sânge și sistemul nervos există posibilitatea să se poată înscrie ceva în sânge, să se exercite o acțiune asupra sângelui.

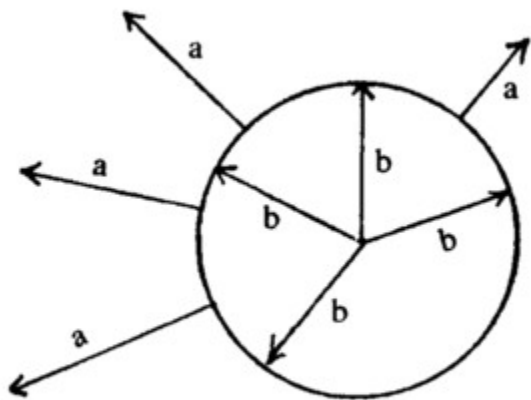
Dinspre interior - de asemenea - trebuie să se intercaleze ceva asemănător sistemului nervos, pentru ca sistemul „cosmic interior al omului” să poată acționa asupra sângelui. Trebuie ca „lumea interioară” să acționeze mai întâi asupra unui sistem nervos, pentru ca acțiunea lui să poată fi transmisă sângelui.

Comparând partea superioară și partea inferioară a organismului, suntem obligați să formulăm premisa existenței unui sistem nervos intercalat între circulație și organele interne, reprezentate prin ficat, splină și bilă.

Observația exterioară ne confirmă existența acestui

element; este intercalat sistemul nervos vegetativ sau simpatic, care umple cavitatea trunchiului. Relațiile lui cu lumea interioară și circulația se aseamănă cu relațiile pe care le are sistemul nervos central cu lumea exterioară și cu viața omului - și cu circulația. Sistemul neurovegetativ însoțește la început coloana vertebrală, apoi se extinde și străbate diferitele părți ale organismului. În cavitatea trunchiului, el prezintă formațiuni reticulare - una dintre acestea este cunoscută sub numele popular de plex solar. Trebuie să ne așteptăm ca sistemul vegetativ să se deosebească într-un anumit sens de celălalt sistem nervos. Ar fi interesant să ne întrebăm - chiar dacă aceasta servește ca o dovadă - cum ar putea fi structurat acest sistem neuro-vegetativ în comparație cu sistemul nervos central, dacă condițiile ipotetice puse sunt satisfăcute. Ați putea înțelege că, la fel cum sistemul nervos central trebuie să se deschidă față de ambianța spațială, sistemul nervos simpatic trebuie să aibă afinități pentru ceea ce este concentrat în organizarea interioară. Pentru ca supozițiile noastre să fie corecte, aceste două sisteme nervoase sunt legate între ele, așa cum s-ar comporta razele (a) care, plecând de la circumferința unui cerc, ar radia în toate direcțiile, cu cele (b) care pleacă din centru spre periferia cercului.

Așadar, într-un anumit fel, ar trebui să avem aici un contrast între sistemul nervos central și sistemul vegetativ. Acest contrast există în realitate; și vedem că sunt multe lucruri pe care suntem în stare să le probăm. Dacă supozițiile noastre sunt corecte, observația, experiența trebuie să le confirme. Întoarcem

privirea spre realitatea obiectivă și vedem că observația confirmă premisele noastre. În timp ce sistemul vegetativ

formează un fel de ganglioni, care sunt formațiuni importante, și în timp ce filetele nervoase care se detașează din ei sunt fine și puțin însemnate, comparativ cu ganglionii, sistemul nervos central ne prezintă contrariul: fibrele nervoase sunt partea importantă, în timp ce ganglionii au o însemnătate secundară. Astfel, observația ne confirmă supozițiile și putem spune că din cele de mai sus reiese că sarcina sistemului neurovegetativ trebuie să fie de a înscrie pe tabla sângelui viața interioară a organismului, care se exprimă prin nutriție și termogenează și care se regăsește în nervii simpatici, la fel cum se înscriu în sânge impresiile exterioare, prin intermediul sistemului nervos central. Astfel, sistemul vegetativ este intermediarul care aduce, pe cale ocolită, impresiile propriului nostru interior corporal la instrumentul Eului, sângele. Dar cum interiorul corpului nostru, la fel cu tot ceea ce este fizic, este construit pornind de la spirit, primim în Eul nostru, prin intermediul sistemului vegetativ, ceea ce lumea spirituală a comprimat în organele corespunzătoare ale cosmosului interior omenesc.

În mod uimitor, vedem încă o dată exprimându-se într-un mod foarte precis această dualitate omenească, de la care am pornit în considerațiile noastre. Vedem lumea o dată în afară și o dată înăuntru; de fiecare dată, această lume utilizează, pentru a acționa, instrumentul unui sistem nervos. Vedem cum sângele este interpus între lumea exterioară și lumea interioară și cum se lasă înscris din două direcții, ca o tablă, o dată din afară și o dată dinăuntru. Am spus ieri - și repet astăzi, pentru mai multă limpezime - că omul este în măsură să-și elibereze nervii de acțiunea lor asupra sângelui în măsura în care ei conduc spre exterior. Să ne întrebăm acum dacă este posibil să se realizeze ceva asemănător și în direcția opusă. Vom înțelege mai târziu că într-adevăr există exerciții sufletești care permit realizarea, în direcția opusă, a aceleiași acțiuni, despre care am vorbit ieri și astăzi. Dar există o diferență în ceea ce privește acțiunea spre interior. Ne putem separa sistemul nervos central de sânge prin exerciții oculte, prin concentrarea gândirii și a sentimentului. Prin exerciții de concentrare dirijate spre interior (exprimate în denumirea de „viață mistică”) putem intra atât de profund în noi, încât trebuie să ținem cont, în mod obligatoriu, de Eul nostru și de

instrumentul lui - sângele. Știm că prin cufundarea mistică (în interior) - vom reveni mai târziu asupra acestor lucruri - plonjăm în propria noastră entitate divină, în propria spiritualitate, în măsura în care ea viețuiește într-un om. Această cufundare mistică nu este, la început, o ridicare din Eu, ci mai degrabă o coborâre în propriul Eu, o întărire, o intensificare a senzației Eului. Ne putem convinge de aceasta când intrăm în relație cu vechii mistici, făcând abstracție de ceea ce spun actualii mistici. Misticii mai vechi - nu are importanță să știm dacă au o bază mai reală sau mai puțin reală - erau preocupați de a pătrunde în propriul lor Eu, făcând abstracție de tot ce le oferea lumea exterioară, pentru a se elibera de toate impresiile exterioare și pentru a se cufunda în întregime în ei înșiși. Întoarcerea în sine, această coborâre în propriul Eu, este, la început, ca o concentrare a întregii puteri și energii a Eului în propriul organism. Ea acționează mai departe asupra întregii organizări umane, și putem spune: Această coborâre interioară, această „cale mistică” propriu-zisă - în contrast cu calea macrocosmică - nu întrerupe relația sângelui cu nervul, ci îl leagă și mai mult de nervi, de nervii vegetativi. Pe când prin procedeul descris ieri slăbim legătura dintre nerv și sânge, prin coborârea mistică în noi înșine întărim legătura dintre sânge și sistemul neurovegetativ. Aceasta este replica fiziologică opusă, făcând să afluze mai mult sânge spre sistemul neurovegetativ, în timp ce prin celălalt procedeu, prin care se urmărește atingerea lumii spirituale, se suprimă legătura dintre nerv și sânge. Deci, prin coborârea mistică lăsăm o amprentă sangvină în sistemul neurovegetativ.

Să facem deocamdată abstracție de ceea ce se întâmplă atunci când intri în tine însuși, astfel încât nu te desprinzi de Eu, ci, din contră, pătrunzi în Eul tău însoțit de calitățile tale mai puțin bune: atunci când ieși din Eul tău, îl lași în urma ta, cu toate calitățile mai puțin bune. Dar când te afunzi în Eul tău nu ești sigur la început că nu împingi aceste calități rele în acest Eu devenit mai energic. Cu alte cuvinte, tot ceea ce în domeniul pasionalului este sânge este împins în sistemul neurovegetativ. Dar să admitem că am mai putea face abstracție încă un moment de acest lucru, și să spunem: Înainte de a ajunge la o astfel de cufundare mistică în el însuși

misticul a avut o grijă deosebită să atenueze din ce în ce mai mult aceste calități rele, astfel încât în locul egoismului au apărut sentimente altruiste, dezvoltând în sine compasiune pentru toate ființele, paralizând tendința de a face speculații asupra lui însuși, prin dezvoltarea compasiunii pentru toate ființele. Admițând că omul s-ar fi pregătit suficient pentru a coborî în interiorul său, el își duce cu sine și Eul, prin intermediul sângelui, în lumea sa interioară. Atunci se întâmplă ceva, și anume acest sistem neurovegetativ interior, despre care omul nu știe nimic prin conștiința normală, se revarsă în conștiința Eului său. El începe să știe că există ceva în sinea sa care îi poate revela cunoștințe despre lume în mod asemănător cu celălalt sistem nervos, care îi revelează lumea exterioară. Așadar, omul coboară în sine și își conștientizează în oarecare măsură sistemul neurovegetativ. Și așa cum lumea înconjurătoare poate fi cunoscută prin intermediul sistemului nervos central, acum îl întâmpină lumea interioară care s-a constituit aici. Și așa cum noi nu vedem nervul - căci nimeni nu-și poate vedea nervul optic - ci ceea ce trebuie perceput prin nervi, adică lumea exterioară care pătrunde în conștiința noastră, tot astfel, în coborârea mistică, în conștiință nu pătrund mai întâi nervii interiori, care nu sunt percepuți, căci omul conștientizează numai că are în aceștia un instrument prin intermediul căruia poate privi în interiorul său. Se întâmplă însă un lucru: capacității de cunoaștere a omului, devenită clarvăzătoare spre interior, îi apare lumea interioară. Așa cum lumea exterioară se desfășoară în fața privirilor noastre fără să devenim conștienți de existența nervilor, la fel și sistemul vegetativ nu intră în conștiință, ci lumea interioară este cea care ni se înfățișează. Numai că această lume interioară care pătrunde în conștiința noastră suntem noi înșine, ca persoane fizice.

Trebuie să vă spun că un gânditor materialist ar putea fi cuprins de oroare la gândul că își poate vedea organismul dinăuntru. El ar putea însă gândi și astfel: Văd și ceva corect în faptul că atunci când devin clarvăzător prin sistemul meu neurovegetativ îmi văd ficatul, vezica biliară, splina. Acesta este un adevăr! Cred că nu este cu totul probabil, dar se poate totuși întâmpla. Dar lucrurile nu stau chiar așa. De fapt, omul își vede din afară ficatul, bila, splina, la fel cum vede și

celelalte obiecte exterioare. În viața de toate zilele, trebuie să ne examinăm organismul prin simțuri, prin nervii noștri. Ceea ce cunoașteti prin anatomia și fiziologia obișnuită - și anume ceea ce numim ficat, vezică biliară, splină - sunt organe văzute din exterior, prin intermediul sistemului nervos, al creierului și al măduvei spinării. Le vedeți din exterior, așa cum vedeți toate celelalte lucruri. Dar cu totul alta este situația când poți deveni clarvăzător și când privești spre interior prin intermediul sistemului neurovegetativ sau simpatic. Vezi lucrurile pentru care clarvăzătorii tuturor timpurilor au ales nume atât de ciudate, pe care vi le-am citat în conferința a doua.

Sistemul nervos central prezintă organele în Maya, iluzia exterioară. Aspectul lor exterior nu le dezvăluie importanța interioară esențială. În realitate se vede cu totul altceva atunci când lumea interioară poate fi urmărită din cealaltă parte, adică cu ochiul clarvăzător întors spre interior. Se conștientizează astfel din ce în ce mai bine de ce clarvăzătorii tuturor timpurilor au pus în relație activitatea splinei cu cea a lui Saturn, activitatea ficatului cu cea a lui Jupiter și cea a bilei cu activitatea lui Marte. Ceea ce se vede astfel în propriul interior este, de fapt, cu totul diferit de ceea ce poate oferi privirea exterioară. Se conștientizează aici că, în organe interioare limitate, te afli în fața unor enclave ale lumii exterioare. Astfel devine clar ceva ce trebuie să ne servească drept exemplu pentru acest mod de a ajunge la cunoaștere. Vedem cum această lume a cunoașterii, care conduce deasupra observației obișnuite, trebuie să se aplice, de asemenea, vietii organismului. Te poți convinge, de exemplu, că splina este un organ extrem de important. El apare contemplării interioare ca și cum nu ar fi alcătuit din substanță exterioară, carnală, și, dacă este îngăduită expresia, deși ea nu poate să redea decât aproximativ realitatea, splina se prezintă ca un corp ceresc luminos în miniatură, cu o viață interioară foarte complicată. V-am atras ieri atenția asupra faptului că splina - văzută din afară - poate fi descrisă ca un țesut foarte vascularizat, având incluși corpusculii albi despre care am vorbit. Plecând de la o astfel de examinare exterioară, se poate spune că sângele care se răspândește în interiorul splinei trece prin ea ca printr-o sită. Dar, dacă se observă splina dinăuntru,

ea apare în primul rând ca un organ care are o mișcare interioară ritmică, datorită diverselor forțe pe care le-am menționat. Referindu-ne la un asemenea organ, ne convingem că ritmul are o importanță enormă. Putem avea un fel de presentiment al importanței ritmului în existența generală a lumii atunci când recunoaștem în mod exterior ritmul în pulsul sangvin. Îl recunoaștem însă aici, din exterior, și tot dinspre exterior îl putem urmări raportat de asemenea la splină. Este destul de ușor să-l urmărim exact, și îi putem căuta confirmarea prin observația exterioară. Pentru privirea clarvăzătoare întoarsă spre interior, toate modificările splinei, care se petrec ca într-un corp luminos, există pentru a-i imprima un anumit ritm în viață. Acest ritm al splinei diferă considerabil de alte ritmuri pe care le percepem în viață: este mult mai puțin regulat decât celelalte, despre care vom mai vorbi. Acest lucru se întâmplă pentru că splina este în vecinătatea aparatului digestiv și are de-a face cu el. Mă veți înțelege dacă veți da atenție uniformității ritmului sângelui uman, care trebuie să fie cât se poate de regulat pentru ca viața să se poată menține într-o formă concretă. Dar există și un alt ritm, și acesta este mai puțin regulat, deși ar fi de dorit ca el să devină din ce în ce mai regulat, printr-o autoeducare a omului, în primul rând a copilului: este vorba despre ritmul îngurgitării hranei și a apei. Un om cât de cât ordonat ia mesele la ore fixe, și prin aceasta se supune unui anumit ritm. Dar se poate și să nu ținem seama de acest obicei; din păcate, așa este. Se întreține lăcomia unor copii, cărora li se dă să mănânce în momentul când cer, făcându-se abstracție de orice ritmuri. Nici adulții nu mențin un ritm corect în ceea ce privește băutul și mâncatul - nu trebuie să luăm totuși aceste învățăminte într-un mod pedant, căci viața modernă nu le face posibile întotdeauna. Se știe de multă vreme cât de neregulat se înfulecă hrana și cât de neregulat se bea. Aceste obiceiuri nu trebuie deci blamate, ci doar menționate. Ceea ce realizăm într-un mod atât de deficitar din punct de vedere al ritmului trebuie să fie reglementat treptat, pentru a se putea integra în ritmul regulat al organismului nostru. Iregularitatea cea mai mare trebuie eliminată. Dar se poate întâmpla ca o persoană care și-a făcut un obicei din a-și lua micul dejun la ora opt și prânzul la două să fie nevoită să meargă la un bun prieten,

unde, dintr-o lăudabilă politețe, i se impune să servească ceva între mese. Astfel, ritmul organismului său este considerabil deranjat, printr-o acțiune precisă. În acest caz trebuie să existe un organ care să întărească ceea ce este regulat în aportul alimentar și care să slăbească ceea ce se introduce în mod neregulat, pentru a echilibra neregularitatea cea mai importantă. Astfel, la trecerea alimentelor în ritmul sangvin se impune să existe inserat un organ care echilibrează iregularitatea hrănirii, prin raportare la regularitatea necesară a ritmului sangvin. Și acest organ este *splina*! Putem ajunge astfel la anumite procese ritmice obținând pentru splină cu rol de coordonator pentru reglarea neregularităților din tractul digestiv, pentru ca ele să devină regularități în circulația sângelui. În cursul anilor de studiu, de exemplu, ar fi fatal ca ingestia neregulată a alimentelor să-și poată prelungi acțiunea până în sânge. Trebuie realizat un echilibru printr-un „șoc de retur”, „șoc de întoarcere”. Sângele nu trebuie încărcat decât până la limita lui de toleranță. Aceasta este sarcina splinei, inserată în circulație, iradiindu-și acțiunea ritmicizantă în întreg organismul uman. Prin observația exterioară, prin cercetarea fiziologică, este foarte greu să descoperi rolul splinei, pe care îl observă ochiul devenit clarvăzător spre înăuntru. Și pentru cercetarea exterioară reiese că splina prezintă un anumit ritm: volumul său crește în orele de după ingestia unui prânz copios și revine la dimensiunile normale după un oarecare timp. Pentru cercetările fiziologice exterioare este foarte greu să se stabilească sarcina splinei.

Găsiți aici o expansiune și o retracție ale acestui organ. Dacă sunteți conștienți de faptul că organismul nu este suma organelor sale - așa cum este descris adesea -, ci că toate aceste organe trimit cele mai discrete acțiuni ale lor în toate părțile organismului, vă veți putea reprezenta și că mișcările ritmice ale splinei, dependente însă de lumea exterioară, și anume, declanșate de ingestia hranei, pot acționa în sensul echilibrării în întregul organism. Acesta este numai unul din modurile în care acționează splina. Este imposibil să le enumerăm pe toate. Pentru că nu toată lumea poate deveni clarvăzătoare, ar fi extrem de interesant dacă aceste lucruri ar fi acceptate de către fiziologia exterioară ca „idee exterioară”; de exemplu: Aș vrea să-mi reprezint că rezultatele investigații

prin clarvedere nu sunt atât de false pe cât se presupune atât de des și să cercetez ceea ce poate verifica fiziologia exterioară, dacă afirmațiile ocultiştilor pot fi confirmate prin observare exterioară.

Într-un anumit sens, ceea ce am exprimat acum este o astfel de confirmare. Este fapt demonstrat că dilatarea și contracția splinei, datorate structurii sale interioare, sunt o manifestare regulată, doar că, deoarece urmează după luarea mesei, ele depind de aportul alimentar exterior. Astfel, pe de o parte, splina este dependentă de tubul digestiv, deci de voința omului și, pe de altă parte, ea este un organ dependent de sânge, care limitează și refuză acest arbitrar, readucându-l la ritm. Ea remodelează - ca să spunem așa - omul, conform cu entitatea sa. Această remodelare trebuie să fie continuă, neobosită, pentru ca sângele, instrument principal al acestei entități, să-și poată exercita corect acțiunea, în ritmul sângelui său. În măsura în care este purtător al sângelui său, omul trebuie să fie izolat în el însuși de ceea ce se întâmplă în mod neregulat în lumea exterioară, dar care se încorporează totuși în om, deoarece de acolo își ia hrana. Este vorba, așadar, de o izolare, de obținerea unei independențe față de exterior. Orice individualizare, orice independență a unei entități este caracterizată de către ocultism drept „saturniană”, drept ceva care apare sub influența lui Saturn. Aceasta este „ideea primordială” a lui Saturn: dintr-o anumită lume se izolează, se individualizează o ființă, pentru a putea dezvolta o regularitate în ea însăși, prin ea însăși. Astăzi vreau să fac abstracție de faptul că astronomia actuală consideră că planetele transsaturniene Uranus și Neptun aparțin și ele sistemului nostru solar. Pentru ocultişti însă forțele care izolează și individualizează sistemul nostru planetar de restul cosmosului sunt forțele saturniene. Saturn este considerat, așadar, drept planeta extremă a sistemului. Când se reprezintă astfel sistemul solar se înțelege, în general, că în interiorul orbitei lui Saturn sistemul nostru își poate urma propriile lui legi și poate deveni independent - deoarece se sustrage într-un anumit fel lumii înconjurătoare și forțelor care o guvernează. Bazați pe aceste date, ocultişti tuturor timpurilor au observat că în forțele saturniene se află ceea ce închide în sine sistemul

nostru planetar, ceea ce îi permite să-și dezvolte propriul ritm, care nu este cel al lumii exterioare lui.

Într-un anume sens, splina face același lucru în interiorul organismului nostru, unde nu avem de-a face la început cu o separare de întreaga lume exterioară, ci numai de mediul ambiant, în măsura în care acesta conține alimentele necesare organismului, ale căror acțiuni le trimitem noi înșine în interiorul nostru. Primul organ pe care-l întâlnim și care tratează tot ceea ce este exterior în mod asemănător cu forțele lui Saturn, care tratează tot ceea ce este în interiorul orbitei lui în cadrul sistemului solar, este splina. Forțele splinei izolează circulația noastră sangvină de toate influențele exterioare, îi conferă un ritm regulat, o transformă într-un sistem care-și poate avea propriul ritm.

Chiar dacă nu suntem încă foarte aproape, ne apropiem totuși de motivele, încă în mare parte exterioare, care deterună alegerea unor astfel de nume de către ocultist. El nu leagă numele referitoare la planete numai de corpurile planetare. La început, aceste nume, când au fost formulate în școlile ocultismului, nu au fost aplicate exclusiv planetelor - numele lui Saturn, de exemplu, a fost utilizat pentru a denumi forța care exclude lumea exterioară dintr-un sistem care se modelează ritmic în sine. Pentru dezvoltarea generală a lumii, există un dezavantaj în faptul că un sistem se închide în sine și se modelează în mod regulat, ritmic. Ocultiștii s-au ocupat puțin de acest inconvenient. Este ușor de înțeles că, în lume, toate forțele au o relație internă între ele, că se influențează reciproc. Atunci când o lume, fie ea un sistem planetar sau aparatul circulator al omului, este desprinsă din întreaga ambianță, înseamnă că - într-un fel propriu - ea violează legile exterioare, se răzvrățește împotriva lor, se modifică, își creează propriile-i legi interioare, un ritm propriu. Vom vedea cum acest lucru poate fi raportat și la om - deși, din cele expuse în această conferință, trebuie să ne fie clar că este o binefacere pentru om că își menține acest ritm interior saturnian creat prin intermediul splinei. Dar vom vedea că omului i se poate aplica principiul conform căruia o ființă - om sau planetă -, prin reclusiune în sine, intră în contradicție cu lumea înconjurătoare. Este o contradicție creată între mediul înconjurător și interiorul entității în cauză. Această contradicție

nu poate fi compensată - o dată apărută - decât dacă ritmul interior dat s-a adaptat, în întregime, ritmului exterior. Acest lucru este, de asemenea, aplicabil la om - dar, cum deja am spus, omul ar trebui să se adapteze iregularității. Cu toate acestea vom vedea că lucrurile stau altfel. După ce a fost individualizat, ritmul interior trebuie să înfrunte din nou lumea exterioară și să se modeleze în întregime după aceasta; adică entitatea care s-a constituit și care lucrează independent trebuie să se adapteze lumii, să devină ca aceasta. Cu alte cuvinte, tot ceea ce se individualizează prin activitatea lui Saturn este obligat, prin însăși această activitate saturniană, să se distrugă din nou. „Saturn sau Cronos, își devorează propriii copii” - așa spun miturile. Vedeti deci un acord perfect între ideea ocultă, care se exprimă în numele Cronos sau Saturn, și mitul care spune același lucru în faptul simbolic „Saturn își devorează copiii”.

Am putea, desigur, lăsa aceste idei să acționeze asupra noastră: atunci când le lăsăm să acționeze în număr din ce în ce mai mare, ele interacționează și treptat nu mai este posibil să se afirme în mod ușuratic - cum se face adesea: Unele spirite fanteziste visează că în vechile mituri și legende sunt cuprinse adevăruri adânci. Dacă auzi două, trei sau zece asemenea „analogii” - și, încă mai mult, așa cum sunt ele oferite de literatură într-un mod cu totul exterior -, te poți desigur împotrivi afirmației că miturile și legendele conțin adevăruri mult mai adânci decât datele observației științifice exterioare. Dacă însă lași să acționeze în mod repetat asupra-ți asemenea exemple și conștientizezi apoi că prin suma întregii simțiri și gândiri a oamenilor și a popoarelor se confirmă faptul că în reprezentările în imagini de pe întregul Pământ, la o examinare mai atentă și o abordare plină de iubire a legendelor și miturilor, s-ar putea observa metamorfozări ale unor înțelepciuni profunde, atunci s-ar putea înțelege de ce ocultistii au dreptate să spună că a înțelege cu adevărat legendele și miturile cel care a pătruns în natura umană, prin fiziologie ocultă. Mai mult decât orice știință exterioară, numele găsite în mituri, legende, tradiții ascund ele însele adesea mai multă fiziologie adevărată. Când oamenii vor putea fundamenta câtă fiziologie este conținută în nume ca cele ale lui Cain și Abel, de exemplu, și în cele ale descendenților lor, în

acele timpuri când numele aveau un sens interior și când ele erau impregnate de fiziologie, de cunoașterea interioară a înțelepciunii de viață umană, atunci oamenii vor resimți un respect imens, o puternică venerație pentru tot ceea ce înțelepții au pus în imagini, de-a lungul istoriei, pentru ca sufletul să poată percepe legătura lor cu lumea spirituală prin aceste imagini, acolo unde nu putea să se ridice în lumile spirituale prin înțelepciune. Atunci oamenii vor elimina cu totul expresia care joacă un rol prea mare în existența noastră: Cât am progresat! , prin care se înțelege adesea: Cât de mult am eliminat vechile expresii-metafore ale înțelepciunii primordiale! Aceste lucruri sunt eliminate și te afunzi cu o dragoste profundă în evoluția umanității, în diverse epoci. Căci ceea ce fundamentează în mod fiziologic clarvăzătorul cu ochiul lăuntric deschis ca natură interioară a organelor umane se exprimă în aceste imagini în așa fel încât miturile și legendele conțin parcă originea umană. Căci, pentru a putea exprima în imagini acest admirabil proces, faptul că lumile s-au comprimat în organe ale omului, au cristalizat împreună în cursul unor interminabile intervale de timp, pentru a putea deveni ceea ce determină în noi, ca, de exemplu, splina, un ritm interior, sau ca ficatul și bila, despre care vom vorbi mâine, trebuie să avem presentimentul a ceea ce se poate afla plecând de la organizarea internă a omului prin știința ocultă. Aceste organe sunt născute din lumea înconjurătoare, ca un microcosmos din macrocosmos. Privim la această naștere, pe de o parte, prin știința ocultă, iar pe de alta vedem că în mituri și legende este conținut un fel de presentiment al acestor formațiuni și că, din această cauză, au dreptate acei ocultiști care găsesc un sens în mituri și legende când acestea sunt fundamentate *fiziologic*.

Astăzi a trebuit să menționăm asemenea lucruri, întrucât aceasta ne poate ajuta să ne însușim venerația despre care am vorbit în prima conferință. Atunci când vom utiliza acest mod de abordare, făcând abstracție de imaginile diferitelor popoare, și vom urmări indicațiile directe pe care ni le oferă o profundă explorare a conținutului spiritual și al organelor umane, ni se va dezvălui ce miracol este organismul. În prezentul ciclu de conferințe vom încerca să luminăm interiorul acestei entități: organismul uman.

CONFERINȚA a IV-a SISTEMUL COSMIC INTERN AL OMULUI

Praga, 23 martie 1911

Vom continua azi discuția începută ieri cu privire la importanța unuia dintre organele care constituie „un sistem cosmic interior al omului”. Apoi, vom încerca să facem trecerea la descrierea sarcinilor altor organe și sisteme de organe umane.

În legătură cu cele menționate ieri despre splină, mi s-a spus că se poate produce o contradicție aparentă cu privire la importanța sarcinilor pe care am atribuit-o acestui organ, în ansamblul funcțional al omului. Aceasta s-ar putea întâmpla dacă ne gândim că splina poate să fie scoasă din corp fără a suprima capacitatea de viață a omului.

O asemenea obiecție este una dintre cele întru totul justificate din punctul nostru de vedere actual și care trebuie făcută, întrucât unele dificultăți sunt întâmpinate și de cei care caută cu sinceritate să se apropie de concepția antroposofică. În prima conferință publică am dat numai unele indicații generale asupra dificultăților pe care le întâmpină contemporanii noștri - și anume aceia care au o conștiință formată prin metode științifice - când caută să înțeleagă fundamentele oculte ale ființei cosmice. Vom vedea în cursul acestor conferințe cum o astfel de obiecție dispare de la sine. Trebuie să vă atrag atenția asupra faptului că ablația splinei omului este absolut compatibilă cu tot ceea ce am discutat ieri. Dacă doriți într-adevăr să vă ridicați până la adevărurile științei spiritului, trebuie să înțelegeți că organismul omului, pe care îl vedem din afară, pe care îl percepem prin simțurile noastre exterioare, cu ceea ce conține ca substanță, ca materie exterioară, nu reprezintă omul în întregime. La baza organismului uman fizic sunt alte organisme mai delicate, suprasensibile: corpul eteric sau vital, corpul astral, Eul. În organismul fizic avem doar expresia exterioară, fizică a ceea ce se petrece în corpul eteric, în corpul astral și în Eu. Vorbind

despre splină, avem în vedere aspectul ocult, în sensul că ceea ce se petrece în splina exterioară, fizică, este doar expresia fizică a proceselor existente în corpul eteric sau cel astral. S-ar putea spune că cu cât un organ exprimă în mod mai nemijlocit ceva spiritual, cu atât mai puțin importantă este forma lui fizică, substanțială. Așa cum, privind un pendul, știm că mișcările sale sunt doar expresia fizică a gravitației, un organ fizic este și el expresia fizică a acțiunilor de forță și de plăsmuire suprasensibile, cu deosebirea că în cazul unor forțe cum este gravitația, atunci când luăm pendulul de la locul lui, mijlocul de expresie exterior, nu mai rămâne un ritm interior al gravitației. Așa se întâmplă în natura neînsufletită, anorganică, dar nu și în natura însuflețită, organică. Dacă într-un organism integral nu există alte cauze - despre care vom mai vorbi - nu este necesar ca o dată cu ablația organului fizic să înceteze și activitatea spirituală, căci organul fizic este numai o palidă expresie a activităților spirituale.

Atunci când examinăm omul în raport cu splina sa, avem de-a face la început cu splina fizică, apoi cu un sistem de acțiuni de forțe care au în splină numai expresia lor fizică. Când se scoate splina, aceste forțe continuă să existe, rămân inserate în organism. Ele nu-și încetează activitatea în om, așa cum încetează anumite activități spirituale când se scoate creierul - în întregime sau parțial. Pot exista situații când îmbolnăvirea unui organ creează un obstacol mult mai important pentru continuarea activității spirituale decât însăși ablația organului. Dacă - în cazul unei boli grave - este posibil ca organul să fie scos, acest lucru poate deveni o piedică mai mică în calea desfășurării activităților spirituale decât existența organului bolnav. Acesta tulbură în permanență dezvoltarea forțelor spirituale care lucrează la baza tuturor lucrurilor. Deci o obiecție de genul celei menționate poate fi ridicată de cineva care nu a progresat încă suficient în cunoașterea antroposofiei. Este o obiecție ușor de înțeles dar, în același timp, una din cele care dispar de la sine atunci când lași să treacă timpul și pătrunzi mai adânc în cunoașterea științei spiritului. Se va face această experiență mai ales dacă cineva se apropie de cele rezultate din știința spiritului cu un bagaj de cunoștințe acumulate din știința actuală; vor rezulta contradicții după contradicții, astfel încât nu va scoate-o la capăt. Iar dacă omul

este gata să emită judecăți pripite, nu va putea ajunge la altă concluzie decât la aceea că știința spiritului este o nebunie, care nu corespunde deloc cu rezultatele științei exterioare. Dar dacă ai timpul și răbdarea necesare, vei vedea că nu este nici cea mai mică contradicție între ceea ce vine de la știința spiritului și ceea ce poate oferi știința exterioară. Adevărata dificultate constă în aceea că teritoriul cunoașterii antroposofice este atât de vast, încât nu poate fi niciodată expus decât parțial; când oamenii ajung la fragmente ale acestei cunoașteri ei pot resimți contradicții ca cele indicate aici. Dar, altfel, nu s-ar putea începe introducerea necesară a concepției antroposofice în formarea generală și știința generală ale epocii noastre.

Ieri am încercat să vă explic ce înseamnă acea ritmizare, întreprinsă de splină - în sensul discutat - față de alimentarea neritmică a omului. Am pornit de la cele spuse ieri în legătură cu acest lucru pentru că, dintre toate funcțiile splinei, aceasta este mai ușor de înțeles. Deși este cea mai ușor de înțeles dintre funcțiile splinei, aceasta nu este nici cea mai importantă, nici chiar aspectul principal. S-ar putea spune chiar că, dacă omul și-ar da osteneala de a cunoaște ritmul corect al alimentației sale, această funcție a splinei ar deveni din ce în ce mai fără rost. Îți dai seama, și numai din acest motiv, că este chiar cea mai puțin importantă, ceea ce am văzut deja ieri. O altă funcție este mult mai importantă: în actul nutriției noi ne opunem substanțelor exterioare, alimentelor, combinațiilor lor și felului în care se găsesc ele în mediul înconjurător. Atâta timp cât ai convingerea că alimentele sunt elemente neînsuflețite sau cel mult conțin o viață atribuită plantelor și altor alimente, s-ar putea crea impresia că pur și simplu este necesar ca aceste materii preluate din exterior să fie prelucrate prin ceea ce numim digestie, în sensul cel mai larg al cuvântului. Desigur, sunt multe persoane care își imaginează că este vorba de substanțe nedeterminate pe care le ingerăm ca hrană, de substanțe indiferente care așteaptă doar ca atunci când au fost ingerate să poată fi și prelucrate de noi. Dar nu este așa. Alimentele nu sunt cărămizi care pot fi utilizate după dorință pentru o construcție. Cărămizile trebuie să fie îmbinate după planul arhitectului, deoarece ele constituie o masă indiferentă în raport cu construcția. Dar, în

raport cu omul, alimentele nu reprezintă același lucru. Căci orice substanță din preajma noastră are anumite forțe interioare, o anumită legitate interioară. Aceasta este esența unei substanțe, faptul că are o anumită forță interioară, legități proprii, o reactivitate interioară. Când introducem alimentele în organism, integrându-le în reactivitatea noastră interioară, ele nu se supun pur și simplu, ci încep să-și dezvolte propriile lor legi, ritmuri și forme de mișcare interioară. Dacă organismul omului vrea să le folosească pentru scopurile sale proprii, trebuie să distrugă mai întâi în aceste substanțe reactivitatea lor proprie. El trebuie să le anuleze, nu prelucrează substanțe indiferente, ci trebuie să acționeze împotriva legității proprii substanțelor. Omul își poate da seama că aceste substanțe își au propriile lor legi interioare, de exemplu atunci când înghite o otravă puternică. Va constata repede că proprietățile acestei substanțe îl vor domina, că ele vor ieși la iveală, se vor face simțite. O otravă are o lege interioară prin care atacă organismul; același lucru se întâmplă cu toate substanțele, cu orice aliment ingerat. Acest lucru nu este indiferent. Alimentul își impune natura sa proprie, entitatea sa, își are propriul său ritm, care trebuie contracarat. Astfel, nu există numai materiale de construcție indiferente, apte de a fi prelucrate de organismul uman; primul lucru care trebuie făcut este învingerea naturii proprii a acestor materiale.

S-ar putea spune că organele în care alimentele se opun interiorului omului sunt pentru noi instrumente pentru a ne opune mai întâi vieții proprii a alimentelor -, „viață” înțeleasă într-un sens mai larg, astfel încât și natura aparent neînsuflețită este inclusă aici, cu legile sale proprii. Ritmurile alimentelor care se opun ritmului uman trebuie transformate, adaptate acestui ritm. În această privință, splina este cel mai exterior dintre organele transformatoare. Dar la o asemenea schimbare de ritm, de transformare și de apărare, ea colaborează cu ficatul și vezica biliară, care alcătuiesc un sistem de organe destinat să respingă particularitățile alimentelor ingerate. Întreaga activitate desfășurată mai întâi de stomac - și chiar înainte ca mâncarea să ajungă în acesta -, tot ce este realizat de secreția biliară, ceea ce se petrece mai târziu prin activitatea ficatului și splinei constituie tocmai respingerea naturii proprii a alimentelor exterioare. Și numai

după ce alimentele au fost supuse activității acestor organe ele se găsesc adaptate ritmului organismului uman. După ce au fost asimilate, după ce au fost supuse acțiunilor acestor organe, ne aflăm în prezența a ceea ce este apt a trece în sânge - această unealtă a Eului nostru. Fiecare aliment trebuie să-și piardă legitățile caracteristice exterioare, să se reorganizeze, să obțină caracterele proprii organismului uman, înainte de a trece în sânge, pentru ca acesta să poată fi unealta Eului. Splina, ficatul, bila, cu retroacțiunea lor asupra stomacului, adaptează legile lumii exterioare - din care ne luăm alimentele - ritmului interior al omului, organizării interioare a acestuia.

Dar natura umană nu se confruntă, ca întreg cu toate componentele sale, numai cu lumea interioară, ci trebuie să fie într-o corespondență continuă, într-o interacțiune vie, permanentă cu lumea exterioară. Interacțiunea cu lumea exterioară este întreruptă în măsura în care aceasta este reprezentată de alimente prin faptul că sistemul celor trei organe - splina, ficatul, bila - se opune legilor exterioare. Dacă ar depinde numai de aceste organe, organismul uman ar fi cu totul închis față de lumea exterioară, ar duce o existență total izolată. De aceea devine necesar altceva: pe de o parte omul are nevoie de un asemenea sistem de organe care transformă lumea exterioară pentru a o adapta interiorului său, iar pe de altă parte el trebuie să poată face față direct, prin instrumentul Eului său, lumii exterioare, să pună permanent în relație directă organismul său, izolat în sine, cu lumea exterioară. În timp ce sângele, pe de o parte, intră în relații cu lumea exterioară, astfel încât nu obține de la aceasta decât ceea ce a fost debarasat de legitățile sale specifice, pe de altă parte, el intră în relații directe chiar cu lumea exterioară. Acest lucru se întâmplă când sângele circulă prin plămâni și intră în contact cu aerul atmosferic. El este reîmprospătat de către oxigenul din aerul exterior și transformat într-o manieră care nu-l slăbește deloc; în fapt, oxigenul din aer intră în unealta Eului omului într-un mod care corespunde naturii și entității lui.

Vedem deci acest fapt uimitor: sângele, cea mai nobile unealtă a omului, este obligat să filtreze cu grijă orice aliment, tot ce există în natura exterioară, prin sistemul de organe menționat mai sus. Prin această acțiune, sângele devine o

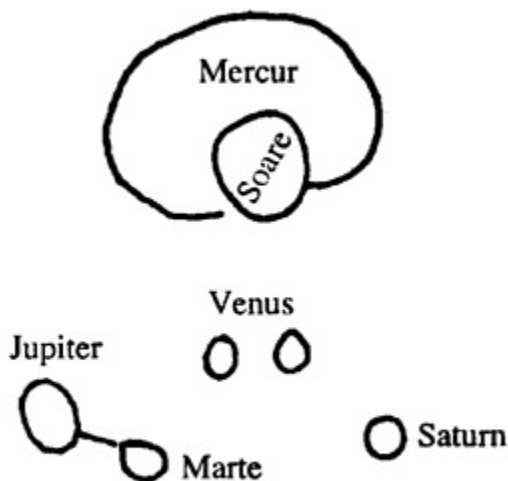
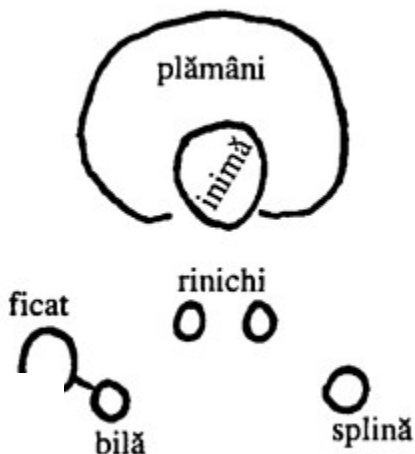
expresie perfectă a organizării interioare a omului, a ritmului interior al omului. Dar, prin faptul că sângele intră în relație directă cu lumea exterioară, cu acea substanță a lumii exterioare care poate fi acceptată, cu specificitatea și mobilitatea sa, fără a trebui să fie combătută, prin chiar acest fapt organismul omului nu este închis în sine, ci pe deplin în contact cu lumea exterioară.

În sângele omului există, așadar, și din acest punct de vedere, ceva minunat. Este un veritabil mijloc de expresie a Eului, care se întoarce alternativ când spre exterior, când spre propriul interior. Așa cum am văzut, prin sistemul său nervos omul se deschide impresiilor din lumea exterioară și le primește în sine prin sufletul său și prin nervii săi; el intră în contact direct cu această lume, prin sânge, prin preluarea oxigenului din aer în plămâni. În aceste două sisteme de organe - splină, ficat, vezică biliară - pe de o parte, și plămân, pe de altă parte, avem două sisteme cu acțiune opusă. În organismul uman, lumea exterioară și lumea interioară se înfruntă în sânge, care, pe de o parte, intră în contact cu aerul atmosferic, iar, pe de altă parte, cu alimentele, cărora le anulează specificitatea. Aceste două influențe exterioare se înfruntă în om - pentru a ne exprima astfel - în mod asemănător cu confruntarea dintre electricitatea pozitivă și cea negativă. Ne putem reprezenta cu ușurință organul determinat să primească efectul ciocnirii acestor două sisteme de forțe cosmice: sucurile alimentare, transformate, acționează până sus, la inimă - în măsura în care sângele trece prin inimă, iar oxigenul, care vine direct din lumea exterioară, atinge și el inima. În felul acesta inima este organul unde se întâlnesc cele două sisteme în care omul este întrețesut, de care depinde în două direcții. În ceea ce privește inima umană lucrurile stau astfel, încât putem spune: De ea depinde, pe de o parte, întregul organism uman interior, iar pe de altă parte însuși acest organism interior este legat prin inimă direct la ritmul, la mobilitatea internă a lumii exterioare. Când se ciocnesc două astfel de sisteme se poate întâmpla ca prin conjugarea acțiunilor lor să rezulte o armonie. Ne-am putea reprezenta că aceste două sisteme - sistemul lumii mari, prin care aerul sau oxigenul ajunge la noi, și sistemul lumii interioare proprii, al lumii mici care ne transformă alimentele - își creează ele însele

un echilibru armonic în sânge, în timp ce acesta trece prin inimă. Dacă ar fi așa, omul ar fi încastrat în două lumi, care i-ar crea echilibrul interior. Vom vedea în cursul acestor conferințe că, în ceea ce privește raporturile lumii cu entitatea umană, lucrurile nu stau așa, că lumea ne lasă cu totul pasivi, trimițându-și forțele sale pe două căi, iar noi suntem pur și simplu prinși în acțiunile lor opuse. Vom învăța progresiv să cunoaștem, ca un fapt esențial pentru om, că rămâne întotdeauna ceva pentru activitatea lui interioară, că îi revine lui, până în interiorul organelor sale, să fie cel care stabilește echilibrul interior. Astfel, va trebui să căutăm și în organismul omului echilibrarea acestor două sisteme ale lumii, armonizarea celor două sisteme de organe. Trebuie să înțelegem că, prin simpla existență a legităților din interiorul și din exteriorul omului, nu este încă dată și armonizarea acestor două sisteme de organe; acest lucru trebuie realizat de un organ propriu. Omul trebuie să instaureze armonia în el însuși - nu vorbim deocamdată de conștiință, ci de procesele ce se petrec în mod inconștient în organele sale. Acest echilibru dintre sistemul splină-ficat-bilă și sistemul plămânilor, opuse sângelui care circulă prin inimă, este realizat și prin inserarea unui alt organ legat de circulație - rinichiul.

Rinichiul armonizează activitățile exterioare, provenind din contactul direct al sângelui cu aerul, și efectele rezultate în interiorul organismului, prin aceea că alimentele trebuie pregătite pentru suprimarea naturii lor proprii. Rinichiul reprezintă sistemul armonizator care realizează acordul între cele două sisteme menționate, ceea ce face ca organismul să fie capabil să elimine surplusul care ar proveni din funcția dizarmonică a celorlalte două sisteme.

Organizării interne a aparatului digestiv, inclusiv splina, ficatul, și bila, i-am opus sistemul sangvin, pentru care aceste organe își dezvoltă activitatea pregătitoare. De cealaltă parte am opus sângelui acele organe care se opun izolării interioare, și prin care se favorizează în același timp acordul dintre sistemul interior și ceea ce pătrunde din exterior. Dacă ne imaginăm sângele cu centrul său - inima - plasat în mijlocul organismului, de o parte vom avea legate de acesta splina,

ficatul și vezica biliară, de cealaltă parte, plămânul și rinichiul. (Vom reveni asupra acestei relații, care este extrem de importantă.) Dacă vom prezenta încă o dată aceste sisteme cât se poate de schematic, unul lângă celălalt, vom avea reunit ceea ce în organizarea umană interioară se află într-o

anumită legătură, în care trebuie să considerăm că inima și sângele sunt lucrul cel mai important. Am spus deja, și vom vedea și mai exact, cât de justificate sunt numele folosite în ocultism; activitatea splinei este apreciată ca fiind saturniană, cea hepatică jupiteriană, iar cea a bilei, martiană. Din aceleași motive care au dus la alegerea acestor nume, cunoașterea ocultă vede în inimă și în sânge ceea ce merită în organismul uman numele de Soare, așa cum îl merită și Soarele în

sistemul planetar. Plămânul, de asemenea, este considerat aparținând lui Mercur, iar rinichiul lui Venus. Chiar fără a discuta justificarea acestor nume, se vede că, aplicate la organele omului, ele sugerează un fel de „sistem cosmic interior”.

Am completat acest sistem cosmic interior prin faptul că am luat în considerare raportul care rezultă din însăși natura umană, valabil pentru celelalte două sisteme de organe, care sunt într-o anumită relație cu sistemul sangvin. Doar dacă privim astfel lucrurile putem face un întreg din ceea ce numim adevărata lume interioară a omului. În conferințele ce vor urma vă voi demonstra că ocultismul are motive pentru a-și reprezenta relația Soarelui cu Mercur și Venus în același fel cum trebuie gândită relația dintre inimă, rinichi și plămân, în organismul uman.

Vedem deci că în sânge, instrumentul Eului nostru, care-și exprimă ritmul în inimă, este dat ceva care, în întreaga sa alcătuire, în natura sa interioară, în esența sa, este determinat de către sistemul cosmic interior uman; pentru a putea trăi, el trebuie să fie inserat în acest sistem. Sângele - am repetat adesea - este unealta fizică a Eului nostru. Acesta, așa cum îl avem, este posibil numai pentru că este construit pe baza unui corp fizic, a unui corp eteric și a unui corp astral. Un Eu uman zburând liber prin lume este de neconceput. Un Eu uman în lume, în lumea noastră, presupune existența corpurilor astral, eteric și fizic. Așa cum Eul pune ca premisă pe plan spiritual existența celor trei corpuri menționate ale ființei umane, sângele, care este imagine a Eului, presupune și în plan fizic imagini corespunzătoare corpului astral și ale corpului eteric. Sângele nu poate exista, așadar, de sine stătător. În timp ce planta crește simplu pe baza naturii neînsuflețite, anorganice, pentru sânge nu este posibil același lucru; această lume exterioară trebuie să fie prelucrată prin nutriție. Așa cum corpul fizic poartă în sine corpul eteric și corpul astral, tot ceea ce pătrunde în el ca aliment trebuie să fie mai întâi transformat, pentru ca alimentelor transformate să li se poată încorpora ceea ce este unealta Eului omului.

Chiar dacă sângele este determinat din exterior în plămân, el se definește ca un organ al omului, un organ al organizării corporale a omului. Să facem deosebirea între aerul inspirat,

care vine din afară și imprimă sângelui un ritm exterior, și ceea ce ajunge la el pe calea ocolită a sufletului: acestea sunt impresiile primite prin organele de simț din lumea exterioară și purtate de simțuri până la suprafața sângelui. Din această cauză putem spune: Omul nu intră în contact substanțial direct, prin intermediul aerului, cu lumea exterioară - acest contact acționând până în sângele lui. El stabilește și un contact non-substanțial cu aceeași lume exterioară, prin organele sale senzoriale, așa cum se întâmplă în procesul percepției, dezvoltat de suflet când intră în relație cu lumea înconjurătoare. Aici are loc un proces superior, care se adaugă respirației, un fel de respirație spiritualizată. În timp ce prin respirație preluăm în organismul nostru lumea exterioară în mod substanțial, în procesul de percepție - și numesc „percepție” toate impresiile exterioare pe care omul le prelucrează - noi preluăm ceea ce poate fi numit o respirație spirituală. Trebuie să punem întrebarea: Cum coacționează aceste două procese? - căci în organismul omului totul interacționează. De precizia acestei întrebări depind lucruri importante.

Pentru a putea oferi un răspuns ipotetic, trebuie să înțelegem cum poate avea loc o coacționare, o interacțiune, între tot ceea ce acționează prin sânge și ceea ce a devenit sângele prin faptul că toate aceste procese s-au dezvoltat sub influența sistemului cosmic interior și procesele noastre de percepție exterioară. În ciuda faptului că sângele este atât de filtrat și cu toate că atâtea lucruri au contribuit la faptul că el este o substanță atât de perfect organizată, care poate fi instrumentul Eului nostru, în organismul omului el este mai întâi o materie fizică și aparține, ca atare, corpului fizic. Din această cauză putem spune: La prima vedere pare să existe o deosebire foarte mare între sângele uman astfel preparat și tot ceea ce recunoaștem ca fiind procesele noastre de percepție, tot ceea ce realizează sufletul. Este o realitate de necontestat. Ar da dovadă de o ciudată incapacitate de gândire cel care ar vrea să nege existența percepțiilor, noțiunilor, ideilor, sentimentelor, impulsurilor voliționale, care sunt prezente, așa cum există o materie sangvină, o materie nervoasă, o materie hepatică și o materie bilioasă. Diferitele concepții despre lume pot pune în discuție interdependența dintre aceste lucruri,

dacă sunt numai efecte ale substanței nervoase etc. Aici poate începe confruntarea concepțiilor despre lume. Ceea ce însă nu poate face obiect al disputei între diferitele concepții despre lume este faptul că este de la sine înțeles că viața noastră suflă interioară, viața gândurilor noastre, viața sentimentelor noastre, tot ceea ce se construiește pe baza percepțiilor și impresiilor exterioare, reprezintă o realitate în sine. A se observa că nu spun o „realitate absolut separată”, ci „realitate în sine”, căci în Univers nimic nu este „separat, izolat”. Prin „realitate în sine” înțelegem tot ceea ce poate fi observat ca fiind real în cadrul sistemului nostru universal; dintre acestea fac parte toate gândurile, sentimentele etc., precum și stomacul, ficatul și fierea (bila). Poate însă să ne sară în ochi, mai întâi, altceva, atunci când punem alături aceste două realități: pe de o parte, tot ceea ce este fizic, chiar și un material atât de filtrat ca sângele, iar pe de alta, tot ceea ce pare mai întâi să nu aibă nimic în comun cu lumea fizică, conținuturile sufletului, sentimentele, gândurile etc. În fapt, examinarea acestor două feluri de realități prezintă asemenea dificultăți, încât de ele sunt legate răspunsurile cele mai variate date de diferitele concepții despre lume. Există concepții care acceptă o influență nemijlocită a sufletescului, a gândirii, a afectului asupra substanței fizice, ca și cum gândul ar putea acționa direct asupra acesteia. Acestor concepții li se opun altele, care admit că gândurile, sentimentele etc. sunt pur și simplu produse de fenomenele fizice-substanțiale. Această dispută a jucat, în perioade istorice lungi, un rol important în lumea exterioară - nu însă în domeniul ocultismului, unde ea apare ca o ceartă bazată pe vorbe goale. Iar atunci când, în final, nu se mai putea continua, a apărut în vremurile mai noi încă ceva care poartă numirea stranie de „paralelism fizic-psihologic”. Dacă îmi este îngăduit să mă exprim în termeni comuni, aş spune că, deoarece nu se găsea nici o cale de ieșire din dilema care din cele două teorii este corectă, s-a admis că este vorba de două fenomene care se desfășoară paralel. Se spunea: În timp ce omul gândește, simte etc., în sistemele organismului său fizic se desfășoară paralel fenomene foarte exacte; percepția „văd roșu” ar corespunde așadar unui anumit proces material. Dar nu se merge dincolo de a spune „îi corespunde”. Aceasta este o

informație care elimină toate greutatea, nu învingându-le, ci făcând abstracție de ele. Discuțiile purtate în acest sens și de asemenea neputința paralelismului psihologic-fizic sunt rezultatul încercării de a vrea să se rezolve această problemă pe o bază pe care ele nu pot fi rezolvate. Avem de-a face cu fenomene nemateriale atunci când luăm în considerare activitățile vieții noastre sufletești ca viață interioară și avem de-a face cu fenomene materiale chiar dacă luăm în considerare cel mai organizat material, care este sângele. Dacă opunem pur și simplu aceste două lucruri - activitatea fizică și cea sufletească - și vrem să aflăm prin reflecție cum acționează ele una asupra celeilalte, nu obținem absolut nimic. Prin reflecție putem găsi toate soluțiile sau nonsoluțiile posibile. Putem hotărî ceva în legătură cu aceste probleme doar prin intervenția unei cunoașteri superioare, care nu se oprește nici la privirea exclusiv fizică a luminii exterioare și nici la gândirea legată exclusiv de lumea exterioară fizică, ci care se ridică într-un anumit grad la ceea ce conduce dincolo de lumea fizică și, de asemenea, care, plecând de la viața sufletească interioară pe care o trăim de fapt în lumea fizică, conduce în lumea suprafizică; trebuie să urcăm dinspre partea materială la suprasensibil, dar trebuie să urcăm și de la viața sufletească la suprafizic, adică la ceea ce se află la baza vieții noastre sufletești în lumea suprafizică; căci viața noastră sufletească, inclusiv sentimentele noastre etc., o trăim în lumea fizică. Așadar, trebuie să urcăm din ambele direcții într-o lume suprafizică.

Pentru a te ridica din direcția lumii materiei în lumea suprafizică sunt necesare acele exerciții sufletești care-i dau omului posibilitatea să privească dincolo de ceea ce cade sub simțuri, dincolo de vâlul de care am vorbit ieri, în care sunt întrețesute impresiile simțurilor noastre. Asemenea impresii ale simțurilor avem și atunci când examinăm întregul organism uman exterior. Și chiar când coborâm la lucrul cel mai subtil aparținător corpului uman, sângele, nu avem de-a face decât cu ceva fizic-sensibil, atunci când îl examinăm mai întâi cu simțuri fizice, cu instrumentele și metodele științei exterioare, care ne furnizează despre sânge o imagine așa cum am obține-o dacă un ochi exterior l-ar putea vedea în mod nemijlocit. Este clar deci că, prin intermediul exercițiilor sufletești care-l

conduc în lumea suprasensibilă, omul poate pătrunde în fundamentele lumii fizice, în domeniul suprasensibil al organismului uman. Aici, întâlnim, ca regiune suprasensibilă a organismului uman, ceea ce numim „corpul eteric”, despre care vom mai discuta din punct de vedere fiziologic ocult. El este un sistem suprasensibil pe care-l imaginăm mai întâi ca substanță fundamentală suprasensibilă din care se organizează organismul sensibil al omului, care este o copie a corpului eteric. Se înțelege că și sângele este o copie a acestuia. Avem de-a face, prin urcarea unei singure trepte dincolo de organismul sensibil în corpul eteric al omului, cu un domeniu al suprasensibilului. Și acum se pune întrebarea: Putem ajunge la acest suprasensibil venind dinspre partea sufletului, aceea a senzațiilor, gândurilor, sentimentelor noastre, pe care le construim pe baza impresiilor venite din lumea exterioară?

Am văzut că până la organismul fizic nu putem ajunge în mod nemijlocit; se opun obstacole fizice și materiale. Putem ajunge, însă, la organismul eteric? În mod nemijlocit, așa cum este alcătuită viața noastră sufletească, nu putem ajunge direct la corpul eteric. Când lucrăm în interiorul sufletului nostru, lucrurile se petrec după cum urmează: mai întâi obținem impresiile exterioare; asupra simțurilor acționează lumea exterioară; apoi prelucrăm în sufletul nostru impresiile exterioare. Dar facem mai mult decât atât: stocăm aceste impresii obținute în noi înșine. Reflectați asupra simplului fenomen al memoriei, al amintirii, când vă amintiți de un lucru obținut de mult; în acest caz, în baza unor percepții exterioare v-ați format impresii pe care le-ați prelucrat și le-ați scos azi din străfundurile sufletului dumneavoastră, iar acum amintirea ni se pare ceva foarte simplu: amintirea unui arbore sau a unui miros. Trebuie să spuneți că ați stocat în suflet ceva care v-a rămas din impresia exterioară și din prelucrarea dumneavoastră sufletească, care poate forma în noi amintirea. Acum însă o contemplare a vieții sufletești însăși, pe care o obținem prin exerciții ale sufletului, ne arată că, în momentul când am elaborat viața noastră sufletească până acolo încât ea poate fi stocată sub forma unor reprezentări-amintiri, nu acționăm cu trăirile sufletești numai în Eul nostru. Mai întâi întâmpinăm lumea înconjurătoare cu Eul nostru, preluăm

impresii despre aceasta în Eul nostru și le prelucrăm în corpul astral. Dacă le-am prelucra însă numai în corpul astral, am uita de îndată totul. Când tragem concluzii, lucrăm în corpul astral; dacă însă fixăm impresiile atât de mult în noi încât ni le putem reaminti după un timp sau chiar și numai după câteva minute, atunci impregnăm impresiile obținute prin Eul nostru și prelucrate prin corpul astral în corpul eteric. În felul acesta în reprezentările-amintiri avem de-a face cu ceea ce am trăit ca activitate sufletească în contact cu lumea exterioară, comprimat prin presare de către Eu, până în corpul eteric, sub forma de reprezentări-amintiri. Dacă am recunoscut corpul eteric ca fiind expresia suprasensibilă proximă a organismului nostru, se pune întrebarea: Cum are loc această introducere prin presare? Cu alte cuvinte: Când omul prelucrează impresiile exterioare, le transformă în reprezentări-amintiri și le împinge până în corpul său eteric, de ce atunci ceea ce este prelucrat de corpul astral și ajunge până la corpul eteric pătrunde efectiv în corpul eteric? Cum se face acest transfer?

Acest transfer are loc într-un mod cu totul uimitor. Dacă privim lucrurile cu totul schematic vedem: (1) sângele în timp ce circulă prin inimă - ne aflăm acum în interiorul corpului eteric al omului - și considerăm acest sânge ca expresie exterioară, fizică a Eului uman, vedem cum (2) lucrează acesta, (3) cum primește impresiile din lumea exterioară și le densifică până la stadiul de reprezentări-amintiri și vedem apoi (4) că, în fapt, sângele nostru nu este numai activ în acest proces, ci și (5) cum acest sânge al nostru stimulează pe tot parcursul, mai ales în sus (mai puțin în jos), corpul eteric astfel încât observăm cum se dezvoltă pretutindeni în corpul eteric curenți care iau o direcție foarte precisă, ca și cum s-ar asocia sângelui din inimă și s-ar îndrepta spre, cap. Iar în cap ei se acumulează - dacă îmi este îngăduit să folosesc o comparație exterioară - așa cum se adună curenții electrici când se îndreaptă spre un vârf care este opus unui alt vârf, în vederea stabilirii unui echilibru între electricitatea pozitivă și cea negativă. Dacă privim lucrurile

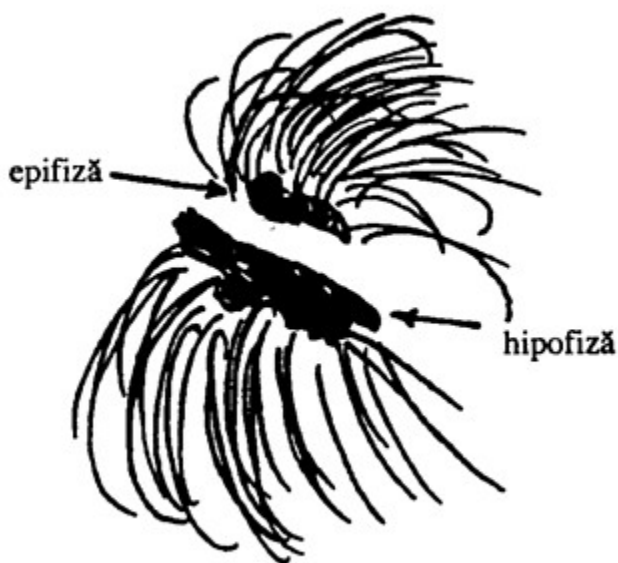
în mod ocult, cu sufletul exersat în acest sens, vedem din acest punct forțele eterice aglomerate ca sub o tensiune deosebit de mare, acele forțe eterice suscite de impresii care vor să devină acum reprezentări, reprezentări ale memoriei, și care vor să se imprime în corpul eteric.

Desenez ultimele prelungiri ale curenților eterici ce urcă spre creier și aglomerarea lor, așa cum le-aș reprezenta cu adevărat. Vedem aici o tensiune mare care se adună

într-un punct și care spune: Acum vreau să pătrund în corpul eteric! la fel cum s-ar compensa electricitatea pozitivă și cea negativă. Înțelegem apoi cum din acea parte a corpului eteric care aparține restului organizării corporale vin în întâmpinarea acestor curenți alți curenți; aceștia pleacă din partea inferioară a pieptului, dar și de la vasele limfatice și de la alte organe și

se aglomerează în așa fel încât par să se opună celorlalți curenți. Astfel, în creier există, atunci când vrem să ne formăm o reprezentare a memoriei, doi curenți eterici - unul de jos, altul de sus -, iar între ei apare o tensiune maximă, așa cum doi curenți electrici stau față în față cu o tensiune maximă; iar atunci când între acești doi curenți se produce o echilibrare, atunci o reprezentare devine reprezentare a memoriei care s-a încorporat în corpul eteric.

Asemenea curenți suprasensibili se exprimă în corpul uman întotdeauna prin aceea că își creează un organ fizic sensibil pe care trebuie să-l privim ca o materializare. În felul acesta avem în interiorul nostru un organ care se află în mezencefal și care este expresia fizică

sensibilă pentru ceea ce vrea să se formeze ca reprezentare a memoriei: acestuia i se opune în creier un alt organ. Aceste două organe sunt, în creierul omului, expresia fizic sensibilă a celor doi curenți din corpul eteric, sunt aproximativ ultimele indicii ale existenței unor astfel de curenți în corpul eteric. Aceștia se densifică atât de tare, încât iau în stăpânire substanța corporală umană pe care a densifică în aceste organe; în felul acesta ne formăm, în fapt, o impresie, ca și cum de la un organ la altul ar circula curenți eterici luminoși și s-ar revărsa asupra corpului eteric uman. Aceste organe sunt prezente în organismul uman: *epifiza și hipofiza*. Avem de-a

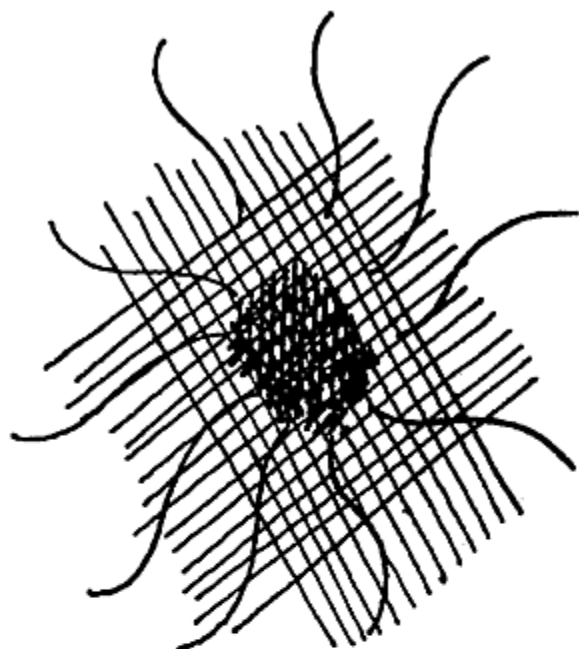
face, la acest nivel al organismului fizic, cu expresia fizică, exterioară a coacționării sufletescului cu ceea ce este corporal.

În felul acesta, ceea ce am vrut să vă ofer ca o prezentare generală, cu care vom încheia expunerea de azi va fi continuat mâine, constituind punctul de sprijin pentru ceea ce va urma. Este important să avem în atenție aceste gânduri, pentru a putea cerceta mereu în suprasensibil și să ne putem întreba: Există oare și expresia fizică la care ne putem aștepta pentru un aspect suprasensibil? Noi constatăm că aceste expresii sensibile ale suprasensibilului sunt întotdeauna prezente. Întrucât însă aici este vorba de poarta de trecere de la sensibil la suprasensibil, veți înțelege că pentru știința materiei fizice acestea sunt organe cât se poate de îndoielnice, și că nu puteți obține din partea științei exterioare decât informații incomplete.

CONFERINȚA a V-a SISTEMELE DE FORȚE SUPRASENSIBILE

Praga, 24 martie 1911

Înainte de a continua, doresc să aduc în discuție unele noțiuni de care vom avea nevoie în expunerea noastră. O importanță deosebită va avea lămurirea a ceea ce înțelegem, în sensul științei spiritului, al antroposofiei, prin „organ fizic” sau mai degrabă prin „expresia fizică a unui organ”. Ați văzut deja că putem vorbi, de exemplu, despre splină în așa fel încât splina fizică poate fi chiar înlăturată sau poate deveni inutilizabilă fără ca ceea ce numim în sens antroposofic „splină” să fie deconectat de la funcția sa. Trebuie să spunem că în acest caz, după ce am îndepărtat un organ fizic, în organism se păstrează activitatea interioară care trebuie exercitată de organ. Vă rog să vă însușiți o astfel de idee, având în vedere tot ce va urma; vedem că putem elimina prin gând tot ce este fizic vizibil, fizic perceptibil (acest lucru nu este posibil pentru orice organ), dar se păstrează totuși funcția, activitatea organului, astfel încât ceea ce rămâne, trebuie considerat ca aparținând domeniului suprasensibil al

organismului
uman. Când
vorbim, în
sens
antroposofic,
despre
organe ca
splina,
ficatul, fierea,
rinichii,
plămânii etc.,
când
exprimăm
aceste nume,
nu înțelegem
în primul
rând ceea ce
se poate
vedea fizic, ci
*sistemele de
forțe* care
sunt de
natură

substanțialitate care pătrunde

forțe eterice ale splinei

forțe astrale

suprasensibilă. Din această cauză va trebui să ne gândim - în cazuri ca cel al splinei - la un sistem de forțe care nu se percepe fizic, exterior. Privind schițele pe care le fac acum, să ne gândim mai întâi la un sistem de forțe invizibil în mod fizic, care ar putea fi perceput numai prin vederea în suprasensibil; așadar, zona splinei, de exemplu, nu este vizibilă decât ca sistem suprasensibil de forțe. Dacă ținem seama că în organismul uman acest sistem de forțe suprasensibile este umplut cu materie sensibilă, trebuie să ne întrebăm: Cum trebuie să ne imaginăm relația acestui sistem suprasensibil de forțe cu ceea ce este materie sensibilă?

Cred că nu vă va fi greu să gândiți că în spațiu pot circula forțe care la început nu sunt fizic perceptibile. Este suficient să vă amintiți că cel care nu a auzit niciodată despre realitatea aerului aflat într-o sticlă de apă va fi uimit când va vedea că, încercând să turnăm apă într-o sticlă goală aflată pe masă, aceasta este reținută în pâlnie, neputând să curgă, deoarece în sticlă se află aer. Acel om conștientizează atunci că în sticlă există ceva invizibil pentru el, care împiedică apa să pătrundă. Dacă înțelegeți aceasta, nu va fi greu să gândiți că spațiul este plin de sisteme de forță care sunt suprasensibile, într-atât încât nu numai că nu le putem tăia cu cuțitul, dar nici nu pot fi atacate, de exemplu, atunci când o materie fizică, să spunem cea a rinichiului, care este integrată în aceste sisteme de forță este bolnavă. Trebuie să ne imaginăm, așadar, că un sistem suprasensibil de forțe se află într-o astfel de relație cu ceea ce vedem ca organ fizic, încât materia lumii fizice care cade sub simțuri se integrează, atrasă de puncte de forță, și se orientează în liniile de forță. Abia prin această inserție a materiei fizice în sistemul suprasensibil de forțe organul devine un element fizic, astfel încât putem spune: Acesta este motivul pentru care, de exemplu, în locul splinei este vizibil un organ fizic-sensibil ocupat de sisteme de forță care atrag materia în așa fel încât ea se depozitează, așa cum constatăm când privim din punct de vedere anatomic organul exterior, splina.

În felul acesta vă puteți imagina cele mai diferite organe din organismul uman: mai întâi ele sunt organizate suprasensibil și apoi se umplu, sub influența celor mai diferite sisteme de forță suprasensibile, cu materie fizică. Din această cauză trebuie să vedem în aceste sisteme de forțe care

acumulează materia fizică în cele mai diferite locuri ale organismului un organism suprasensibil, diferențiat în sine și care-și încorporează materia fizică în modurile cele mai variate. În felul acesta nu am obținut numai înțelegerea relației sistemelor de forțe suprasensibile cu materia depozitată în organe, ci și pe aceea a hrănirii organismului integral. Aceasta constă în faptul că alimentele preluate sunt pregătite în așa fel încât devine posibilă conducerea lor spre diferitele organe, care își încorporează în felul acesta substanțele corespunzătoare. Care este legătura dintre noțiunea generală de nutriție - care apare ca o forță de atracție a diferitelor sisteme de organe pentru materiile nutritive - și formarea omului individual (istoria embriologică a omului individual), legătură care se situează înaintea nașterii, vom afla în conferințele următoare. Noțiunea cea mai cuprinzătoare a nutriției ne spune, așadar, că un organism suprasensibil absoarbe în modurile cele mai variate diferite alimente.

Corpul eteric al omului, ca nivel suprasensibil, este, după corpul fizic, cea mai grosieră componentă, dar, ca un arhetip aflat la baza întregului organism, el este foarte diferențiat în sine și conține cele mai variate sisteme de forță prin care își încorporează în modul cel mai divers materiile preluate prin nutriție. O componentă superioară a omului o reprezintă corpul astral. În conferințele următoare vom mai vorbi despre felul cum se leagă aceste componente între ele. Corpul astral este ceea ce se poate încorpora mai întâi, după ce au fost pregătite atât corpul fizic cât și corpul eteric, prin structurarea lor. El este cel care presupune celelalte două organisme (corpuri). Apoi există Eul uman, astfel încât putem spune că entitatea umană este alcătuită din aceste patru mădulare. Ne putem imagina acum că în însuși corpul eteric există anumite sisteme de forță care atrag spre ele masele alimentare, pe care le transformă apoi în organismul fizic într-un mod determinat. Dar ne putem reprezenta și că un astfel de sistem de forțe nu este determinat numai de corpul eteric, ci și de corpul astral și că acesta își transmite în el forțele sale. Dacă eliminăm prin gândire organul fizic și ne imaginăm materia fizică extrasă din acest loc, rămâne mai întâi sistemul eteric de forțe, apoi sistemul astral de forțe, care pătrunde sistemul eteric de forțe

într-un mod precis determinat. Ne-am mai putea imagina că aici pătrund și radiații ale Eului.

Pot exista organe care sunt astfel inserate în întregul organism, încât ceea ce au ele esențial constă din curenți eterici foarte puțin determinați; dacă am cerceta spațiul pe care-l ocupă un anumit organ am descoperi o foarte slabă diferențiere a părții eterice a organismului uman, în schimb, aceste forțe ale corpului eteric sunt puternic influențate de forțele astrale. Într-un astfel de organ corpul eteric va exercita o slabă forță de atracție asupra materiei fizice încorporate, principala forță de atracție aparținând corpului astral. Am putea spune, în acest caz, că substanțele din lumea exterioară sunt aduse în organele respective de corpul astral. De aici se poate trage concluzia că aceste organe au valențe foarte diferite. Există organe care sunt determinate mai ales de sisteme de forță ale corpului eteric; altele sunt determinate mai ales prin curenții sau forțele corpului astral, iar altele mai mult prin curenții Eului uman, așa cum este sângele. Celelalte sisteme de organe și conținuturile lor sunt determinate în cele mai diferite moduri de mădularele suprasensibile ale naturii umane.

Dar poate apărea și o situație opusă, atunci când luăm în considerare corpul fizic în sine, care - făcând abstracție de mădularele sale superioare - reprezintă și el un sistem de forțe. El reprezintă ceea ce gândim a fi alcătuit din totalitatea substanțelor preluate din lumea exterioară, care și-au introdus în organism și propriile lor forțe interioare, chiar dacă ele au suferit transformări. Așadar, și corpul fizic este un sistem de forțe; în felul acesta puteți să vă imaginați că și organismul fizic, cu sistemul său de forțe, poate acționa retro asupra sistemului eteric de forțe, asupra sistemului astral de forțe sau chiar până în sistemul Eu. Devine astfel posibil să existe sisteme de organe care sunt subordonate sistemelor de forțe fizice, astfel încât în acest caz cele din urmă devin dominante. Astfel de sisteme de organe în care este dominant corpul fizic slujesc în sensul cel mai larg ca organe secretorii, organe glandulare. Toate organele care secretă substanțe în organismul uman realizează aceste procese secretorii - procese care au semnificație esențială în cadrul lumii fizice -, mai ales datorită forțelor organismului fizic. Oriunde în

organismul uman există astfel de organe, a căror sarcină constă în secretarea de materii în beneficiul organismului fizic, ele sunt guvernate de forțele organismului fizic. În aceste cazuri, îmbolnăvirea sau îndepărtarea acestora conduce la degradarea organismului, astfel încât el nu se mai poate dezvolta normal. Un organ cum este splina, despre care am spus ieri că, prin îmbolnăvire sau îndepărtare, funcțiile sale sunt mai puțin afectate decât în cazul altor organe, este puternic influențată de părțile suprasensibile ale naturii umane, de corpul eteric, dar și de corpul astral. La alte organe predomină sistemul de forțe fizice. Glanda tiroidă, care în anumite cazuri de boală se hipertrofiază, dând naștere așa-numitei gușe, poate acționa în mod foarte nociv asupra întregului organism pentru că funcționează în așa fel, încât ceea ce realizează ea în lumea fizică devine deosebit de important ca proces fizic în metabolismul general al organismului uman.

Există apoi și organe care depind în mare măsură de sistemele de forțe suprasensibile ale organismului uman și care sunt totuși inserate în organismul fizic și sunt determinate prin forțele acestuia să secrete substanțe. Astfel de organe sunt *ficatul și rinichii*, care sunt dependente, ca și splina, de mădularele suprasensibile ale organismului uman (corpul eteric și corpul astral), dar care sunt încastrate de forțele corpului fizic; ele sunt trase în jos, în activitățile lor, până la forțele organismului fizic. Din această cauză trebuie să existe o preocupare crescută pentru ca aceste organe să se afle într-o stare bună de sănătate, mai mult decât altele, de exemplu splina, la care aspectul fizic este mult mai puțin important, ea fiind dependentă mai ales de ceea ce vine de la nivelurile suprasensibile. Putem chiar spune că splina este „un organ foarte spiritual”, ceea ce înseamnă că partea fizică a acestui organ este mai redusă ca importanță. Din acest motiv, în toate timpurile, în literatura ocultă provenită din cercuri unde se știa ceva despre aceste lucruri, splina era privită ca un organ spiritual și era descrisă ca atare.

Putem spune că am fixat notiunea de „organ total”. Organul, ca atare, poate fi privit ca un sistem de forțe suprasensibile; numai că, prin procesul de hrănire general, în organe are loc o depozitare a substanțelor fizice, sensibile. Un

alt lucru pe care trebuie să-l lămurim este care este însemnătatea, pentru om, a preluării fie a unei substanțe, fie a ceva ce este realizat de activitatea noastră sufletească, de exemplu în cazul unei percepții, și ce înseamnă secretarea unei substanțe.

Să plecăm de la procesul de eliminare, în sensul cel mai larg. Noi știm că din alimentele ingerate o mare parte din ce este material se elimină. Știm apoi că dioxidul de carbon este eliminat din organismul uman prin plămâni: prin sângele trimis de inimă spre plămâni pentru înmprospătare se elimină dioxidul de carbon. Apoi, mai dispunem de un proces de eliminare prin rinichi, dar și de un altul, prin piele. Cu acest ultim caz, în care - simplificând lucrurile - are loc formarea transpirației, dar și tot ceea ce constituie proces de eliminare prin piele, am exemplificat acele eliminări care au loc la limitele extreme ale organismului uman, la periferia corpului său. Să ne întrebăm: Ce înseamnă pentru om, în general, un proces de eliminare?

Iată cum ne putem lămuri asupra importanței procesului de eliminare. Veți constata că, în prezent, fără astfel de cunoștințe nici nu se poate avansa în abordarea organismului uman. Pentru a ajunge treptat la înțelegerea esenței procesului de eliminare vom aduce în discuție o altă noțiune care, deși nu are decât o asemănare îndepărtată cu procesul eliminării, ne poate conduce la acesta, și anume, noțiunea conștientizării Sinelui propriu. Gândiți-vă că puteți spune: Există un mod de a deveni conștient de sine. Dacă umblați neglijent și vă loviți de un obiect exterior veți spune că v-ați lovit. Această „lovire” este în fapt o conștientizare a Sinelui propriu. Este o conștientizare de sine pe calea întâmplării care a avut loc, care a devenit, de fapt, un eveniment interior. Ce înseamnă pentru dumneavoastră coliziunea cu un obiect străin? Ea este cauza unei dureri, a unei suferințe. Procesul suferinței se desfășoară în întregime în interiorul dumneavoastră. Faptul că intrați în contact cu un corp străin dă naștere unei dureri, și acesta vă pune o piedică în cale. Conștientizarea acestei piedici determină apariția procesului care se concretizează în „durere” la lovire. În fond, vă puteți reprezenta cu ușurință că nu trebuie să cunoașteți nimic altceva pentru a trăi conștientizarea Sinelui propriu decât efectul - durerea la lovirea de un obiect exterior. Acest lucru se poate întâmpla pe întuneric, iar dumneavoastră

să nici nu știți ce reprezintă acel obiect, iar dacă lovirea este puternică nici nu bănuți ce ar putea fi, ci simțiți numai durerea: atunci percepeti lovitura în așa fel încât trăiți un proces interior în sinea dumneavoastră. Veți spune: M-am lovit de ceva; dar aceasta este mai mult sau mai puțin o concluzie inconștientă asupra trăirii interioare legată de un obiect exterior.

Puteți deduce de aici că omul devine conștient de interiorul său prin „*descoperirea rezistenței, a opoziției*”. Trebuie să ne fixăm această noțiune: conștientizarea, viețuirea interiorității, umplerea cu viețuiri reale interioare prin întâlnirea unei rezistențe. Este o noțiune pe care am elaborat-o în linii foarte mari, pentru a o putea folosi ca trecere spre o altă noțiune, aceea a secrețiilor sau eliminărilor în organismul uman. Să ne imaginăm acum că organismul uman ar prelua într-unul din organele sale o anumită materie, iar sistemul acelui organ este astfel construit încât, prin activitatea sa, el separă din materialul preluat ceva pe care-l izolează de ansamblul material preluat. În felul acesta, prin activitatea organului, materialul se divide într-o parte mai fină, filtrată, și o parte mai grosieră, care este eliminată. Are loc, așadar, o diferențiere a materiei preluate într-o substanță utilizabilă în continuare, care poate fi preluată de alte organe, și într-o substanță care este mai întâi separată și apoi eliminată (excretată). Aveți de-a face, în această respingere a părții inutilizabile a materialului față de părțile sale utilizabile, cu o astfel de ciocnire, așa cum am prezentat-o în linii mari în exemplul lovirii de un obiect: curentul material general se lovește de o rezistență prin faptul că ajunge la un organ; el nu poate rămâne același, ci trebuie să se schimbe; este ca și cum organul i-ar spune: Așa cum ești, nu poți să rămâi, trebuie să te transformi. Să ne gândim că un astfel de material ar pătrunde în ficat, iar aici i s-ar spune: Trebuie să te transformi. I se opune, așadar, o rezistență; el trebuie să fie folosit mai departe sub forma unui alt material și trebuie să respingă anumite părți ale sale. În organismul nostru, în acest caz, lucrurile stau astfel, încât materia respectivă observă: Aici este prezentă o rezistență! Asemenea rezistențe se întâlnesc în cele mai diferite organe. Prin faptul că în organismul nostru există activități de eliminare, că avem organe de eliminare,

organismului îi este dată posibilitatea de a fi o entitate închisă în sine, trăindu-se pe sine. Căci o entitate nu se poate viețui pe sine decât prin faptul că întâmpină o rezistență. În felul acesta procesele secretorii (excretorii) reprezintă acțiuni importante ale vieții umane, prin care organismul viu se închide în sine. Omul nu ar fi o ființă închisă în sine, dacă nu ar exista asemenea procese de eliminare.

Imaginați-vă că prin organismul uman curentul de alimente sau de oxigen ar trece ca printr-un tub. Dacă organele nu ar manifesta rezistență, organismul uman nu s-ar viețui pe sine în sine însuși, el s-ar viețui numai ca aparținător la întreaga lume. Ne-am putea imagina și că în interiorul organismului uman s-ar manifesta modul cel mai grosolan al rezistenței, că materia s-ar lovi de un perete solid și s-ar reîntoarce în ea însăși. Aceasta nu ar avea pentru viețuirea interioară a organismului uman nici o importanță; dacă un curent nutritiv sau unul de oxigen ar traversa organismul uman, intrând pe o parte și ieșind pe cealaltă, fiind reflectat în sine ca printr-un tub, aceasta nu ar avea nici o consecință pentru viața interioară a organismului uman. Că lucrurile stau astfel poate fi dedus și din faptul că, atunci când reușim ca în interiorul nostru o reprezentare să se întoarcă în ea însăși, noi ridicăm sistemul nervos din trăirea interioară a organismului uman. Nu are importanță deci dacă organismul uman nu este atins de curenți care pătrund în el venind de afară, fie prin reflectare totală, fie prin simplă traversare. Ceea ce dă organismului capacitatea de a se trăi pe sine în interior sunt secrețiile. Dacă ne referim la acel element pe care-l considerăm organ esențial pentru organismul uman - sângele - și vedem cum, pe de o parte, se îmbospățează continuu prin preluare de oxigen și dacă vedem în el, pe de altă parte, unealta, organul Eului uman, putem să spunem: Dacă sângele ar circula nemodificat prin organismul uman, el nu ar putea fi organul cel mai important al Eului uman, cel care-l face pe om să se poată viețui interior. Numai faptul că sângele suferă modificări în el însuși și se întoarce un altul, așadar, că are loc o eliminare de sânge transformat, numai aceasta face posibil ca omul să nu *posede* numai un Eu, ci să-l *poată și viețui* cu ajutorul unei unelte fizic-sensibile.

Din aceasta a rezultat pentru noi noțiunea de „eliminare” sau „secreție”. Acum va trebui să ne întrebăm: Cum stau lucrurile cu acea eliminare de care am spus mai înainte că aparține limitelor extreme ale organismului uman? Nu va fi greu să ne reprezentăm că întregul organism al omului trebuie să acționeze în așa fel încât eliminarea la periferie să se poată petrece în felul acesta. Pentru aceasta este necesar ca organismul uman să opună curentilor generali un organ care să fie legat tocmai cu acest proces de eliminare, cel mai cuprinzător. Acest organ, așa cum vă puteți ușor imagina, este *pielea*, în sensul cel mai larg, cu tot ceea ce ține de ea și care prezintă privirii umane celei mai directe ceea ce numim elementul esențial al *formeii umane*. Când ne reprezentăm, așadar, că organismul uman se poate viețui pe sine prin periferia sa extremă numai datorită faptului că el a opus curenților săi generali organul pielii, trebuie să vedem în alcătuirea caracteristică a pielii expresia forței celei mai interioare a organismului uman.

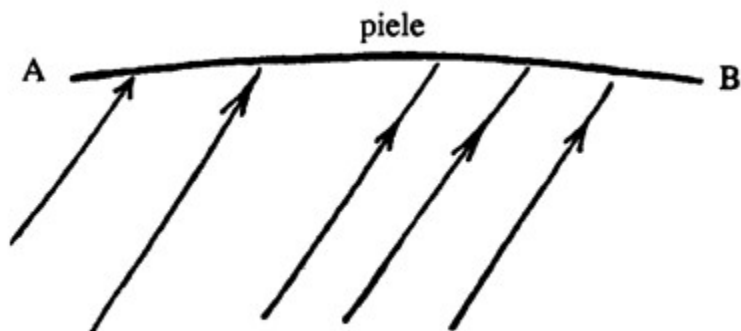
Cum trebuie să gândim acest organ-piele împreună cu tot ce ține de el? Vom vedea mai departe în amănunt ce „ține de el”, dar azi vom caracteriza numai în linii mari aceste relații. Trebuie lămurit de la început faptul că în domeniul care aparține viețuirii noastre conștiente, pe care o putem avea printr-o autoobservare oarecare, nu este inclusă acea formă care se exprimă apoi sub forma pielii. Chiar dacă participăm la modelarea suprafeței corpului nostru, această participare, această coactionare se sustrage în „modul cel mai deplin” liberului nostru arbitru. În orice caz, mai avem o influență cu privire la mobilitatea suprafeței corpului nostru, la mimică, la gesturile noastre, influență care ajunge la ceea ce putem numi activitatea conștientă; cu privire la modelarea ei, nu mai avem însă nici o influență. Desigur, trebuie admis că, între naștere și moarte, cu viața sa interioară, omul, în limite mai restrânse, are o anumită influență asupra formei exterioare a corpului său. În legătură cu acest lucru se poate convinge oricine a cunoscut un om la o anumită vârstă și-l revede poate după zece ani, mai ales dacă în decursul acestor ani el a trecut prin viețuiri mai profunde, și anume prin viețuiri ale cunoașterii - nu viețuiri ale cunoașterii care sunt obiect al științelor exterioare, ci din categoria celor care costă sânge, care sunt legate de

întreaga viață de destin interioară. Atunci vedem cum se modifică, între anumite limite, fizionomia, cum omul are, într-o anumită privință, în cadrul acestor limite, o influență asupra formării corpului său. Dar această influență este mică, ceea ce poate înțelege oricine; locul cel mai important în modelarea formei umane nu este dat liberului nostru arbitru, prin ceea ce ajunge la noi pe calea conștientului. Pe de altă parte trebuie, totuși, să spunem: Întreaga siluetă umană este adaptată entității umane. Cine vrea să pătrundă în miezul lucrurilor nu-și va putea imagina că ceea ce numim periferia capacităților umane s-ar putea dezvolta într-o ființă cu altă siluetă decât cea pe care o are omul în lumea fizică. Toate capacitățile pe care le are omul sunt legate de forma sa umană. Gândiți-vă că osul frontal s-ar afla într-o poziție oarecum diferită decât cea normală față de întregul organism și ar trebui să vă imaginați că această modificare a formei ar presupune cu totul alte capacități și forțe existente în organismul uman: Se pot face studii în cadrul umanității pentru a obține reprezentări clare asupra capacităților diferite prezente la oamenii cu modelare exterioară diferită a capului sau a altor organe. Trebuie, așadar, să creăm o noțiune care să exprime starea de adaptare a formei umane la întreaga entitate umană, corespondența formei exterioare cu întreaga entitate interioară a omului. Ce se află în forțele acestei adaptări nu are nimic de-a face cu ceea ce pătrunde în activitatea cuprinsă în conștientul omului. Întrucât, însă, forma umană este legată de activitatea sa spirituală și de viața sa sufletească nu ne putem imagina nimic altceva decât că în forțele care realizează silueta omului se află și forțe care, dintr-o direcție diferită, vin în întâmpinarea forțelor pe care le dezvoltă omul însuși în interiorul siluetei sale. Este vorba despre forțele inteligenței, ale sentimentelor, ale stărilor afective; pe acestea omul nu le poate dezvolta decât în lumea fizică, condiționate de forma sa. Silueta este un lucru care trebuie să-i fie dat. Așadar, lucrul de care are nevoie această formă din capacitățile noastre ea trebuie să-l obțină gata pregătit de la forțe de natură asemănătoare, care construiesc, din direcție opusă, această siluetă, pentru ca să poată apoi fi folosite în scopul propus. Este ușor de creat o asemenea noțiune; trebuie doar să te gândești la o mașină folosită pentru o activitate inteligentă,

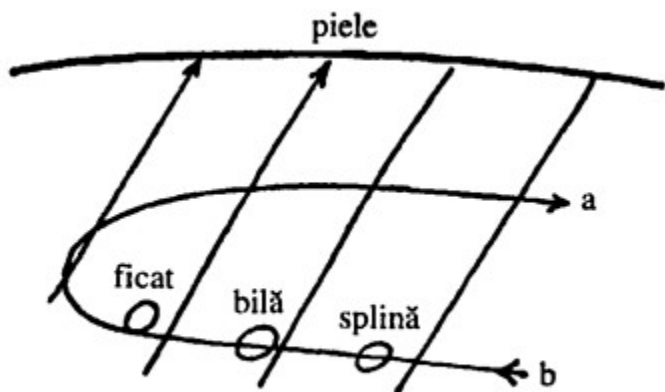
care corespunde scopului urmărit. Însă pentru ca mașina să poată exista trebuie să fie efectuate mai întâi activități de asamblare a diferitelor părți care dau forma acesteia, activități asemănătoare cu cele pe care mai apoi mașina trebuie să le efectueze. O mașină este explicabilă pentru noi în mod mecanic; dar pentru ca mașina să corespundă scopului său ne putem închipui că ea a fost realizată printr-o activitate spirituală, că acest scop a fost gândit. Această activitate spirituală încetează, de fapt, în momentul în care vrem să explicăm mașina în mod științific, dar ea se află dincolo de mașină și este cea care a realizat-o mai întâi.

Putem spune: Tot ceea ce se află ca sisteme de formă configurate în organismul nostru ne este necesar pentru dezvoltarea capacităților și forțelor noastre. Dar, dincolo de conformația omului, trebuie să existe forțe dătătoare de formă, pe care le găsim tot atât de puțin în formele gata configurate pe cât de puțin găsim constructorul de mașini în mașina concretă. Încarmați cu această idee, un alt lucru va deveni evident. Un gânditor materialist ar spune: De ce trebuie să acceptăm forțe și entități inteligente dincolo de ceea ce modelează lumea noastră fizică? Noi putem explica lumea fizică prin ea însăși, prin legile sale proprii: un ceasornic, o mașină pot fi explicate prin propriile lor legi! Ne aflăm aici într-un punct în legătură cu care se fac cele mai mari greșeli chiar și de către cei care se situează pe pozițiile antroposofiei sau ale altor concepții spirituale asupra lumii. Dacă, de exemplu, o concepție despre lume bazată pe știința spiritului ar apăra ideea că organismul uman - să-l privim acum numai din punct de vedere al formei - ar putea fi explicat pe căi mecanice sau cu argumente mecaniciste, aceasta ar merge prea departe, ceea ce ar fi total nejustificat. Organismul uman este cu totul explicabil prin propriile lui legi, ca și ceasornicul. De aici nu urmează însă că dincolo de ceasornic nu s-ar afla inventatorul acestuia. Așadar, obiecția care ar putea fi adusă din direcția materialistă se rezolvă prin aceea că trebuie admis că organismul uman, așa cum se află în fața noastră, trebuie să fie explicat cu ajutorul legilor sale proprii.

Așadar, dacă gândim antroposofic, trebuie să căutăm, dincolo de forma generală a omului, entitățile plăsmuitoare, adică ceea ce se află la baza entității umane. Dacă vrem să avem o idee despre felul cum ia naștere forma umană, trebuie să ne gândim că, pe de o parte, ea este produsă prin aceea că formele plăsmuitoare se desfășoară și se închid ele însele în această formă, la periferia acesteia. Așadar, în formarea pielii, avem explicația a ceea ce înseamnă autoînchiderea forțelor plăsmuitoare în om, în sensul cel mai larg. Putem reda schematic aceasta, imaginându-ne că forțele plăsmuitoare de formă curg în acest sens și se închid în forma exterioară redată prin linia AB. Vom vedea acum cum putem folosi această noțiune pentru a putea recunoaște ce se întâmplă la cea mai exterioară limită a omului. Apoi va trebui să ne lămurim asupra faptului că nu numai în pielea umană avem astfel de închideri, ci chiar în interiorul organismului uman au loc închideri ale activității și entităților care acționează din afară, în care nu suntem implicați, la fel ca și în cazul modelării suprafeței. Este suficient să reflectați la cele spuse până acum și veți conchide că în interiorul omului există activități în care nu suntem implicați. Este vorba de activitățile care au loc în ficat, bilă, splină etc. În aceste organe este reținut ceea ce se revărsă în organism prin forțele existente în alimente; acestui aport i se opune o rezistență, adică în aceste organe este modificată mobilitatea substantelor. Așadar, în timp ce, în cazul forțelor plăsmuitoare de formă, trebuie să ni le imaginăm ca fiind active până la nivelul pielii, iar în afara pielii nu mai au nimic caracteristic ca forțe plăsmuitoare, în ceea ce privește forțele

care pătrund o dată cu alimentele și cu curentul de aer spre interiorul nostru trebuie spus că nu are loc o închidere completă a ceea ce pătrunde ca un curent din exterior; are loc o modificare.

Aceste organe nu se închid, așa cum se întâmplă în cazul pielii, astfel încât în interior nu trebuie să ne mai reprezentăm nimic, ci doar că mobilitatea

substanțelor este modificată prin acestea, astfel încât curentul alimentar preluat dintr-o parte a organismului de aceste organe (a), este condus într-o altă stare (b), după ce i-a fost opusă o rezistentă. Așadar, avem de-a face cu o transformare și aceasta se referă, înainte de toate, la organele pe care le-am desemnat ca alcătuind un cosmos interior al omului. Acestea transformă mișcarea exterioară a substanțelor. Sunt forțe pe care, prin contrast cu forțele modelatoare care formează întregul organism, le putem numi *forțe ale mișcării*; în cosmosul nostru interior, aceste forțe care transformă mobilitatea interioară a substanțelor alimentare devin apoi mișcare, astfel încât putem vorbi de forțe ale mișcării în organe.

Am progresat în cercetarea organismului omenesc atât de mult, încât putem spune că în el acționează din afară forțe despre activitatea cărora orizontul conștiinței noastre nu reține nimic; toate acestea se petrec sub orizontul conștiinței; în stare normală nimeni nu poate observa activitatea ficatului, bilei, splinei etc. Întrucât sistemul nervos este în întregime integrat în organismul nostru, apare întrebarea: Datorită cărui fapt sistemul nervos este împiedicat să știe ceva despre formarea organelor noastre? Procesul acesta are loc în

interiorul organismului; aici acționează forțele care ne conferă forma și în același timp cele care transformă mișcarea și mobilitatea substanțelor în cosmosul nostru interior. De ce atunci nu știm nimic despre aceste lucruri?

În starea de conștiență normală, sistemele noastre nervoase centrale, cerebral și medular, sunt determinate să conducă impresiile exterioare până la sânge, să preia, așadar, impresiile în fenomene fizice în așa fel încât să aibă un impact asupra sângelui, înscriindu-se în felul acesta în unealta Eului, căreia îi transmite astfel impresiile exterioare; în același timp componentele sistemului nervos simpatic care, cu ramificațiile și ganglionii săi, se aștern înaintea cosmosului nostru interior sunt determinate de a nu lăsa să ajungă până la sânge fenomenele din interiorul cosmosului nostru, ci să le țină departe de el. Știti acum că sistemul nervos simpatic are o sarcină opusă celei a sistemului nervos central, cerebro-spinal. În timp ce acesta din urmă se străduiește să conducă la sânge, cu eficiență maximă, impresiile exterioare, sistemul nervos simpatic, având o acțiune opusă, trebuie să rețină din sânge (unealta Eului) ceea ce este mobilitatea transformată a substanțelor preluate din ambianță. Dacă examinăm procesul digestiei, descoperim mai întâi ingestia substanțelor nutritive exterioare, apoi refularea mobilității proprii a alimentelor și transformarea mobilității lor cu ajutorul cosmosului interior al omului. Pentru ca să nu percepem interior tot ceea ce este acționat în organele noastre interne, trebuie ca prin sistemul nervos simpatic să fie întors de la sânge întregul curent al fenomenelor, în timp ce sistemul nervos central aduce la sânge impresiile preluate din afară.

Sarcina sistemului nervos simpatic este aceea de a nu lăsa procesele noastre interne să ajungă până la sânge, unealta Eului nostru, de a le păstra în noi. Am făcut ieri referire la faptul că viața exterioară și cea interioară ale omului, așa cum se exprimă în corpul eteric, sunt antagonice, antagonismul lor exprimându-se în cel mai înalt grad în organele creierului, pe care le-am numit epifiză și hipofiză.

Dacă țineți seama de cele discutate ieri și azi, veți putea ajunge la concluzia că tot ceea ce răzbește din afară năzuiește, pentru a ajunge în contactul cel mai intim posibil cu circulația sângelui, să se unească cu opusul său, care este reținut în

sistemul nervos simpatic. Din acest motiv, epifiza este locul în care ceea ce este adus la sânge prin sistemul cerebro-spinal se unește cu ceea ce vine din partea opusă în organismul uman, iar hipofiza este ultimul avanpost pentru a nu permite să ajungă aici ceea ce este viața interioară a omului. În acest loc se opun în creier două organe importante. Întreaga viață interioară rămâne sub conștiența noastră; am fi deranjați foarte tare dacă am participa la întregul nostru proces de nutriție; acest lucru este ținut departe de conștiență prin sistemul nervos simpatic. Numai când interrelația dintre cele două sisteme nervoase, așa cum se exprimă în starea de tensiune dintre epifiză și hipofiză, nu este în ordine rezultă ceea ce am putea numi „licărirea fiecărei părți în cealaltă”, o stare de deranjare reciprocă. Acest lucru se întâmplă când o activitate neregulată a organelor digestive ajunge să se exprime conștient în stări de disconfort. Este vorba de o pătrundere în conștiență a vieții interioare - încă foarte nedeterminată - care s-a transformat din viața exterioară prin intermediul cosmosului interior, sau de afecte - furie, mânie etc. - care acționează deosebit de puternic în om și își au obârșia în conștiență - o pătrundere din partea opusă în organismul uman. Și atunci apar situații în care stări afective, mai ales agitații interioare ale sufletului, pot influența în mod deosebit de dăunător digestia, aparatul respirator și, prin aceasta, și circulația sangvină și tot ceea ce se află sub nivelul conștienței.

În felul acesta pot acționa cele două părți ale omului, una asupra celeilalte. Și trebuie să spunem că noi, oamenii, ne aflăm în lume ca o dualitate. O dualitate care are ca unelte sistemul nervos cerebro-spinal, care aduce impresiile exterioare până la sânge, instrumentul Eului, și sistemul nervos simpatic, care ține departe de acest curent al vieții sufletești ceea ce este viețuirea interioară a organului. Aceste două părți se opun total; dar expresia lor specifică o găsim în cele două organe de care am vorbit la sfârșitul expunerii de ieri. Data viitoare vom pleca, în considerațiile noastre, de la acest punct.

CONFERINȚA a VI-a SÂNGELE CA EXPRESIE ȘI UNEALTĂ A EULUI UMAN

Praga, 26 martie 1911

Am reținut, din ultima conferință, că omul se circumscrie în afară, ca organism fizic, prin pielea sa. Dacă înțelegem organismul uman în sensul celor discutate zilele trecute, este necesar să spunem: Însuși organismul uman, cu diferitele sale sisteme de forță, își dăruiește un fel de închidere spre exterior, prin piele. Cu alte cuvinte, organismul uman este un sistem de forțe care se autodetermină în așa fel, încât capătă exact conturul care apare în forma pielii noastre. Trebuie să spunem că, în cadrul procesului de existență al omului, ne aflăm în fața faptului interesant că în limitarea formei exterioare ne este dată expresia plastică pentru întreaga activitate a sistemelor de forță din organism. Dacă însă organismului îi este dată o asemenea expresie prin însăși pielea lui, trebuie să presupunem că în componența pielii ar trebui să se regăsească, într-un mod oarecare, întregul om. Dacă omul trebuie să facă în așa fel încât pielea sa, ca limită a formei, să exprime ceea ce este el, în cuprinsul pielii ar fi normal să se regăsească tot ceea ce aparține întregului organism uman. Și, în fapt, dacă analizăm elementele ce aparțin întregului organism uman, vom constata că în componența pielii este prezent tot ceea ce este inclus în sistemele de forțe ale organismului general.

Am văzut că individul uman, așa cum ni se înfățișează, ca om al Pământului, conține unealta Eului său, sângele, astfel încât el este „om” prin aceea că ascunde în sine Eul său, și pentru că acest Eu își poate crea o expresie a entității umane care poate ajunge până în sistemul său fizic, poate manevra o unealtă, care este sângele. Dacă suprafața corpului nostru, limitarea formei noastre, este o componentă importantă a organismului în întregul său, atunci acest organism total trebuie să acționeze, prin sânge, până la nivelul pielii, pentru ca să poată fi prezentă o expresie a entității umane întregi, în măsura în care ea este fizică. Dacă cercetăm pielea, pe care trebuie să ne-o reprezentăm ca fiind alcătuită din mai multe straturi, care acoperă suprafața întregului corp, vom observa

că în ea se găsesc vase de sânge. Trebuie să conchidem atunci că prin aceste vase fine de sânge Eul își trimite forțele în piele și poate să creeze o expresie a entității umane prin sânge. Mai știm apoi că unealta fizică pentru tot ceea ce noi numim conștiință o constituie sistemul nervos. Iar în măsura în care limita suprafeței corpului este o expresie a întregii structurări a omului, nervii trebuie să pătrundă până în interiorul pielii, pentru ca omul să-și creeze o expresie corespunzătoare în aceasta. Din această cauză, pe lângă vasele fine de sânge aflate în straturile pielii, întâlnim terminațiile nervoase. Acestea sunt numite de obicei - chiar dacă nu cu justificare deplină - „corpusculi tactili”, deoarece se crede că omul percepe prin ele lumea exterioară (prin simțul tactil), așa cum prin ochi și urechi percepe lumina și sunetul. Vom vedea mai departe cum stau lucrurile, de fapt. Așadar, găsim în piele ceea ce este expresia sau organul corporal al Eului omenesc, dar vedem și ceea ce este expresie a conștiinței, nervi fini, cu ramificațiile lor ultime în piele. Apoi trebuie să căutăm și ceea ce este expresie a ceea ce putem considera a fi unealta procesului vieții. Într-un anumit sens, ne-am referit la acesta când am discutat despre eliminare (secreție), văzând în ea un fel de frânare, ce apare ca o ființă vie care vrea să existe în lume și care, în acest scop, are nevoie să se închidă spre exterior. Acest proces poate avea loc numai prin faptul că trăiește în sine o frânare. Trăirea acestei frânări în sine însăși este mijlocită de organele secretorii, numite, în sensul cel mai larg, *glande*. Glandele sunt organe secretorii și în această calitate are loc în ele acea frânare care produce rezistențe interioare necesare pentru ca o ființă să se poată închide în interiorul său. Trebuie să acceptăm premisa că glandele, așa cum le aflăm repartizate în organism, aparțin și pielii. Aflăm, în adevăr, în piele diferite glande, care desfășoară la acest nivel o activitate de eliminare, proces al vieții. Dacă cercetăm ce se află dincolo de aceasta, vom găsi un proces pur substanțial, transmiterea materiilor de la un organ la altul. V-aș ruga să faceți o deosebire netă între un proces care aparține *vieții* și este un proces secretoriu, care creează frânări interioare, și *acest* proces care transportă pur și simplu în mod exterior și care are drept consecință o redepozitare de substanțe dintr-un organ în altul. Pentru o concepție materialistă aceste două

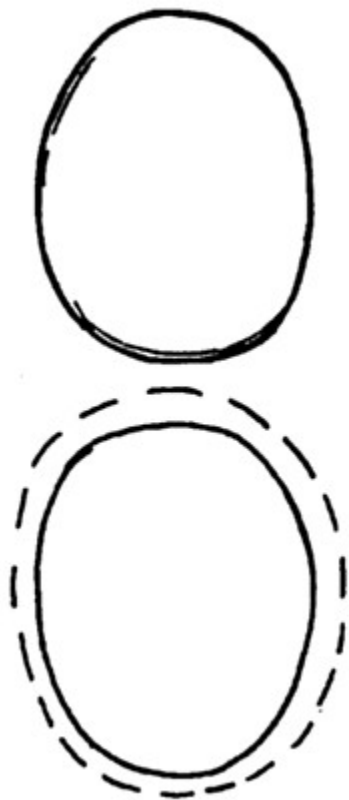

procesele ar putea fi identice, dar pentru o înțelegere exactă a adevărului trebuie spus că ele sunt total diferite. Noi nu avem de-a face, la nivelul nici unui mădular al organizării umane, cu un simplu transport de substanțe de la un organ la altul. Dar în momentul în care materiile nutritive sunt preluate de procesul vieții, avem de-a face cu procese care au loc în activitățile de eliminare sau secreție interioare. Coborâm, așadar, de la procesele vieții propriu-zise la procesele corpului fizic când spunem că, din punct de vedere *fizic*, acest proces de secreție se percepe ca și cum substanțele nutritive preluate ar fi transportate în cele mai diverse părți ale corpului fizic, în timp ce, pe de altă parte, este vorba de o activitate vie, un fel de autoconștientizare a organismului în propriul său interior, prin faptul că se creează obstacole. Prin procesele vieții are loc un transport de substanțe; acest lucru este prezent în piele, ca și în alte părți ale organismului. Substanțe nutritive sunt eliminate continuu, sunt purtate, prin piele, spre afară (procesul transpirației), astfel încât și în acest caz avem de-a face, în sens fizic, cu un transport, cu o transformare fizică a substanțelor în organism.

În esență, am arătat, prin cele spuse mai sus, că în organul exterior al pielii se găsesc atât sistemul sangvin, ca expresie a Eului, cât și sistemul nervos, ca expresie a conștienței - și vreau să ajung în mod treptat la precizarea că suntem îndreptățiți să cuprindem toate fenomenele conștienței în expresia „corp astral”, așadar sistemul nervos ca expresie a corpului astral. Ceea ce numim sistem glandular este o expresie a corpului eteric, sau corp al vieții, iar ceea ce trebuie denumit proces propriu-zis de nutriție și redepozitare este o expresie a corpului fizic. Toate măduarele constitutive ale organismului uman sunt astfel prezente în sistemul pielii, prin care omul se închide spre exterior. În orice caz trebuie să luăm în considerare că toate sistemele componente ale organismului uman, sangvin, nervos, digestiv etc., formează, prin interacțiunile dintre ele, un întreg, și, dacă privim cu ochii fizici aceste patru sisteme ale organismului uman, o facem în două accepții diferite. Pe de o parte, spunem că în cadrul existenței noastre pământești organismul uman are un sens, dacă este, ca organism integral, un instrument al Eului. Dar el poate fi astfel numai dacă următorul instrument de care poate face uz

Eul, sistemul sangvin, există în el. Da, putem spune, sângele este instrumentul următor al Eului. Dar sistemul sangvin există numai dacă preexistă toate celelalte sisteme. Sângele nu este numai „un suc cu totul deosebit”, în sensul în care a spus-o poetul, ci trebuie să se recunoască faptul că el nu poate exista altfel decât dacă se integrează în întregul organismului uman. Cu structura pe care o are, el nu poate exista decât în organismul uman. Mai departe ne vom mai referi la relația dintre sângele uman și cel animal; va fi o discuție importantă tocmai pentru că știința exterioară îi acordă, în prezent, o mică importanță. Azi ne ocupăm de sânge ca expresie a Eului uman - și în sensul unei observații pe care am făcut-o la începutul ciclului de conferințe, și anume că ceea ce se spune despre om nu este permis să fie extins la altă ființă. Putem spune, așadar, că organismul omului este alcătuit astfel încât este capabil să preia în sine circulația sangvină, să aibă sânge, așadar instrumentul care este unealtă a Eului nostru. Pentru aceasta însă organismul integral al omului trebuie să fie mai întâi constituit.

În afară de om, pe Pământ există și alte entități, care aparent au o anumită înrudire cu omul, dar care nu sunt apte să exprime un Eu uman. Este evident că ceea ce la alte sisteme pare asemănător structurării omului este constituit altfel decât la om. Cu alte cuvinte, în acele sisteme care premerg sângelui trebuie să fie structurat tot ceea ce poate prelua sângele. Aceasta înseamnă că se impune să avem un astfel de sistem nervos care să poată prelua un sistem sangvin având specificul sistemului sangvin *uman*; trebuie să avem un astfel de sistem glandular care să fie pregătit pentru circulația sangvină umană și în aceeași măsură trebuie să avem pregătit un sistem digestiv adecvat sistemului sangvin al omului. Dar aceasta înseamnă că și din cealaltă perspectivă a organismului uman - de exemplu, a sistemului digestiv pe care l-am considerat expresia corpului fizic propriu-zis al omului - este necesar să existe în prealabil structurat Eul. Întreaga nutriție trebuie să fie în așa fel condusă în organism, încât sângele să poată circula pe traseul său normal. Ce înseamnă aceasta?

Dacă admitem că totul este determinat în mod esențial în forma și în mobilitatea sa de entitate umană, ar trebui să prezentăm circulația sangvină, în mod cu totul schematic, că în figura alăturată; circuitul sangvin trebuie preluat de restul organismului, care trebuie să i se conformeze. Aceasta înseamnă că toate celelalte sisteme-organe trebuie să fie conduse spre locul și în apropierea traseului sângelui. Noi nu am putea avea întreaga țesătură de vase sangvine așa cum se prezintă ea, de exemplu, în cap sau în oricare altă parte a corpului, dacă acolo unde trebuie să circule sângele nu ar fi conduse elementele nutritive necesare; aceasta înseamnă că sistemele de forțe (evidențiate cu linie punctată în al doilea desen) trebuie să acționeze în corpul uman, începând cu sistemul

nutriției, în așa fel încât să ducă la locul potrivit întregul material nutritiv, modelându-l și transformându-l în același timp în așa fel încât, în aceste locuri, sistemul sangvin să poată menține exact forma parcursului pe care-l are și să poată deveni prin aceasta o expresie a Eului. Din această cauză în toate impulsurile aparatului nostru digestiv - deci ale sistemului nostru de organe cel mai inferior - trebuie să fie deja inclus ceea ce face din om un *Eu*. Cu alte cuvinte, forma pe care omul o prezintă în final trebuie să se găsească inserată în diferitele moduri de nutriție ale sale. Aici privim în jos, la sistemele la organe care pregătesc circulația sângelui - departe, foarte departe, mai jos de *Eu* -, la procesele care se desfășoară, pentru a spune așa, în întunericul organismului nostru. În timp ce sângele este expresia activității Eului nostru, așadar a activității conștiente pe care o avem, noi simțim în același timp nevoia de a privi în jos, în profunzimile întunecate

ale organismului nostru și să spunem: Organismul nostru este construit și format prin procese despre care nu știm nimic. Felul cum se produce aducerea diferitelor substanțe nutritive în locurile unde este necesar să fie prezente, pentru ca prin diferitele sisteme de forță ale organismului nostru acesta să fie construit așa cum dorește Eul, ne arată că încă începând cu procesele de nutriție toate legile se găsesc în organismul omului, și că ele conduc în final la modelarea circuitului sangvin.

Sângele ca atare este cel mai mobil dintre toate sistemele noastre. Știm că la cea mai mică intervenție a noastră asupra căilor sangvine sângele urmează imediat alte căi decât cele obișnuite. Este suficient să ne înțepăm într-un loc și sângele va lua o altă cale decât cea obișnuită. Acest lucru are o importanță deosebită, deoarece ne arată că sângele este elementul cel mai determinabil al corpului uman, că el își are suportul în celelalte sisteme de organe, având în același timp cea mai slabă stabilitate, și că poate fi cel mai mult determinat prin trăirile Eului conștient. Nu vreau să pătrund acum în teoriile fantastice ale științei exterioare cu privire la îmbujorarea sau paloarea care însoțesc sentimentele de rușine și teamă, ci vreau să mă refer doar la faptul pur exterior că la baza unor trăiri ca rușinea și teama sau frica se află viețuiri ale Eului care pot fi recunoscute prin acțiunea lor asupra sângelui. În cazul sentimentului de frică sau teamă, am avea să ne apărăm de ceva despre care credem că ar acționa asupra noastră: Eul nostru ar vrea să se retragă în sine. În cazul sentimentului de rușine, am dori cel mai mult să ne ascundem, am vrea să ne desființăm Eul. În ambele situații - mă refer numai la situația exterioară - sângele urmează, ca unealtă materială exterioară, trăirilor Eului; în sentimentul de teamă și de frică, când Eul vrea să se retragă în sine în fața a ceva de care omul se simte amenințat, omul devine palid; sângele se retrage spre un centru, spre interior; când omul ar dori să se ascundă de rușine, să-și desființeze Eul, când ar prefera să nu existe și ar dori să se strecoare într-o ascunzătoare, sângele se extinde, sub influența impresiei trăite de Eu, până la periferie. Vedeți dar că sângele este sistemul cel mai determinabil din om și că poate urma într-un mod foarte precis trăirile Eului. Cu cât coborâm mai mult în sistemele de organe, cu atât mai

putin comportarea sistemelor se conformează în acest fel Eului nostru, cu atât ele sunt mai puțin înclinate să se adapteze întru totul trăirilor interioare ale Eului. În ceea ce privește sistemul nervos, știm că el este alcătuit din căi nervoase, al căror traseu este relativ stabil în comparație cu acelea ale sângelui. În timp ce sângele este mobil și poate fi condus sub impresiile trăirilor Eului de la o zonă a corpului la alta, cum se întâmplă în cazul rușinii și fricii, în ceea ce privește căile nervoase trebuie să acționeze forțele conștiinței; acestea nu pot deplasa materialul nervos dintr-un loc în altul, așa cum se întâmplă cu materialul sangvin. Materialul sistemului nervos este mai determinat decât materialul sangvin. În cazul sistemului glandular, lucrurile sunt și mai evidente, în sensul că el este format din glande care au sarcini foarte precise, destinate unor locuri exacte din organism. Când o glandă trebuie să fie activată într-un anumit scop, ea nu poate fi excitată printr-o fibră asemănătoare fibrei nervoase; ea trebuie să fie excitată chiar la locul unde se află. Așadar, ceea ce există în sistemul glandular este încă și mai determinat, iar glandele trebuie să le excităm acolo unde se află. În timp ce activitatea nervoasă poate fi condusă în lungul fibrelor nervoase (mai găsim aici și fibre de legătură care leagă diferiții ganglioni între ei), glanda trebuie căutată acolo unde se află. Dar acest proces de „consolidare”, de creștere a stării interioare de „a fi determinat” - nu de „a fi determinabil” - este și mai bine exprimată în tot ce aparține sistemului de nutriție prin care omul își încorporează direct substanțele necesare pentru a fi o ființă fizic sensibilă. Cu toate acestea, în încorporarea de substanțe trebuie să aibă loc o pregătire deplină pentru unealta Eului și, de asemenea, și pentru celelalte unelte.

Să cercetăm organismul uman începând cu sistemul său cel mai inferior - sistemul hrănirii, în sensul cel mai larg, prin care substanțele organismului sunt transportate la toate structurile; ordonarea acestor substanțe trebuie să determine ca formarea, construirea exterioară a omului să se producă astfel încât expresia Eului în organizarea lui să aibă loc la sfârșit. Pentru aceasta este necesar nu numai ca substanțele hrănitoare să fie transportate și depozitate în cele mai diferite locuri ale organismului, ci să fie făcute toate pregătirile

necesare pentru a condiționa forma exterioară a organismului uman.

Este important, oricum, să ne lămurim cu privire la faptul că în piele sunt reprezentate toate sistemele organismului uman, încât găsim chiar și pe cel aflat pe treapta cea mai de jos, pe cel al nutriției, astfel încât am putut spune: În piele se revarsă tot ceea ce aparține în sensul cel mai exact sistemului fizic al omului, ca sistem nutritiv. Ați putea crede că pielea, deși conține toate sistemele organismului uman, are un mare defect. Pielea ia forma organismului uman; dar prin ea însăși ea nu ar avea această formă, nu ar fi în stare să dea omului forma, deși conține toate sistemele de organe. Dacă nu ar exista decât ceea ce este prezent în piele, omul s-ar prăbuși în sine; prin ea, omul nu ar putea să-și păstreze verticalitatea. Înțelegem din acest fapt că nu sunt necesare numai acele procese nutritive care fac din piele un sistem fizic; trebuie să fie posibile și celelalte procese nutritive care condiționează forma generală a organismului uman; avem în vedere, ca procese nutritive, acele procese care se desfășoară în *cartilaje și în oase*. Ce fel de procese sunt acestea?

Când materialul nutritiv ajunge la un cartilaj sau la un os, el este transportat numai ca material fizic, iar ceea ce găsim în final în cartilaj sau în os nu reprezintă nimic altceva decât materiile nutritive transformate; dar ele sunt altfel transformate decât în piele. Putem spune deci că în piele avem, de fapt, substanțe nutritive transformate care se depun în periferia extremă a corpului, în lungul formei, pentru a deveni oameni fizici; dar în modul cum se depune materialul nutritiv în os trebuie să vedem un proces nutritiv care se rotunjește pentru a da forma umană, și care este un proces nutritiv transformat față de cel care se manifestă în piele. Ne va fi ușor, acum, să ne imaginăm întregul proces al nutriției, al sistemului de transport al substanțelor nutritive, după modelul de abordare pe care l-am folosit pentru sistemul nervos.

Dacă privim pielea care închide în final omul spre exterior și substanțele nutritive care fac posibilă închiderea spre exterior, care, în sine, dă omului suprafața, dar care niciodată nu ar putea realiza forma acestuia, ne va fi clar că acest mod de hrănire a pielii este procesul cel mai nou din organismul uman și că în modul cum sunt hrănite oasele trebuie să vedem

un proces care se află într-un anumit raport cu nutriția pielii, așa cum am putut stabili o relație între procesul de formare a creierului și a măduvei spinării. În timp ce creierul s-a dovedit a fi organul cel mai vechi, iar măduva cel mai tânăr, creierul apărând ca o măduvă transformată, pe o treaptă de dezvoltare ulterioară vom fi îndreptățiți să afirmăm că ceea ce vedem în mod exterior în procesul genezei pielii ni-l putem închipui ca fiind transformat pe o treaptă ulterioară. Îl putem vedea în procesul nutritiv solidificat, în formarea cartilajelor și a oaselor. Acest mod de abordare a organismului uman ne-ar îndrepta spre reprezentarea că ceea ce întâlnim în prezent ca sistem osos, în care procesul de hrănire ni se arată într-un mod interior solid, parcă pământos, s-a petrecut anterior într-o substanță mai moale și s-a întărit abia mai târziu, dând naștere sistemului osos solid. Acest lucru poate fi verificat de știința exterioară, care ne învață că unele formațiuni care constituie mai târziu în organismul uman oase propriu-zise apar la vârsta copilăriei sub formă cartilaginoasă. Aceasta înseamnă că oasele se formează printr-o masă mai moale, cartilaginoasă, prin depunerea unui alt material nutritiv decât cel din masa cartilaginoasă. Avem de-a face, în acest caz, cu trecerea de la o formă mai moale într-una mai tare, așa cum se mai întâmplă și în prezent în viața umană individuală. Dacă vedem în cartilaj o treaptă premergătoare a osului, putem spune: Întreaga depunere a sistemului osos în organism ne apare ca un ultim rezultat al acelor procese pe care le constatăm, de exemplu, în hrănirea pielii. Totul trebuie să transforme în modul cel mai simplu substanțele cele mai moi și să le împingă spre organele corpului; când aceste lucruri sunt pregătite, pentru ca în final să rezulte forma umană generală, procesul nutritiv se poate desfășura și anumite părți se pot durifica, devenind material osos. Modul cum se înfățișează oasele ne dă prilejul de a spune: În măsura în care luăm în considerare omul până la treapta de dezvoltare actuală, nu putem consemna, de fapt, nici un alt fel de progres al procesului de nutriție dincolo de formarea oaselor. În timp ce, în cazul sângelui, avem de-a face cu materialul cel mai determinabil din om, în substanța osoasă, în ceea ce ne apare în forma osului, avem de-a face cu materialul cel mai nedeterminabil, care s-a întărit până la un anumit punct, dincolo de care nu mai există nimic, și care a

condus la un anumit punct al formei celei mai solide. Dacă mergem pe firul discuțiilor anterioare, când afirmam că sângele este unealta cea mai determinabilă a omului, în timp ce nervii sunt mai puțin determinabili, trebuie să spunem: În sistemul osos, care se află la baza întregii organizări a omului, avem de-a face cu ceea ce a ajuns la ultima treaptă - și care reprezintă un ultim produs de transformare. Din această cauză, în ciuda faptului că sistemul osos este în întregime orientat spre Eu, tot ceea ce ține de formarea sa se desfășoară în așa fel încât, în final, oasele să poată fi un sprijin al unui organism, căile sangvine să aibă traseul corect, iar Eul uman să-și poată avea unealta sa în aceste căi.

Aș vrea să știu cine ar putea, privind cu maximă uimire organismul uman, să nu spună: Am în fața mea ceva care trebuie să fi suferit cele mai mari transformări, care trebuie să fi parcurs cele mai multe trepte, care trebuie să fi început de la treapta cea mai simplă a unui proces nutritiv și să se fi ridicat, în final, trecând prin multe etape, până la sistemul osos; la sfârșit, acesta a fost modelat în așa fel încât să poată fi purtătorul solid, sprijinitorul solid al Eului! Când devii conștient de modul cum acționează Eul până în formațiile osoase individuale, astfel încât în final omul să poată deveni un *purtător de Eu*, cine ar putea să nu fie cuprins de admirație față de această construcție a organismului uman, astfel încât să spună: Dacă privim acest om, avem parcă de-a face cu doi poli ai existenței fizice, reprezentați de sistemul sangvin, care este cel mai determinabil, și de sistemul osos, care este interior cel mai solid, cel mai nedeternunabil, care a realizat în cel mai înalt grad calitatea indeterminabilității. În sistemul osos al omului organismul fizic a găsit o ultimă expresie, o încheiere, în timp ce în sistemul său sangvin el a găsit, într-un anumit sens, pe treapta sa actuală de dezvoltare, un nou început. Dacă avem în vedere sistemul nostru osos, putem spune: Venerăm în acest sistem osos o încheiere a organizării umane. Iar dacă avem în vedere sistemul nostru sangvin, putem spune: Vedem în el ceva care a putut începe, după ce toate celelalte sisteme l-au precedat în organizarea omului. Despre sistemul osos putem spune: Prima lui structurare a existat ca o compoziție moale, înainte ca glandele să se fi așezat la locurile lor, căci acestea trebuiau să fie purtate spre

locurile lor prin forțele osoase, la fel și căile nervoase și cele sangvine. Cel mai vechi dintre sistemele de forțe ale organismului uman se află în sistemul osos; așadar, acesta se află la baza organizării noastre.

Dacă privim aceste două sisteme ale organismului uman, aflăm în sistemul sangvin elementul cel mai mișcător, atât de mișcător încât până la un anumit grad urmează oricărei mișcări a Eului, iar în schelet aflăm ceea ce este aproape complet sustras influenței Eului, acolo unde nu mai putem coborî cu Eul nostru; cu toate acestea în forma sa se află întreaga organizare a Eului. Sistemele sangvin și osos reprezintă în om - chiar și numai la o contemplare exterioară - două forțe opuse, un început și o încheiere. Mai putem spune: În sângele veșnic în mișcare se exprimă viața umană; sistemul osos este aproximativ izolat; este ceea ce se sustrage vieții umane, servindu-i numai ca sprijin. Sau: Sângele care pulsează reprezintă viața noastră; sistemul osos - fiind un domn atât de bătrân - este ceea ce s-a sustras, s-a desprins din viață și nu mai vrea să slujească decât ca sprijin, nu vrea decât să dea formă. În timp ce în sânge *trăim*, în sistemul nostru osos *am murit* deja. Vă rog să rețineți această sintagmă ca un laitmotiv pentru conferințele următoare, căci vor rezulta din ea aspecte fiziologice importante: În timp ce trăim în sângele nostru, în sistemul nostru osos suntem, de fapt, deja morți!

Am văzut de la început în om o dualitate. Acum, această dualitate ne întâmpină într-un alt mod: pe de o parte, sângele, cel mai mobil, cel mai viu element uman, și, pe de altă parte, sistemul osos, elementul ce se sustrage cel mai mult mobilității umane, purtând deja moartea în sine; el este în același timp cel mai puțin supus vieții Eului nostru. Sistemul osos și-a găsit deja, în forma sa, o încheiere - chiar dacă mai crește ulterior -, până la momentul din viața omului când trăirile Eului devin interior deosebit de mobile: o dată cu schimbarea danturii, sistemul osos și-a căpătat forma sa definitivă: după acest moment, el își desăvârșește numai creșterea formelor deja obținute. Formarea dinților, în jurul vârstei de șapte ani, este ultimul lucru care poate să mai ia naștere din sistemul osos. Este timpul în care are loc dezvoltarea de bază a sistemului nostru osos, când suntem încă sustrași mobilității noastre interioare. Atunci putem face și cele mai multe erori de

hrănire, când sistemul osos se construiește din fundamentele și forțele întunecate ale organismului nostru. Pot fi comise greșeli în ceea ce privește sistemul osos tocmai prin modul de nutriție. În acești ani se pregătesc acele îmbolnăviri ale oaselor, din care rezultă rahitismul și alte boli asemănătoare, datorită proceselor de nutriție care au fost rău conduse. Vedem cum actionează în sistemul nostru osos ceea ce a fost sustras Eului.

Cu totul altfel stau lucrurile cu sistemul sangvin, care urmează cu multă mobilitate vieții noastre umane individuale și care depinde mai mult decât oricare altă componentă structurală umană de procesele vieții interioare. Credința că sistemul nervos depinde mai mult de trăirile interioare decât sistemul sangvin este numai o concluzie eronată a științei exterioare. Acum nu doresc decât să menționez că modul cel mai simplu de influențare a sistemului sangvin prin viețuirile Eului îl exemplificăm prin roșirea datorită rușinii, fenomen în care are loc, ca expresie clară, trecătoare a vieții Eului în unealta acestuia, o redistribuire a sângelui. La fel și paloarea ce însoiește frica. Vă puteți imagina, dacă așa ceva se exprimă chiar și numai în cazul unor procese trecătoare, cum trebuie să se exprime trăirile de lungă durată, devenite obicei în elementul excitabil al sângelui. Nu există nici o pasiune, nici o dorință sau alt sentiment devenite obiceiuri, sau când se exprimă în mod exploziv, care să nu se transmită ca trăire interioară sângelui, în calitate de instrument al Eului, și care să nu-și găsească aici expresia lor exterioară. Toate elementele nesănătoase ale viețuirii Eului se exprimă mai întâi în sânge. Și în toate cazurile în care vrem să înțelegem ceva din ce se petrece în sistemul sangvin este important să nu cercetăm numai procesul nutriției, ci mai ales procesele sufletești, în măsura în care sunt trăiri ale Eului ca dispoziție sufletească, pasiunile și sentimentele durabile etc. Numai o mentalitate materialistă va îndruma atenția, în cazul unor deranjamente în sistemul sangvin, spre nutriție. Căci nutriția sângelui se bazează pe nutriția sistemului fizic, a sistemului glandular, a sistemului nervos etc., și, în fond, când ajung la sânge alimentele au fost deja filtrate. Din această cauză, pentru ca sângele să fie afectat din exterior, trebuie să existe deja o îmbolnăvire avansată a organismului; dimpotrivă, toate

procesele sufletești, toate procesele Eului acționează asupra a ceea ce se întâmplă în circulația sangvină.

Așa se sustrage sistemul nostru osos proceselor din Eul nostru și așa se integrează sistemul nostru sangvin în procesele Eului nostru. Se spune că sistemul osos este structurat în mod independent de Eul uman - și totuși în sensul Eului uman -, în afară de o parte a lui, care, făcând excepție de la starea de nedeterminabilitate prin Eu, a prilejuit diferite ineptii.

Dumneavoastră știți că există o „frenologie”, o cercetare a craniului. În ciuda faptului că anumite cercuri materialiste o privesc ca pe o superstiție, această cercetare a oaselor capului a căpătat treptat o nuanță materialistă, chiar și acolo unde se practică în mod serios. Într-o caracterizare grosolană, am putea spune: Frenologia se aplică în sensul căutării unei expresii a construcției interioare a Eului nostru, în formele craniului, în timp ce se stabilesc puncte de vedere generale: o excrescență înseamnă ceva, alta altceva etc. Se urmărește explicarea calităților umane după diferitele excrescențe ale craniului nostru, așa încât în sistemul osos al craniului frenologia caută o expresie plastică pentru Eul nostru. Practicată în acest fel, deși pare să caute expresii aparent spirituale în structura diferitelor oase, frenologia este totuși o prostie. Cel care este cu adevărat un observator fin știe că nici un craniu omenesc nu se aseamănă cu altul și că niciodată nu s-ar putea indica proeminențe sau depresiuni generale pentru cutare sau cutare calitate sufletească, ci că un craniu se deosebește de altul prin forma sa.

Am spus că sistemul osos se sustrage Eului, pe care îl urmează în foarte mică măsură. Cu toate acestea, în timp ce oasele în general apar conformate tipic, oasele craniului și ale feței ne apar ca și cum ar corespunde într-o anumită privință Eului uman. Dar cine contemplă construcția craniului știe că, în ciuda faptului că omul însuși este o individualitate, la fel ca și structura craniului său, configurația craniului este conformată de la început corespunzător fiecărei individualități umane și că oasele craniului trebuie să se dezvolte ca și celelalte oase, dar la fiecare om altfel. Acest lucru se întâmplă din același motiv: din care se dezvoltă în general calitățile individuale ale omului: ansamblul vieții umane individuale nu se desfășoară numai de

la naștere la moarte, ci și în multe reîncarnări. Așadar, chiar dacă Eul nostru nu influențează în încarnarea actuală construcția craniului, el a dezvoltat, prin trăirile avute în încarnările sale anterioare, forțele ce determină construcția craniului în perioada dintre moarte și nașterea următoare, iar aceste forțe sunt cele care determină forma craniului din această încarnare, astfel încât în forma craniului nostru avem de-a face cu o expresie plastică pentru modul cum am trăit și acționat în încarnarea anterioară - dar, din nou, fiecare din noi, în mod individual. În timp ce toate celelalte oase exprimă ceva general uman, craniul exprimă în forma sa exterioară ceea ce am fost într-o încarnare anterioară.

Așadar, elementul extrem de mobil al sângelui poate fi determinant în această încarnare; însă oasele noastre sunt sustrate cu totul influenței Eului în această încarnare, iar oasele craniene nu urmează Eului în actuala încarnare, ci reflectă felul în care el evoluează de la o încarnare la alta. El își pregătește forțele plăsmuitoare, în perioada intermediară, în așa fel încât își concretizează o expresie a felului cum a fost în încarnarea precedentă tocmai în oasele craniene. Nu există o frenologie generală. Pe scurt, trebuie să apreciem fiecare om în parte, iar construcția craniului nostru trebuie s-o apreciem ca pe o operă de artă, ca fiind ceva individual, o expresie a Eului, dar dintr-o încarnare anterioară. Vedem că însăși forma construcției osoase a craniului este atât de mult sustrasă activității sângelui, încât Eul nu mai are o influență asupra ei, decât numai la trecerea prin perioada dintre moarte și o nouă naștere, când preia, după moarte, forțe mai puternice, pentru a putea depăși și adopta acele forțe care s-au sustras complet mobilității umane. Din această cauză, dacă se vorbește despre reîncarnare și se spune: Este un lucru care se sustrage în general judecății, rațiunii noastre, se poate replica într-un anumit sens: Vă puteți convinge în mod palpabil despre faptul că Eul uman a fost aici într-o încarnare anterioară; când atinge un cap uman, ai dovada palpabilă a reîntrupării în fața ochilor! Cine nu admite acest fapt, cine vede un lucru paradoxal în modul cum se formează ceva exterior din care ar trebui conchis asupra a ceva viu, care a format din viața interioară ceva exterior, nu are dreptul să conchidă în nici o situație cu privire la ceva viu, când întâlnește altundeva o formă plastică.

De exemplu, dacă cineva ar găsi în pământ o cochilie nu ar avea dreptul să conchidă, din forma exterioară a acesteia, că în ea a locuit cândva o ființă vie! Cine vrea să tragă concluzia că în cochilia moartă a existat cândva o ființă vie care a locuit aici și a format-o nu are voie să respingă concluzia logic echivalentă că în modelarea individuală a calotei craniene a omului ne este dată dovada nemijlocită pentru acționarea unei vieii anterioare în această viață!

Există aici una din porțile prin care putem lumina în mod fiziologic ideea reîncarnării. Trebuie numai să-ți acorzi timp. Dacă ai răbdare și aștepti, vei găsi locul unde pot fi aduse dovezile și modul cum trebuie ele aduse. Iar cine vrea să nege că în cele spuse acum există logică, trebuie să conteste întreaga paleontologie; căci ea se bazează pe aceeași concluzie. Vedem astfel cum prin pătrunderea în formele organizării umane putem raporta această organizare la bazele ei spirituale.

CONFERINȚA a VII-a VIAȚA CONȘTIENȚĂ A OMULUI

Praga, 27 martie 1911

Din cele expuse în conferințele anterioare putem trage concluzia că diferitele sisteme de organe și părți ale organismului uman se implică în modul cel mai diferit în procesul general al organizării umane. În acest sens, am putut face referiri la diferite fapte și ne-am văzut constrânși să atribuim în mod provizoriu activitățile care influențează diferite sisteme de organe mădulelor superioare, suprasensibile ale organizării umane. Astfel am afirmat că ceea ce numim Eul uman se leagă într-o relație intimă cu circulația sângelui, despre care am spus că este unealta Eului; apoi am atribuit viața conștientă care ajunge la Eu sistemului nervos, dar am arătat și că o parte importantă a sistemului nervos - sistemul nervos simpatic - are o sarcină întrucâtva opusă, care constă în aceea că împiedică tot ce se desfășoară în profunzimile organizării umane, tot ce este produs prin activitatea

componentelor cosmosului nostru interior, de a urca pentru conștiința normală până la orizontul Eului. Am încercat apoi să recunoaștem ieri, cel puțin în mod aproximativ, că vieții conștiente a omului i se sustrage cel mai mult ceea ce se construiește în scheletul osos solid; a trebuit totuși să subliniem faptul că în scheletul osos al omului trebuie să fie activ ceva ființial care, în final, îl face pe om capabil să dezvolte organul vieții conștiente a Eului său - circuitul sangvin. Putem spune, ținând seama chiar și numai de discuțiile purtate ieri, că sistemul osos uman menține forma umană și că tot ceea ce se exprimă în cadrul proceselor care se desfășoară în sistemul osos solid este ținut sub nivelul conștiinței. În organizarea umană avem de-a face cu ceva asemănător; întotdeauna în interiorul organizării umane ceva este parcă apărat de influențele care sunt active în ambianța noastră exterioară. Am spus, de exemplu, că cele șapte componente ale cosmosului interior - mai ales prin componenta sa spirituală, care este splina - reprimă legile exterioare a ceea ce ingerăm ca hrană și că introduc substanțele hrănitoare în așa fel încât acestea apar ca fiind filtrate și pătrund în organismul uman într-o formă în care pot să-și desfășoare activitatea după legități și mobilități proprii. În modul cel mai evident, cel mai grosier, această apărare a proceselor interne, această transformare și integrare a materiilor exterioare este dată pentru om prin căldura sângelui. Aceasta variază între limite mici de temperatură, reglată printr-o legitate interioară, și în viața normală această legitate este independentă față de ceea ce se întâmplă în procesele calorice ale macrocosmosului. Avem aici, în constanta căldurii sângelui, un fenomen fundamental intuitiv. În acest mod trebuie să ne referim la faptul că un lucru esențial al organizării interioare a omului constă în aceea că o esențialitate (ființialitate) limitată se închide față de macrocosmos și își dezvoltă propria sa mobilitate.

Azi ne vom apropia de organismul uman din cealaltă direcție, aruncând o scurtă privire asupra *vieții conștientei*. Știm din conferințele anterioare cum se servește viața conștientă a omului de unelte ca sângele și sistemul nervos. Nu am putut însă coborî la aspectele mai fine ale plasmei, deoarece acest lucru, trebuie să recunoaștem deschis,

șochează lumea. Cei care se află azi pe terenul ocultismului adevărat vă vor spune că tendința științei noastre merge spre confirmarea, în puține decenii de aici încolo, a aspectelor pe care în prezent le putem avansa numai pe baza observațiilor oculte. Dacă în locul acestor câteva conferințe v-aș vorbi timp de jumătate de an¹, ar fi posibil să extragem din rezultatele obținute de știința actuală tot ce este necesar pentru a aduce și dovezi exterioare în favoarea a ceea ce trebuie să spunem în prelegerea de azi. Dar trebuie să las unele lucruri la voia stimaților ascultători. Este posibil să descoperi mereu dovezi pentru cele aflate pe teren ocult și să cauți căile care duc la știința exterioară în rezultatele ei actuale, cu condiția de a nu pleca de la prejudecăți teoretice, ci de la fapte.

Mai întâi, este necesar ca, atunci când plecăm de la viața noastră conștientă și cercetăm relația vieții noastre sufletești mai mult sau mai puțin conștientă cu organismul, să luăm în considerare tot ceea ce numim *activitate de gândire* în sensul cel mai larg; aceasta ne interesează în fiziologie. Nu trebuie să stabilim deosebiri logice sau psihologice mai fine, ci doar să avem în atenție faptul că este vorba de viața de gândire a omului, iar în cadrul vieții noastre sufletești cu viața afectivă și cu viața volițională.

Nu veți afla niciodată, la cei care se bazează pe ocultism, o contradicție, atunci când se spune că prin procesele care se desfășoară în viața noastră sufletească pe plan fizic și care fac parte dintr-o categorie a gândirii, afectivului sau a impulsului volițional pentru conștiința normală în organism sunt determinate adevărate fenomene materiale pătrunse de viață sau altfel de *fenomene materiale*, astfel încât putem găsi pretutindeni, în organism, pentru orice lucru care se petrece în sufletul nostru, fenomenele materiale corespunzătoare. Aceste fenomene sunt de un interes maxim! Căci abia în epoca noastră va fi posibil, în deceniile următoare, prin anumite tendințe care se manifestă în știința actuală, să se identifice cu adevărat aceste corespondențe între fenomenele sufletești și cele fiziologice din organism și să se confirme adevărurile obținute de știința ocultă.

---

¹ Vezi *Aspecte fundamentale pentru dezvoltarea artei și științei medicale potrivit cunoștințelor de știința spiritului*, 1925, Goetheanum, Dornach.

Oricărui proces de gândire, de simțire sau de impuls volițional îi corespunde un proces în organismul nostru. Este ca și cum am spune: Când se întâmplă ceva în viața noastră sufletească ia naștere o undă care se propagă până jos, în zona fizică a organismului. Să începem cu procesul gândirii. Atrag atenția celor care sunt interesați de astfel de lucruri că cel mai bine este să aibă în vedere un proces cum este gândirea matematică sau o altă formă de gândire în mod asemănător obiectivă, care nu influențează în mare măsură sentimentele sau voința; cu astfel de procese de gândire ne vom ocupa mai întâi. Ce se întâmplă în organismul nostru când în interiorul vieții sufletești se desfășoară astfel de procese de gândire? De câte ori gândim, formăm gânduri, în organismul nostru are loc un proces pe care-l putem compara cu un alt proces, asemănător, din lumea fizică. Menționez că ceea ce spun acum nu este o analogie, ci un fapt, și când spun „îl putem compara” este un lucru care ne conduce la acest fapt. Când într-un pahar cu apă, încălzită până la un anumit grad, punem sare gemă, pe care o aducem în stare cristalină prin răcirea apei, are loc procesul invers dizolvării. Când sarea este total dizolvată, apa este transparentă. Când însă apa se răcește din nou și are loc procesul opus, apa cristalizează; are loc depozitarea sării în apă. Vom putea observa cum în lichid ia naștere un solid, se depune un solid, sarea. Un proces identic are loc în organismul nostru când *gândim*. Procesul de gândire este, ca să spunem așa, un proces de depunere de sare, care pleacă de la o acțiune a sângelui nostru și influențează în mod iritant sistemul nervos; el se desfășoară, așadar, la granița dintre sânge și sistemul nostru nervos. Așa cum putem observa apariția sării când cristalizează, tot astfel se întâmplă lucrurile în cazul omului care se află în fericita situație de a gândi, lucru care, în fapt, se poate percepe foarte precis în suprasensibil prin ochiul clarvăzător. Așadar am așezat în fața sufletului nostru procesul fizic corelat cu procesul gândirii.

Să ne întrebăm acum: Cum se prezintă procesul fizic corelat în mod corespunzător în cazul *simțirii*? În cazul simțirii nu avem de-a face cu depunerea de sare care se solidifică, cu un proces opus dizolvării, ci cu faptul că în organismul nostru se petrec procese fine, ca atunci când un lichid devine *semisolid*.

Imaginați-vă că un lichid devine semisolid, luând forma pe care ar avea-o un albuș foarte dens, o coagulare. În timp ce în procesul de gândire avem de-a face cu o substanță salină care se depune din lichid, în cazul simțirii avem de-a face cu trecerea de la o stare interior lichidă la o stare care poate absorbi apa (gonflabilă). Substanța însăși este transformată într-o stare mai densă, ceea ce poate fi observat cu ochiul clarvăzător sub forma unor mici flocoane, așa cum într-un pahar care conține un lichid am putea determina prin fenomene precise formarea de flocoane, o transformare internă a unei substanțe lichide în mici picături gonflabile.

Dacă ne referim acum la ceea ce putem numi „a întreține în sine un impuls volițional în suflet”, procesul fizic corelat este din nou diferit. Este ceva ușor de înțeles, și ajungem din nou în domeniul în care aspectul fizic devine evident. Este vorba de un proces de încălzire care, în orice caz, determină creșterea temperaturii în organism. Astfel vă puteți da seama - deoarece încălzirea este legată de întreaga pulsație a sângelui - că impulsurile de voință sunt legate de această încălzire a sângelui. Dacă posezi un adevărat simț al observației, este de ajuns pentru a înțelege că asemenea procese au, în cazul organizării umane, dar și a celei animale, un element fizic corelat.

Lucrurile descrise mai sus nu se desfășoară la un nivel grosolan, ci sunt procese despre a căror finețe, în mod obișnuit, nu-ți poți face nici o reprezentare; cu excepția proceselor de încălzire, toate aceste procese prezintă o finețe extraordinară, în comparație cu tot ce cunoaștem asemănător în lumea fizică exterioară. Acestea sunt procese pe care le parcurge organismul prin totalitatea forțelor sale atunci când intră în activitate. Eul, cu ajutorul uneltei sale, sângele - de la depunerea de săruri până la starea de gonflare și încălzire. Ele se desfășoară în așa fel încât am putea spune: Întregul organism este cuprins de aceste procese, sau: În cazul procesului de gândire este cuprinsă numai o parte a organismului nostru, creierul sau măduva spinării. În organismul uman, modul de repartiție a proceselor care sunt rezultatul acțiunii proceselor sufletești este extrem de diferit. Când ajungi să cunoști aceste lucruri ca fapte concrete, admiți că ceea ce numim gândire și sentimente sunt forțe reale care

produc influențe directe în cadrul organismului fizic și se exprimă în efecte reale. În felul acesta, noi vorbim despre o acțiune reală a sufletului asupra organismului uman, ca rezultat al observării oculte. Aceste acțiuni reale se vor dezvălui treptat științei, prin procesele mai fine ale organismului uman, în următoarele decenii; ele vor deveni accesibile și pentru cercetările exterioare, prin metodele mai rafinate ale științei. Atunci va înceta de la sine opoziția care se manifestă în prezent, nu din faptele științei, ci datorită anumitor teorii științifice legate de aceste fapte, față de cunoasterea ocultă.

Noi ne-am mai referit însă și la faptul că ceea ce concepem în prezent ca activitate conștientă a Eului este, în fond, numai o parte a entității umane și că, sub pragul a ce pătrunde în felul acesta în orizontul conștienței noastre se desfășoară procese care se află sub nivelul conștienței și care sunt împiedicate de a deveni conștiente prin sistemul nervos simpatic. Am putut indica, din diferite perspective, modul în care aceste procese ce se desfășoară sub nivelul conștienței se află în relație cu Eul nostru. Am spus despre cel mai inconștient sistem al nostru, cel osos, că este *a priori* de așa natură, încât poate oferi uneltei Eului conștient tocmai baza Eului. În felul acesta, din domeniul inconștientului apare o organizare opusă organizării conștiente a Eului. Este ca și cum în om actionează dintr-o direcție o organizare *conștientă* a Eului, din cealaltă direcție se scurge organizarea inconștientă a Eu-lui. Am văzut, în această privință, că sistemul sangvin și cel osos sunt, de fapt, într-o anumită opoziție, că se comportă ca poli antagonici: sângele se manifestă în mobilitatea sa internă ca o unealtă în activitatea Eului; dar ceea ce se organizează ca pol opus Eului pentru ca acesta să se poată exprima în sânge - și anume sistemul osos - se sustrage mobilității Eului, în așa fel încât procesele ce se desfășoară în sistemul osos rămân în afara evenimentelor propriu-zis conștiente ale Eului. Ele sunt, așadar, procese care corespund activității Eului nostru, dar sunt tot atât de *moarte* pe cât sunt de *vii* procesele sângelui nostru și prin aceasta reprezintă, de fapt, numai o parte a proceselor care rămân inconștiente Eului, dar care se ridică treptat din domeniul inconștient spre conștiență.

Dacă contemplăm în gândire sistemul osos, funcția sa generală în cadrul organismului uman, trebuie să ne fie evident faptul că el se sustrage oricărei vieți conștiente mai mult decât toate celelalte sisteme de organe. Dacă urcăm însă de la sistemul osos la alte sisteme de organe, de exemplu la cosmosul uman interior, la sistemele splină-ficat, inimă-plămâni etc., trebuie să spunem că și procesele din cadrul acestor sisteme sunt sustrate vieții conștiente - dar nu total, ca cele din sistemul osos. La sistemul nostru osos trebuie să ne gândim mai puțin decât la celelalte organe. Unele dintre aceste organe sunt cunoscute, prin funcțiile lor, cel puțin pentru unii oameni, ca ceva care se ridică deasupra nivelului conștienței. Așa cum ființele aflate în apa mării ridică valuri spre suprafață, tot astfel ce se întâmplă în inimă sau în alte organe aparținătoare acestor sisteme răzbate până în viața conștientă. Știm cum naturile ipohondre resimt câte ceva din aceste lucruri - în detrimentul lor - într-un mod diferit de ceea ce se întâmplă jos. Nu mă refer acum la faptul că are loc un anumit proces de îmbolnăvire a organelor (în acest caz conștiența este mijlocită prin cu totul altceva), ci la aceea că mult timp nu a trebuit să se atingă acea graniță care poate delimita un om sănătos de starea de îmbolnăvire. Din păcate, spre paguba oamenilor, această graniță se deplasează foarte mult. Noi știm că suntem apărați de conștientizarea a ceea ce se întâmplă jos datorită sistemului nervos simpatic, care se opune proceselor interioare.

Când vedem cum în sistemul osos se construiește ceva, conform cu forma sa, silueta omului, în așa fel încât sistemul sangvin poate fi o unealtă a Eului său, trebuie să ne fie clar, conform celor spuse acum, că celelalte organe - de exemplu, cele care aparțin cosmosului interior - se dezvoltă și ele împotriva vieții conștiente a omului, care trebuie să se desfășoare în final ca un rezultat dorit al organizării umane. Toate aceste organe, deși nu sunt străbătute de viața pe deplin conștientă, conțin ceea ce este opus vieții noastre sufletești, așa cum am văzut că sistemul osos se dezvoltă împotriva vieții Eului.

În orice caz, trebuie să ne punem întrebarea: În ce măsură se dezvoltă acest sistem interior, pe care-l putem considera un cosmos interior, împotriva vieții sufletești conștiente a omului?

Dacă, pe de o parte, știm că avem în sistemul osos sprijinul cel mai puternic pentru ca sistemul sangvin să se poată desfășura ca unealtă a Eului și pentru ca diferitele părți ale sistemului sangvin să se afle la locurile potrivite, trebuie să spunem: Într-un anumit mod, sistemul osos acționează în profunzimea organizării noastre, în așa fel încât să contribuie la sprijinirea și la poziționarea corectă a acelor organe pe care le-am considerat a fi un cosmos interior. Căci avantajul pe care-l obține, în acest sens, sistemul sangvin de la sistemul osos este benefic și pentru aceste organe. Chiar dacă privim din exterior aceste organe, ne va izbi faptul că în dispoziția lor, de exemplu, dar și în forma lor, nu putem descoperi nimic care să fie atât de strâns legat cu limitarea exterioară a formei sale, ca sistemul osos. Omul este construit astfel încât putem spune: Sistemul osos este baza, iar ceea ce se construiește în jurul său se poate așeza într-un anumit fel, pentru că sistemul osos este cel care dă forma fundamentală a omului. Iar despre limitarea exterioară a omului, trebuie să spunem: În mare măsură limitarea exterioară prin piele este parcă preformată prin întreaga modelare a sistemului osos, ceea ce a condus la o sintagmă atât de frumoasă, nu numai estetic frumoasă, ci și științific minunat de frumoasă, a lui Goethe: „Nu există în piele nimic care să nu existe în os”. Aceasta înseamnă că în modelarea exterioară a pielii în care se exprimă entitatea formei omului, se exprimă ceea ce este deja preformat în sistemul osos. Nu putem spune același lucru despre cosmosul nostru interior. Din altă perspectivă, tocmai urcarea acțiunilor cosmosului nostru interior până la grade inferioare ale conștiinței ne arată că el are de-a face cu corpul nostru astral; căci corpul nostru astral este purtătorul conștiinței. Faptul că în această calitate de purtător al conștiinței corpul astral nu trăiește în mod conștient ceea ce se întâmplă în cosmosul interior își are cauza în aceea că sistemul nervos simpatic împiedică acest lucru. Din acest motiv trebuie să spunem că acest cosmos interior nu ni se poate înfățișa ca o expresie a Eului subconștient, a Eului preformat așezat în adâncuri, dar ne poate apărea ca ceea ce ne este încorporat prin întregul proces cosmic în așa fel încât are cu corpul astral o relație asemănătoare ca cea a formei umane exprimată în sistemul osos, care dă forma de bază pentru forma cea mai

cuprinzătoare a Eului uman. Putem deci spune: În sistemul osos există preformat, dezvoltat deja adânc în inconștient, Eul uman; iar în ceea ce numim cosmosul nostru interior este înfățișat preformat corpul astral. Să ținem minte această corelație: Sistemul osos preformează înainte de orice ceea ce numim Eul nostru - desigur, din punctul de vedere de care am vorbit; cosmosul interior prefigurează ceea ce numim corpul nostru astral.

Acest cosmos interior, în întreaga sa organizare, nu-și are obârșia în viața sufletească - pentru că se află în cea mai mare măsură sub starea de conștiență; el este, așadar, integrat prin organizarea noastră exterioară din macrocosmos. Aceasta înseamnă că ceva ce putem numi un *astral cosmic* se inseră în noi în așa fel încât se exprimă în cosmosul nostru interior. Iar în sistemul osos avem integrat, din întreaga noastră ambianță, ceea ce ne poate da procesul universal. Întrucât acesta este legat cu forma generală a organizării noastre fizice, putem spune: Sistemul osos este, de fapt, baza corpului nostru fizic, în măsura în care ne întâmpină în mod exterior în limitarea fizică a formei. În sistemul osos este integrat un sistem macrocosmic sau cel puțin cosmic care ne-a modelat ca oameni fizici; în sistemul nostru cosmic interior este integrat un cosmos macrocosmic astral. Eul, în măsura în care apare ca Eu conștient, are ca unealtă sistemul sangvin; în măsura în care este preformat ca formă (siluetă) el are la bază un sistem cosmic de forțe care se condensează în organizarea Eului, spre modelarea solidă a Eului, și care se exprimă cel mai profund în sistemul osos.

Să privim acest lucru și dintr-un alt punct de vedere. Știm că tot ce desemnăm în Eu ca fiind de natura gândirii se exprimă ca un fel de depunere de sare; înțelegeți că expresii perfect corespunzătoare pentru aceste lucruri care nu sunt cunoscute de conștiența umană obișnuită nu prea există, dar prin conștiența vizuală pot fi recunoscute ca un fel de procese de depunere de sare, extrem de fine. Acolo unde Eul nostru este prefigurat în sistemul osos, plecând de la Cosmos, ca cel mai fin suport, pentru ca organismul să aibă acest suport, ne așteptăm să se prefigureze „depunerea de sare”, pentru noi oamenii ca ființe gânditoare și prin procesul fizic corespunzător. Am putea căuta, așadar, depuneri de sare în

sistemul osos. Și găsim efectiv că osul este format din fosfat de calciu și carbonat de calciu, așadar din săruri.

Avem de-a face și în acest caz cu cei doi poli opuși. Prin faptul că omul este o ființă gânditoare, că procesele gândirii sunt cele care ne fac interior o ființă solidă [*lipsă în stenogramă*, n.tr.], căci sistemul nostru de gândire este într-o anumită privință sistemul nostru osos, omul are gânduri precise, clar conturate. Pentru că sentimentele sale sunt mai mult sau mai puțin nedeterminate, diluate, diferite, în funcție de om, sistemele de gânduri reprezintă incluziuni solide în sistemul sentimentelor [*lipsă în stenogramă*, n.tr.]. Dat fiind că aceste incluziuni solide se exprimă în viața conștientă prin procese vii, mișcătoare, de depuneri de săruri, ceea ce se pregătește în sistemul osos și ceea ce le oferă sprijin, se exprimă prin aceea că macrocosmosul construiește sistemul nostru osos în așa fel încât o parte a entității sale este alcătuită din săruri depuse. Acestea constituie elementul în repaus din noi, polul opus al acelei mobilități care se desfășoară în procesul de depunere a sărurilor și care corespunde principiului gândirii. Astfel, noi devenim gânditori prin influențe care vin din două direcții opuse: pe de o parte, în mod *inconștient*, în timp ce sistemul nostru osos este construit, pe de altă parte, în mod *conștient*, în timp ce desfășurăm noi înșine procese conștiente, după modelul procesului de construcție a oaselor noastre și care, în organismul nostru, se arată a fi procese interior mobile. Căci sărurile formate trebuie să fie dizolvate și îndepărtate *prin somn*; altminteri ele atrag după sine procese de descompunere, de distugere. Avem, așadar, procese care încep cu depunerile de săruri și apoi procese de distrugere, care reprezintă procese de restaurare. Prin dizolvarea depozitelor formate, somnul exercită asupra noastră acea influență binefăcătoare de care avem nevoie pentru a putea dezvolta din nou gânduri conștiente în viața de veghe din timpul zilei.

Dacă mergem mai departe, putem gândi că toate procesele care au loc în organismul uman trebuie să se desfășoare între cei doi poli extremi, asemănător formării de săruri. Este vorba de procesul formării de săruri în sens spiritual, cu care avem de-a face aici, și care trebuie conceput așa cum l-am expus azi. Nu este corect să se spună pur și

simplu: A gândi este un proces de formare a sării, deoarece oamenii și-ar reprezenta ceea ce înseamnă în mod vulgar acest proces. Atunci s-ar putea afirma: Știința spiritului sustine lucrul cel mai prostesc, dement! Aceste procese, la care ne-am referit mai înainte, nu trebuie concepute decât în sensul amintit. Dacă este vorba de o formare de sănari într-un proces mobil de gândire, care-și are polul opus în procesele de formare de săruri ale sistemului nostru osos și care a atins un anumit grad de repaus, putem spune că avem de-a face în toate organele cu un pol opus, față de ceea ce am numit un proces de gonflare, ca o coagulare internă, ca un proces de floculare, ca incluziuni albuminoide sau de natură apropiată. Aceasta nu se întâmplă numai acolo unde se desfășoară mai adânc în sufletul nostru viața afectivă, ci și de partea cealaltă. Tot ce este proces lăuntric, care se desfășoară mai mult în suflet, în părțile centrale ale organismului nostru decât în procesul de formare al oaselor participă la astfel de gonflări inconștiente, la densificări ale substanțelor care se formează pe această cale și se depun. Treapta cea mai apropiată este aceea în care este implicat procesul de formare a oaselor, fenomenele de gonflare fiind combinate cu sărurile din oase, ceea ce numim „cleiul de oase”. La acest aspect participă deja celălalt pol al sistemului osos și se opune astfel la ceea ce se exprimă ca element fizic corelat cu procesele noastre afective. Impulsul volițional se exprimă printr-un proces caloric, să spunem proces de încălzire interioară. Procese de ardere, compuși care se formează prin acțiuni pe care le desemnăm cu expresia procese de oxidare interne se găsesc în tot organismul nostru; și în măsura în care au loc sub pragul conștienței și nu au nici o legătură cu procesele conștiente, cu impulsuri de voință etc., aparțin celeilalte părți a organizării noastre, care este delimitată prin organele corespunzătoare și care poate fi influențată de viața subconștientă.

Astfel, omul este apărat de o parte a organismului său în care aceste procese se desfășoară mai mult exterior în macrocosmos, iar, pe de altă parte, el este apărat de procese de o mare finețe, așa cum am arătat. În organismul nostru au loc procese fiziologice ca formarea de săruri, de coloizi gonflabili și de căldură, care urmează vieții noastre conștiente; alte procese, care se desfășoară în afara vieții noastre

conștiente, oferă baza pentru ceea ce se pregătește în organismul uman, pentru ca procesele legate de conștiență să poată avea loc. În felul acesta, întregul nostru organism este o sumă a proceselor aparținând, în parte, vieții noastre conștiente, în parte, vieții inconștiente. Este cu adevărat semnificativ faptul că organismul nostru reprezintă un tot integral alcătuit din două polarități: pe de o parte, se petrec procese care pătrund în organism din macrocosmos și se desfășoară la un nivel grosier, iar pe de altă parte există procese care sunt urmarea vieții conștiente și se desfășoară într-un cadru de mare finețe.

Prin faptul că organismul este *un întreg* și toate aceste părți acționează de-a valma, în organismul finit aceste procese interacționează și nu le putem separa, pentru a putea stabili granițe precise între ele: un proces se manifestă în cadrul unui alt proces. Este suficient să luați în considerare sângele, elementul cel mai mobil, cel mai fin: în el puteți vedea atât un producător al procesului depunerii de săruri, al procesului de densificare a unui fluid, cât și al procesului de încălzire. Și puteți observa în toate sistemele de organe cum se desfășoară aceste procese și cum ele sunt stimulate într-o anumită privință în toate sistemele de organe. Din această cauză putem spune: Când preluăm alimentele din afară în tractul nostru digestiv acestea au în sine ceea ce am numit „mobilitatea exterioară”. Ele parcurg o primă treaptă de cernere, prin aceea că sunt preluate și mistuite mai întâi de stomac și de elementele ce participă la acest proces; apoi sunt prelucrate special de cosmosul interior și ridicate până la un nivel la care sunt apte să hrănească cel mai fin instrument al organismului uman, sângele. Astfel, cosmosul interior este cel care efectuează mai întâi cernerea alimentelor, care trebuie conduse apoi la toate celelalte sisteme. În-trucât am cunoscut o *succesiune de trepte* ale sistemelor organice umane ne putem ușor imagina că, în fapt, sistemul cel mai fin, sistemul sangvin, trebuie să preia în sine mobilitățile nutritive cele mai, să spunem așa, fin cernute și că atunci când ceva pătrunde în sânge, acel ceva trebuie să conțină cât mai puțin din mobilitatea inițială a substanțelor, pe care acestea o aveau când au fost preluate de stomac. Când materiile ajung în stomac, ele mai conțin o mare parte din ceea ce este natura și

esența lor - sau propria lor mobilitate; o dată ce ajung în sânge - în măsura în care sunt substanțe nutritive care au fost conduse până la sânge - ele trebuie să se debaraseze de toate acestea, devin ceva nou. Din această cauză, sângele este cel care-și apără interior cel mai mult procesele sale, cel care-și parcurge etapele în cea mai mare independență față de procesele lumii exterioare. Acesta este sângele privit *dintr-o* perspectivă. Dar am mai semnalat faptul că sângele este ca o tablă neagră care este expusă prin ambele ei fețe la impresii. O față privește spre procesele subconștiente din regiunile mai profunde, acolo de unde urcă substanțele hrănitoare (ele sunt filtrate prin anumite procese) și pătrund până în sânge. Tot ce se petrece aici este contracarat prin sistemul nervos simpatic, astfel încât nu mai ajunge la nivelul conștienței.

Acum, sângele trebuie să întoarcă *cealaltă* față a tablei spre trăirile vieții sufletești conștiente. Trebuie să pătrundă în sânge nu numai procesele inconștiente ale Eului, care acționează dinspre sistemul osos, ci și activitățile conștiente din direcția celui alt Eu; ele trebuie să se transforme până ajung în sânge, pentru ca acesta să devină expresie a ceea ce există în ambianța noastră ca lume fizic-sensibilă: căci ceea ce a fost deja încorporat lumii vegetale sub forma corpului eteric nu este vizibil pentru conștiența obișnuită. În jurul nostru există, în primul rând, lumea fizică, iar pentru conștiență omul însuși aparține numai lumii fizice. Astfel punem în fața celeilalte fețe a tăbliței sangvine lumea fizică sensibilă, care devine conținut al conștienței noastre. Întreaga viață sufletească, așa cum este indusă să gândească prin impresiile care provin din lumea fizică sensibilă, așa cum se manifestă ca sentimente, cum este stimulată către impulsuri voliționale, trebuie să-și găsească unealta în sistemul sangvin, în măsura în care este viață conștientă a Eului. Toate acestea trebuie să pulseze în sânge. Aceasta înseamnă că nu ne este îngăduit ca în sângele nostru să existe numai ceea ce au devenit alimentele în timp ce au pătruns din inconștient în partea superioară, cernute până la stadiul în care pot duce în sânge o viață proprie, ferită de toate legitățile macrocosmice, ci pe cealaltă față a tăbliței trebuie să fie înscris tot ce se întâmplă în fizicul-sensibil, în neviul lumii fizic-sensibile, ca prin impresiile omului să-i devină cunoscute, iar conștienței să-i

apară tot ce poate produce impresii asupra omului; căci ceea ce reprezintă viața nu poate fi cunoscut de conștiința normală decât prin combinații ale impresiilor fizic-sensibile. În realitate, ea este cunoscută prin alt mădular suprasensibil, prin corpul eteric. Sângele trebuie să fie înrudit, așadar, și cu lumea fizic-sensibilă, așa cum există ea în mod nemijlocit.

Ne putem aștepta ca sângelui să-i fie încorporat ceva despre care putem spune: Acest lucru nu există în sânge ca și cum ar fi acționat prin procesele care se ridică din străfundul ființei noastre, ci ca și cum s-ar desfășura prin acțiunile unor legități și mobilități macrocosmice exterioare. Trebuie să avem în sânge ceva care există și acționează ca procese exterioare nemijlocite, care se desfășoară și exterior, așa cum trebuie să se desfășoare apoi, treptat, și interior, în organism. Aceasta înseamnă că în sângele nostru trebuie să intervină procese fizico-chimice, anorganice; acestea sunt necesare pentru ca omul să devină participant la lumea fizică. Va trebui deci să găsim în sânge procese în care substanțele să poată acționa prin caracteristica lor fizică sensibilă, așa cum sunt în macrocosmos. În fapt, în hematii ne este dat ceva care arată că *abia începe să trăiască* și că se află la punctul în care trece în starea de lipsă de viață. Pe de altă parte, în sânge se află integrat un proces comparabil cu un proces exterior de ardere. Putem recunoaște și în domeniul fizic-sensibil că în sânge este inserat ceea ce face din om o ființă fizic-sensibilă prin faptul că acesta are în sânge o unealtă a Eului, care trăiește în lumea fizic-sensibilă. Așadar, chiar și cercetarea fizico-chimică poate arăta cât de importante, cât de relevante pot fi premisele ocultismului pentru ceea ce se arată privirii directe în fiziologia omului. Având în vedere toate acestea vom putea spune: În organismul uman au loc procese care sunt stimulate mai întâi în sânge, în măsura în care este legat de lumea exterioară, iar acestea sunt procese fizic-sensibile ale lumii exterioare; există însă și alte procese, care urcă din cealaltă parte până în sistemul sangvin și care i se integrează, după ce au fost cernute în cel mai înalt grad.

Dacă ne fixăm atenția asupra acestui lucru, sângele ne va apărea ca un organ cu adevărat important. Atunci va deveni clar că, pe de o parte, el și-a întors întreaga esență spre viața inferioară, cea mai de jos pe care o cunoaștem, că este

aproape o substanță, o materie înclinată să producă procese fizico-chimice pentru a fi unealtă a Eului; pe de altă parte, este cea mai protejată substanță, care realizează procese interioare ce nu pot avea loc nicăieri, pentru că la realizarea lor este necesar tot ce se desfășoară pe baza celorlalte procese care se integrează sângelui - așadar procesele *cele mai fine, cele mai înalte* care provin din adâncurile organismului nostru sunt în legătură cu procesele fizico-chimice din circuitul nostru sangvin care păstrează legitatea lumii exterioare. În nici o altă substanță, în afară de sânge, lumea fizic-sensibilă nu se întâlnește atât de direct cu ceea ce presupune pentru existența sa activitatea unor sisteme de forțe suprasensibile. Acest lucru nu apare atât de evident în nici o altă substanță în plan fizic, ca în substanța sângelui care irigă organismul uman. În sânge, ceea ce se află la nivelul cel mai de jos pe care-l poate percepe omul în jurul său se unește cu ceea ce se află la nivelul cel mai înalt ce poate exista în mod organic în natura sa. Din această cauză este clar că orice neregulă s-ar produce la nivelul sângelui atrage după sine anomalii în organismul nostru. Deoarece sângele, pe de o parte, exprimă rezultatul tuturor proceselor noastre organice, va trebui să ne gândim unde anume prezintă fenomene anormale - va fi greu să izolăm diferitele anomalii -, căror desfășurări de procese trebuie să le atribuim aceste anomalii. De exemplu, în cazul în care le atribuim proceselor din căile sangvine care se desfășoară după modelul proceselor fizico-chimice devine evident faptul că acestui tip de anomalii trebuie să li se răspundă din partea conștiinței, în măsura în care aceasta este legată de planul fizic; desigur, există condiția ca, în prealabil, ele să fie recunoscute și să nu fie confundate între ele.

Aici pătrundem într-un domeniu terapeutic care trebuie înțeles în sensul de a vedea dacă anumite anomalii din sistemul circulator sunt legate de procese pe care le putem desemna ca fiind fizico-chimice. Atunci vom putea interveni tocmai prin ceea ce putem regla în domeniul impresiilor exterioare, impresii care în acest caz determină producerea unor procese fizico-chimice, adică prin tot ceea ce putem aduce din afară organismului fizic. Ne referim mai puțin la ceea ce-i putem aduce ca impresii sufletești-spirituale (deși și pe

acestea), decât la tot ce putem obține prin reglarea și supravegherea procesului respirator, și, de asemenea, prin supravegherea interacțiunii organismului uman cu lumea exterioară prin intermediul pielii.

Dar, tot în sânge putem observa cele mai fine procese organice. El reprezintă a treia treaptă a rafinării substanțelor noastre nutritive. Când sângele este determinat astfel din afară, sub aspectul activităților sale fizico-chimice de fenomene sufletești, în timp ce sub influențe exterioare el dă naștere acelor procese fine de formare de săruri, de densificare, de încălzire, putem întreba din cealaltă perspectivă: Ce deterună acest proces al sângelui, din interior? Trebuie să facem deosebire între sarcina sângelui, care rezultă din faptul că este sânge, și ceea ce rezultă din faptul că este necesar să-l privim ca pe orice alt organ care trebuie hrănit; dar trebuie să-l cunoaștem și ca organul care se află pe cea mai înaltă treaptă a activității organice. În privința acestei activități vom avea în vedere în primul rând ceea ce numim suportul interior al vieții umane. Sângele, ca pol opus sistemului osos, trebuie să fie protejat pentru ca el să poată crea, ca unealtă a gândurilor, în măsura în care sunt gânduri ale Eului conștient de sine, procesul depunerii de săruri. Această protecție este necesar să vină chiar de la sânge; așadar, sângele trebuie să fie în stare să producă, în direcție spirituală, un sistem osos spiritual, de asemenea procese de depunere de săruri. Aceasta este o sarcină pe care sângele trebuie să o îndeplinească pentru a se deosebi de celelalte organe, astfel încât să obțină minimum de sprijin din partea celorlalte organe ale organismului uman în această lucrare a sa; celelalte mobilități ale organelor intervin în acest proces al sângelui de formare a sărurilor, astfel încât, în ceea ce privește acest proces cu privire la gândire, el interiorizează la maximum organismul. Cum putem să nu recunoaștem acest lucru, când gândurile noastre sunt lucrul cel mai intim pe care-l avem, mijlocul prin care ne interiorizăm cel mai mult pentru conștiința normală; în același timp, cu sentimentele noastre ne aflăm, pentru conștiința normală, la granița dintre exterior și interior, iar cu impulsurile noastre voliționale întâmpinăm lumea exterioară cu atâta forță, încât în condiții obișnuite omul nici nu se recunoaște în impulsurile sale voliționale! Omul se

va recunoaște întotdeauna în gândurile sale, dar nu și în impulsurile sale voliționale. Acest lucru îl puteți deduce și din faptul că în lume se discută atât de mult cu privire la libertate și la lipsa de libertate precum și despre celelalte calități ale voinței umane.

În sistemul nostru de gânduri, care în procesul de depunere de săruri are elementul său corelat în plan fizic, avem de-a face cu ceea ce poate realiza sângele ca unealtă a Eului. Pentru că acest proces al depunerii de săruri este interiorizat el trebuie să fie și cel mai mult protejat; prin denaturarea sângelui poate fi afectată puternic sau suprimată această capacitate a sa. Dacă observăm că sângele este obstrucționat și nu-și mai poate manifesta capacitățile în această direcție, este clar că el trebuie să fie stimulat la o activitate care a coborât, în viața sa proprie, sub o anumită limită.

Dar se poate întâmpla și ca mobilitatea interioară a unui organ - în cazul nostru sângele, pentru că această mobilitate interioară este determinată să dezvolte o viață proprie - să depășească o anumită măsură, să exagereze această viață proprie. Printre dereglările umane acesta este de departe cazul cel mai important, pentru că este de luat în seamă înainte de orice în caz de îmbolnăvire. În cazurile cele mai grave avem de-a face cu contrariul - de cele mai multe ori cu situații în care anumite părți ale organizării interioare sunt prea puțin protejate și din cauza aceasta prea solicitate. Când sângele este foarte solicitat, când vrea să dezvolte în mod excesiv această activitate, este necesar să acționăm împotriva acestei tendințe. Putem face acest lucru prin introducerea din afară a mobilităților corespunzătoare. Vom contribui la un astfel de proces prin administrarea terapeutică de substanțe care conduc la formarea de săruri, la depunerea de săruri. Aceasta ne duce totodată la recunoașterea faptului că într-un anumit mod se poate interveni în sistem, potrivit cu deranjamentele organismului nostru, cărora trebuie să le facem față.

Putem să continuăm în această direcție. Pe ce cale putem ajunge la organele lumii noastre astrale interioare, a cosmosului nostru interior - splină, ficat, bilă etc. - când ele manifestă o mobilitate interioară prea mare? Trebuie să avem în vedere, înainte de orice, faptul că aceste organe sunt

determinate să urce până în circuitul sangvin, să pregătească întregul organism, așadar să conducă substanțele nutritive până la sânge; ele sunt preluate așa cum pătrund în tractul digestiv, sunt aduse cu mobilitate modificată în sistemul sangvin, fiind în acest fel mijlocitorii dintre aceste două sisteme. Sistemul sangvin se dovedește activ în mobilitatea interioară, prin faptul că este sistemul care gândește ajunge la o activitate legată de viața noastră afectivă, așa cum am precizat când am spus că în densificarea interioară sângele este susținut de ceea ce radiază de la cosmosul nostru interior. Sângele este aproape complet lăsat sie însuși în măsura în care este unealta activității noastre de gândire; el este stimulat de ceea ce radiază în sus, provenind din influențele organelor care aparțin cosmosului interior, astfel încât ne aflăm în prezența unei activități care depășește viața proprie sângelui și ne orientează spre viața proprie a organelor care aparțin cosmosului interior. Când activitățile acestor organe - ficat, fiere, rinichi, plămâni etc. - dezvoltă o mobilitate prea mare, o viață debordantă, se pune problema cum ne apropiem din punct de vedere terapeutic de aceste procese. Va trebui să temperăm mobilitatea interioară exagerată, să ajungem la o mobilitate potrivită pentru a menține mobilitatea vieții cosmice exterioare. Așa cum prin aportul de substanțe salifere combatem mobilitatea internă exagerată a sângelui (ca să spunem așa, putem s-o paralizăm), tot astfel putem atenua și mobilitatea prea mare a acestor organe, printr-un aport de substanțe care-și desfășoară propria lor mobilitate interioară și acționează împotriva mobilității organelor în cauză.

Se naște acum întrebarea: Cum putem acționa asupra acestor organe și asupra celor situate cel mai jos, cu o activitate inferioară, asupra organelor digestive, care au de pregătit substanțele nutritive pentru sistemul cosmic interior? Aceasta înseamnă să ne punem problema cum ne apropiem de diferitele sisteme de organe, având în vedere eșalonarea lor în trepte. La întrebarea: Cum ne apare în imagine o boală a organelor în sensul ocult fiziologic? vom răspunde mâine și vom arăta cum se integrează alte organe, de exemplu, sistemul muscular în procesul organizării umane. Vom încheia abordările noastre arătând cum organismul ajuns la maturitate este într-o foarte strânsă legătură cu organismul *în devenire*,

cu viața embrionară umană; și mai ales într-un mod foarte inteligibil, dacă putem preconiza principiile oculte. Ni se va dezvălui, în mod firesc, de la sine, cum participă celelalte mădulare la lucrarea organizării umane, fizice.

CONFERINȚA a VIII-a FORMA UMANĂ ȘI ARTICULAREA FORȚELOR

Praga, 28 martie 1911

Sarcina mea de astăzi va fi aceea de a reuni în mod schematic, într-un tablou de ansamblu, considerațiile ultimelor zile consacrate „Fiziologiei oculte”, care au încercat să prezinte, de asemenea, într-un mod foarte schematic, unele procese ale organizării umane. Aceasta ne va permite să obținem o imagine despre viața și activitatea vie a acestei organizări. Vom proceda cel mai corect dacă vom pleca de la aspectele cele mai grosiere: de la interacțiunea dintre organizarea umană cu lumea exterioară, cu Pământul, în acțiunea de preluare a substanțelor hrănitoare.

Aceste substanțe hrănitoare, după ce au fost preluate și transformate în mod treptat, sunt conduse prin intermediul celor mai diferite acțiuni ale organelor spre diversele mădulare ale organizării umane, spre sistemele entității umane fizice. Este ușor de înțeles că abia prin tot ceea ce rezultă din substanțele nutritive în organismul uman omul, așa cum îl vedem, devine om fizic. Apare aici o anumită dificultate în abordarea problemei. Cel care ia în serios principiile ce stau la baza abordării organismului uman, așa cum am făcut-o zilele acestea, va spune: Orice aspect care poate fi luat în considerare privind organizarea umană, în afara fixării substanțelor hrănitoare în organismul uman, este, în fond, de natură suprasensibilă, invizibilă; este vorba de acțiuni ale unor forțe. Dacă vă imaginați pentru o clipă că îndepărtați din organismul uman toate substanțele nutritive, practic nu rămâne nimic fizic. Așadar, dacă eliminați ceea ce provine din substanțele hrănitoare, organismul uman trebuie gândit ca un sistem de forțe suprasensibil care se află dincolo de materie și

acționează în așa fel încât substanțele nutritive să poată fi transportate în toate direcțiile. Dacă focalizați acest gând, veți spune: Așadar, există o premisă condițională, înainte ca o fărmă cât de mică de substanțe nutritive să fie preluată; aceste substanțe nu ar putea fi preluate din lumea exterioară și introduse într-o ființă oarecare, pentru ca să se întâmple ceea ce are loc în organismul uman. Prima preluare de substanțe nutritive cu o structură de forțe interioare vine din lumi suprasensibile; în această structură de forțe interioare trebuie să fie „omul” ca atare. În orice ocultism, ceea ce se prezintă în felul acesta elementelor fizice care se încorporează în organismul uman, ceea ce trebuie gândit a fi într-un tot suprasensibil este, în sensul cel mai larg, „forma umană”. Dacă coborâți la limita cea mai de jos a organizării umane, trebuie să vă gândiți la primul lucru suprasensibil, forma umană, care este destinată, ca sistem de forțe născut din lumi suprasensibile, să preia ca ceva suprafizic (și nu ca pe un sac), ca ceva suprasensibil, ceea ce face ca omul să apară ca fiind fizic-sensibil. Doar prin faptul că acestei forme suprasensibile i se încorporează materialul hrănitor, organismul uman devine fizic-sensibil, ceva ce poate fi văzut cu ochii și apucat cu mâinile.

Ceea ce se opune substanțelor hrănitoare exterioare se numește „formă”, pentru motivul că, de fapt, în toată natura acționează pretutindeni o astfel de lege identică, care se numește *principiu al formei*. Dacă ne referim la cristal vom spune că, pentru a deveni cristal, substanțele care intră în componența sa trebuie să fie captate de principiile de formă, care în acest caz sunt principiile cristalizării. Sarea de bucătărie, în sensul fizicii actuale, are în componența sa substanțe fizice, clor și sodiu, un gaz și un mineral. Aceste două substanțe, așa cum se prezintă ele înainte de a intra în entitatea care le cuprinde în așa fel încât în combinația lor chimică par să cristalizeze în cub, nu au nimic care să indice acest principiu de formă. Înainte de a intra în acest principiu de formă, ele nu au nimic în comun; dar sunt cuprinse, preluate de acest principiu de formă și ia naștere corpul fizic, sarea de bucătărie. Aceasta este condiția prealabilă, premisa.

În acest fel, tot ce pătrunde în organismul uman ca substanțe nutritive are ca premisă existența entității

suprasensibile celei mai inferioare, *forma* suprasensibilă. Când substanțele nutritive pătrund în domeniul care este limitat prin acest principiu de formă spre exterior, ca entitate umană, ele sunt preluate mai întâi de tractul digestiv. Pe măsură ce sunt preluate, se poate spune, chiar începând cu gura, ele suferă imediat prima transformare, care se continuă în restul tractului digestiv. Această transformare nu ar putea avea loc dacă nu ar exista încorporat în prealabil organismului uman ceea ce transformă substanțele hrănitoare (substanțe hrănitoare care imediat după ingerare sunt indiferente unele față de altele, nu au între ele relații vii), în așa fel încât sunt *trezite la viață*. Trebuie să ne imaginăm transformarea substanțelor nutritive în tranzitul lor prin tractul digestiv ca fiind asemănător cu procesul asemănător al plantelor care preiau substanțele nutritive din sol (deși la om are loc un cu totul alt proces, pentru că se află pe altă treaptă de organizare). Așadar, este vorba de un curent nutritiv preluat de procesul vital sau, cum spunem în ocultism, de corpul eteric: de îndată ce substanțele alimentare pătrund în organismul uman, ele sunt prelucrate de corpul eteric; aceasta înseamnă că corpul eteric guvernează integrarea lor în mobilitățile interne ale organismului uman. După ce aceste materii alimentare au fost transformate până la preluarea lor în procesul vital, ele sunt prelucrate în continuare și trebuie să fie adaptate organismului uman, în așa fel încât treptat să poată fi utilizate de acele organe care sunt expresia principiilor suprasensibile ale organismului uman: corpul astral și Eul. Acțiunile proceselor superioare trebuie să transmită modul lor propriu de mobilitate internă până la aceste substanțe nutritive, așa cum au fost ele transformate de stomac, intestine etc. Aici se opun curentului hrănitor, în măsura în care este deja transformat numai de tractul digestiv, cele șapte organe interne, care reprezintă sistemul cosmic intern al omului. Pe scurt, am putea spune: Substanțele nutritive sunt preluate, sunt prelucrate în cele mai variate moduri încă în tractul digestiv și li se opun ficatul, rinichii, bila, splina, inima, plămânii etc. După ce ne va fi clar că aceste organe sunt destinate să prelucreeze mai departe, prin sistemele lor de forțe specifice, materialul nutritiv, vom putea spune despre sensul acestei prelucrări: Dacă curentul hrănitor ar fi prelucrat doar în tractul digestiv, omul ar trebui să ducă o

existență vegetală; căci el nu ar putea ajunge până la formarea în lumea fizică a unor organe care să poată sluji drept unelte pentru capacitățile sale superioare. Așadar, cele șapte organe transformă mai departe curentul nutritiv; iar ceea ce ele fac este împiedicat să ajungă la conștiința umană prin sistemul nervos simpatic. Din această cauză, sistemul nervos simpatic împreună cu cele șapte organe constituie ceea ce se opune curentului nutritiv.

Cu aceasta am pătruns deja, în mare măsură plecând din exterior, în interiorul organismului uman. Ceea ce se întâmplă în interior, ca proces opus celor șapte organe, nu s-ar putea petrece nicăieri în lumea noastră pământească; această activitate se desfășoară în așa fel încât interiorul să fie izolat de lumea exterioară, iar acțiunea sa să fie pregătită prin tractul digestiv. Ne aflăm așadar în interiorul organismului uman.

În acest context, consemnăm particularitatea că organismul trebuie să se organizeze și să se diferențieze interior, el însuși. Pentru îndeplinirea diverselor sale sarcini, pentru activitățile sale interioare, este necesar ca organismul să dispună de o multitudine de organe. Ceea ce urmează în continuare nu se poate realiza decât în modul următor: să ne gândim, mai întâi, că prin cele șapte organe nu s-ar face decât transformarea curentului nutritiv și că această activitate ar fi ascunsă conștiinței noastre prin sistemul nervos simpatic. În felul acesta, omul nu s-ar mai putea dezvolta ca ființă dotată cu conștiință; el nu ar avea nici cea mai încețoșată formă de conștiință; tot ce se petrece la acel nivel ar fi reținut. Trebuie stabilită, mai departe, o legătură între aceste sisteme de organe construite din afară spre interior și ceea ce există în interiorul organismului uman. Această legătură se stabilește prin faptul că, prin tot ce oferă procesul de hrănire în totalitatea sa, întreaga formă a organismului uman este alcătuită din ceea ce numim în sensul cel mai larg, *țesut*; un anumit tip de țesut cu o organizare dintre cele mai simple pătrunde toate mădularele entității umane. Din acest țesut se formează, la rândul lor, cele mai diferite organe. Anumite tipuri ale țesutului se modifică, în așa fel încât se transformă, după ce își depozitează celule speciale în *muşchi*; alte tipuri ale țesutului devin solide și își depun celule osoase, încorporându-și substanțele corespunzătoare. Deci organismul uman este

pătruns de țesuturi care acționează în toate direcțiile și care dau naștere organelor.

Un țesut nu reprezintă, în fond, decât tot ceva de natură vegetală, oricât s-ar dezvolta și oricâte organe ar produce din sine; căci ține de entitatea vegetală faptul că ființele vegetale cresc, produc organe etc. În cazul omului este depășită natura vegetală, de aceea el este pus în situația de a adăuga la ceea ce există în viața plantei ceva care-l ridică deasupra acesteia: omul trebuie să adauge conștiința, mai întâi sub forma sa cea mai simplă, conștiința încețoșată, care percepe propria sa viață interioară. Atâta timp cât o ființă nu-și trăiește oglindirea de sine interioară, nu putem spune că se ridică deasupra nivelului vegetal. O ființă se ridică deasupra esenței vegetale prin aceea că nu are numai „viață” în sine, ci o oglindește și o viețuiește. La început aceasta este numai o viețuire interioară, o viețuire a proceselor interne.

Prin ce se realizează *viețuirea*?

Pentru a răspunde la această întrebare am arătat în conferințele anterioare că viețuirea se realizează prin *proces de eliminare (de secreție)*. Din această cauză, ca bază a viețuirii conștiente care împânzește procesele de viață interioare, va trebui să găsim procese de eliminare sau secreție, să acceptăm ca premisă faptul că pretutindeni, din țesuturi, din tot ce se află la baza organizării generale a omului au loc eliminări. Aceste procese secretorii le reîntâlnim cu prilejul cercetării exterioare a corpului uman; vedem cum în continuu din toate părțile țesutului și ale organelor sunt preluate substanțe de către *vasele limfatice*, care împânzesc întregul organism ca un fel de alt sistem, alături de sistemul sangvin. În aceste vase pătrund din toate părțile organismului uman acele secreții care mijlocesc trăirea interioară. Am putea să îndepărtăm, *in abstracto*, întregul sistem sangvin; apoi am putea să gândim și că țesutul nu are nimic din natura sângelui. De fapt, aceasta este situația în ceea ce privește sucurile organismelor inferioare. Ar trebui să ne reprezentăm, așadar, că procesul nostru sangvin este superior, în comparație cu procesul general de formare prin aceea că secrețiile tuturor părților organismului uman se varsă în căile limfatice, care însoțesc căile sangvine ce li se asociază mai târziu. În aceste secreții, omul își simte existența încețoșată, animalică, în

corpul fizic; el își oglindește în mod învăluit organismul său. Și așa cum prin sistemul nervos simpatic este reținut tot ceea ce urcă spre viață în procesele de digestie și hrănire până la cele șapte organe, tot astfel, printr-o reflectare a activității sistemului nervos simpatic, prin interacționarea acestui sistem cu căile limfatice se formează la omul actual o conștiință încețoșată, luminată de conștiința clară a stării de veghe a Eului. Această conștiință încețoșată reprezintă cealaltă conștiință care utilizează ca unealtă a sa sistemul nervos simpatic; ea este eclipsată - ca o lumină slabă de una puternică - prin tot ce trăiește în sufletul nostru sub influența Eului.

Dacă organizarea umană ar fi dezvoltată numai până *la acest nivel*, până la apariția țesutului corpului și a primelor organe care trebuie să se formeze în interior pentru ca toate aceste procese să poată avea loc (vă puteți închipui că, pentru a avea loc aceste procese, trebuie să intervină anumiți mușchi - de exemplu, la eliminarea în căile limfatice), un om astfel organizat ar putea să obțină o conștiință încețoșată a vieții sale interioare în lumea fizică mijlocită prin organismul său, dar nu ar ajunge la acea conștiință a Eului, care nu poate exista decât dacă el nu se viețuiește numai ca o ființă în *interiorul* său, ci se deschide și în afară. Am mai vorbit despre această deschidere spre exterior. Am arătat cum omul se deschide din nou spre exterior prin respirație etc., pentru a intra direct în contact cu lumea fizică. Întrucât am văzut cât de greu este să folosim pentru a lămuri aceste aspecte noțiunile uzuale am putea să spunem: Atâta timp cât ne limităm la omul interior nu ne este îngăduit să mergem decât până la tractul digestiv; în măsura în care prelungirile celor șapte organe pătrund în tractul digestiv - ficatul prin fiere în intestin - și sunt prezente în digestie, conchidem că această irumpere a cosmosului interior în tractul digestiv este un fel de deschidere spre exterior. Este, așadar, vorba de o deschidere spre exterior când omul se declară gata să preia alimente din afară, astfel încât vorbim de omul interior doar până la granița reprezentată de tubul digestiv. Avem apoi o altă deschidere spre exterior, pe de o parte, prin respirație și, pe de altă parte, prin organele superioare care slujesc funcțiile sufletești.

Vedem, aşadar, cum omul, având la bază viaţa interioară înceţoşată, se deschide din nou pentru a avea legături cu lumea exterioară. Abia prin aceasta omul poate fi o *fiinţă Eu*. Nu numai prin faptul că simte rezistenţele în propria sa interioritate, în procesele sale secretorii, ci prin aceea că îşi deschide interiorul şi simte rezistenţele *lumii exterioare* omul îşi poate dezvolta conştiinţa de Eu. În această deschidere spre exterior este dată baza egoităţii fizice a omului. O dată cu aceasta, el trebuie să aibă şi posibilitatea de a-şi forma într-o diversitate infinită organul acestei egoităţi. Am văzut cum se inseră acest organ în circulaţia sangvină, care împânzeşte, în fapt, toate organele pentru a fi o unealtă a egoităţii în întregul organism uman. Iar organismul uman dezvoltă prin aceasta fiinţa interioară a omului, în cele şapte organe, în sistemul nervos simpatic, în sistemul tisular şi mai cu seamă în aparatul digestiv etc., apoi are loc din nou o deschidere spre exterior, prin legăturile cu lumea exterioară, aşadar, un adevărat circuit în cel mai exact sens al cuvântului.

Trebuie să ne ocupăm acum de diferitele faze ale acestui circuit. Să urmărim încă o dată procesul de hrănire: încorporarea substanţelor nutritive care, prin faptul că sunt preluate de corpul eteric - sau mai degrabă sunt cuprinse de forţa corpului eteric - devin un curent viu în organismul uman; lor li se opune cosmosul interior, cele şapte organe, pentru că altfel - aşa cum am văzut - omul nu ar depăşi existenţa vegetală. Treapta superioară a existenţei umane face necesar ca procesului digestiv să i se opună funcţiile acestor şapte organe. Ceea ce ajunge la viaţă în natura astrală propriu-zisă a omului acţionează, aşadar, împotriva curentului nutritiv; curentul nutritiv vine din afară, iar ceea ce reprezintă natura interioară a omului acţionează, împotrivindu-i-se. Mai întâi, curentul nutritiv este întâmpinat de corpul eteric, care transformă substanţele alimentare pe parcursul sistemului digestiv; apoi i se împotriveşte sistemul astral al omului; acesta transformă mai departe substanţele nutritive şi le integrează în aşa fel încât să devină din ce în ce mai mult mobilităţi interne. Acum, întregul curent nutritiv - pentru că în organismul uman totul este unu, totul coacţionează - trebuie să fie cuprins şi de forţele Eului, ale sângelui. Aceasta înseamnă că unealta Eului trebuie să ajungă cu acţiunile sale până acolo

unde preia curentul nutritiv. Face sângele acest lucru? Se confirmă oare ceea ce se spune în concepția ocultă?

Sângele este purtat în jos, în organele nutritive, la fel ca și în toate celelalte organe. El parcurge întregul proces și în sistemul nutritiv, proces prin care poate fi unealtă a Eului uman în lumea fizică. Noi știm că sângele, ca organ al Eului, face trecerea - pentru a avea și acolo o rezistență - de la sângele roșu la sângele albastru. Eul ajunge astfel, prin unealta sa, până jos, la procesele de nutriție, prin aceea că sângele astfel transformat, pentru a putea fi expresie a Eului, acționează asupra începuturilor procesului nutriției. Aceasta se întâmplă datorită faptului că *sistemul venos* se descarcă în ficat și prin aceea că din sângele transformat este pregătită fierea, iar aceasta se opune nemijlocit curentului nutritiv.

În acest fel curentul nutritiv este preluat de tractul digestiv și reprezintă materialitatea exterioară care ajunge în organizarea noastră fizică. Eul, cu unealta sa, sângele, reprezintă darul cel mai nobil al omului în lumea pământească; el ajunge până la sfârșitul procesului sangvin, apoi, prin ceea ce face la capătul acestui proces, pregătește ceea ce se opune direct curentului nutritiv. Astfel este pregătită bila, prin sânge, pe cale ocolită, prin ficat; în fiere, Eul uman se opune curentului nutritiv, căci aici sângele a ajuns la sfârșitul procesului său și înainte de a acționa în curentul nutritiv poate pregăti bila.

Cine vrea, poate vedea în acest fapt ceva care poate conduce la multe taine ale organizării umane; și, dacă vrea, poate urmări mai departe aceste procese, precum și altele, anormale, care se desfășoară chiar printr-o stagnare, o revărsare a bilei în sânge. Astfel, de exemplu, icterul, ar putea fi foarte ușor analizat pe această cale, împreună cu cauza și influența sa; numai că am merge prea departe dacă am prezenta acum astfel de lucruri.

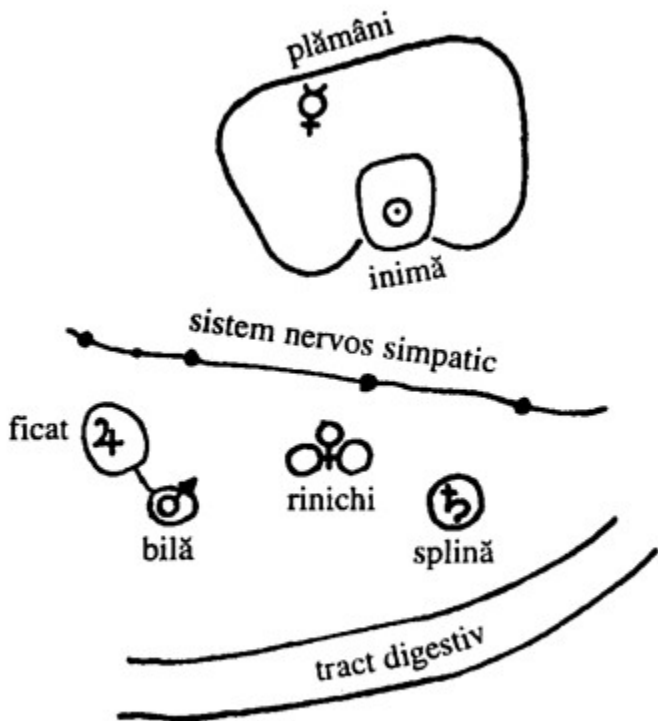
Vedem astfel cum, în fapt, cele șapte organe pătrund în jos în acțiunea corpului eteric și cum preiau acțiunea Eului de sus în jos. Avem, așadar, în bilă un opus direct al Eului. Dacă bila vrea să întâlnească curentul nutritiv, care în tractul digestiv a devenit un curent viu, ea trebuie să i se opună tot ca substanță vie; altminteri nu poate avea loc aici un proces cu desfășurare rectilinie. Bila trebuie să se opună curentului

nutritiv ca o substanță vie. Acest lucru se întâmplă deoarece ea este formată de un organ care aparține celor șapte organe ale cosmosului interior, care dau viață activității interioare a omului, pentru ca el să întâmpine viața exterioară cu o viață interioară. Ajungem de la bilă la ficat și vedem că ficatul este în legătură cu splina.

Dacă ne referim la aceste organe - ficat, bilă, splină - trebuie să spunem că acestea sunt organele care se opun direct curentului nutritiv și-l transformă, în așa fel încât devine apt să aprovizioneze organele care se deschid spre exterior. Spre exterior se deschid: inima, prin plămâni, tractul digestiv, dar mai ales organele de simț localizate în cap.

Acum ne este clar că orice percepție interioară, orice viațuire interioară trebuie să aibă de-a face cu procesele de absorbție, motiv pentru care am acordat acestora o atenție deosebită. Ficatul, bila și splina nu au nimic de-a face direct cu procesele de eliminare. Faptul că își secretă singure substanțele nutritive este o altă problemă, dar organismului general ele nu-i secretă nimic. Ele reprezintă viața ascendentă care se întoarce pur și simplu spre organizarea conștiinței. Însă, prin faptul că acestei organizări i se încorporează ca un al patrulea element, inima, iar inima se deschide spre exterior, omul obține, prin această deschidere spre exterior, conștiința Eului său. Dar el nu este capabil să viețuiască acest Eu decât ca ceea ce se opune lumii exterioare, nu poate să facă o legătură între acest Eu care se uită în afară și ceea ce viețuiește, prin organele interne, ca viață corporală încețoșată. El trebuie să adauge proceselor secretorii ale organizării interne încă unul, care-i mijlocește și o viațuire a interiorului său cu acel Eu care-și are, în sânge, unealta sa. Mai întâi omul își viețuiește viața interioară numai în starea de conștiință încețoșată, și am văzut cum aceasta se exprimă prin faptul că de la ficat, bilă, splină procesele secretorii sunt preluate în căile limfatice. Tot astfel, pentru ca omul să se înalțe la Eu conștient propriu-zis, trebuie să fie eliminat ceva din sânge. Prin această secreție omul devine conștient că el se opune lumii exterioare ca o entitate interioară. Dacă nu ar exista aceste procese secretorii interne, în viețuirea sa omul s-ar opune lumii exterioare în așa fel încât s-ar pierde interior pe sine sau ar viețui în sine cel mult procese interioare încețoșate,

dar nu ar ști ce se află în exterior și că cel care respiră acolo aerul și preia substanțe nutritive este aceeași ființă care lucrează aici, în interior. Este posibil să știm acest lucru deoarece ne este clar faptul că omul elimină prin plămâni sângele transformat sub forma dioxidului de carbon și că elimină prin rinichi substanțele transformate care trebuie să iasă din sânge, pentru a avea spre interior conștientizări ale entității proprii.

Vedem astfel cum atât organele care reprezintă un proces ascendent (ficat, bilă, splină), cât și cele care reprezintă un proces descendent, plămâni, rinichi (descendent într-un anumit sens pentru că plămânii, deschizându-se spre afară, mijlocesc totodată și un

proces ascendent; diferitele organe se află într-o interacțiune vie și nu ne este îngăduită o schematizare excesivă) sunt legate cu viețuirea interioară a omului și cu deschiderea de sine spre afară. Aceste șapte componente transformă, pe de o parte, complet specificul substanțelor nutritive în mobilitate interioară și aprovizionează organismul uman cu aceste substanțe transformate. Ele fac posibil ca organismul uman să se deschidă din nou spre afară, iar pe de altă parte, ca ceea ce

se dezvoltă în om ca o mobilitate interioară prea puternică care nu ar putea fi în armonie cu mobilitatea care pătrunde din afară să se poată din nou echilibra cu mobilitatea exterioară și să fie respinsă în procesele de eliminare ale plămânilor și rinichilor. În acest cosmos interior al omului avem exprimată reglarea deplină și periodică a mobilităților interne.

În ocultism, această situație este exprimată prin reprezentarea că inima s-ar afla în centru, ca *Soare*, purtând de grijă celor trei corpuri ale cosmosului interior, care constituie procesul ascendent, cel care preia. Așa cum în sistemul planetar Soarele are relații cu Saturn, Jupiter și Marte, tot astfel Soarele interior, inima organismului uman, are relații cu Saturn - splina, Jupiter - ficatul și Marte - bila. Ar trebui să vorbesc nu câteva săptămâni, ci câteva luni, dacă aș vrea să vă expun motivele pentru care, printr-o observare ocultă precisă și intimă, este permis să punem în paralel relația dintre Soare și *planetele exterioare* ale sistemului nostru planetar și relația pe care o are în organismul uman inima cu cosmosul interior, cu ficatul, bila și splina. În fapt, relația exterioară este preluată în interior în mod absolut, în așa fel încât în interacțiunea dintre aceste organe se oglindește ceea ce se întâmplă în lumea mare, în macrocosmos, în sistemul nostru solar. Iar procesele care au loc între Soare și *planetele interioare*, până la Pământul nostru, le vedem oglindite în relația dintre Soarele-inimă și plămâni, ca cea cu Mercur, și dintre Soarele-inimă și rinichi, ca cea cu Venus. În felul acesta, cosmosul interior al omului oglindește cosmosul exterior.

Ne-am referit în cursul prelegerilor anterioare la felul cum, atunci când ne afundăm în mod clarvizionar în propria noastră interioritate, o putem conștientiza și cum încetăm să conștientizăm organele noastre interne așa cum se prezintă ele privirii exterioare a ochilor fizici. Depășim astfel imaginea fantezistă a organelor noastre, așa cum o stabilește anatomia, și urcăm la contemplarea formei reale pe care o au aceste organe, dacă ne gândim că ele sunt sisteme de forțe. Anatomia exterioară nu poate să fundamenteze adevărata ființare a acestor organe, căci ea nu vede decât conținutul de substanțe nutritive. Ce se află la baza acestor organe ca sisteme de forțe nu poate fi văzut decât cu ajutorul observațiilor făcute prin clarvedere. Clarvederea justifică aceste denumiri, pentru că

vedem cum se repetă cosmosul exterior în cosmosul nostru interior.

Am spus ieri că organismul poate dezvolta o mobilitate interioară puternică; fiecare organ în parte poate dezvolta o mobilitate puternică. Aceasta se exprimă în lipsa de regularitate a modalităților de acțiune a organismului uman. Am făcut aluzie la faptul că atunci când datorită unor astfel de mobilități interioare prea puternice în organele interioare apare o viață proprie, care se afirmă, este important să se opună acestor organe, ceea ce atenuează această mobilitate interioară. Aceasta înseamnă că atunci când organele interioare transformă prea intens mobilitățile exterioare ale substanțelor hrănitoare, când livrează prea intens produsul de transformare interior, trebuie să le opunem din exterior ceva care le limitează mobilitatea interioară.

Cum se poate realiza aceasta?

Dacă vrem să acționăm asupra sistemului de organe interior care poate dezvolta în fiecare dintre organele sale o mobilitate interioară nedorit de intensă, trebuie să furnizăm organismului din lumea înconjurătoare ceea ce are o mobilitate opusă celei a organelor, putând-o contracara. Înseamnă că trebuie să găsim acele mobilități exterioare care corespund diferitelor mobilități ale organelor. Pentru omul actual care se întâlnește uneori cu interpretări greșite în scrieri ale evului mediu, în care nu găsește decât superstiție, sună cu totul straniu faptul că știința ocultă nu numai că a cercetat în profunzime și în mod temeinic, cu grijă, timp de milenii corespondența dintre activitățile organelor interne și anumite substanțe exterioare care au mobilitățile opuse și că din nenumărate observații făcute cu ajutorul ochiului clarvăzător rezultă, de exemplu, că putem domoli un *Jupiter* interior, devenit exagerat de activ, prin aceea că îi opunem o mobilitate exterioară care se exprimă în substanța metalică a *staniului*. Mobilitatea interioară a *bilei* o combatem cu ceea ce se exprimă în *fier*. De fapt, nici nu ar trebui să se mire nimeni că tocmai bila poate fi combătută prin intermediul fierului. Fierul este singurul metal pe care trebuie să-l avem în sânge, aparținând, așadar, uneltei Eului. Am văzut că în bilă avem de-a face cu acel organ care mijlocește legătura Eului cu materialul cel mai dens care îi este încorporat omului prin

procesul digestiv. Tot astfel, *splina* (Saturn) își are corespondentul în *plumb*, *inima* în *aur*, *plămâni* în *mercur* (argintul viu), iar *rinichilor* le corespunde *cuprul*.

Când administrăm organismului mobilități care se găsesc în metalele amintite, pentru a combate mobilități ale organismului interior devenite excesive, este clar că totul în organism se află mai mult sau mai puțin în interacțiune și că diferitele sisteme de organe se formează împreună, în paralel. Creierul și măduva spinării, spre exemplu, se formează în mod natural concomitent cu celelalte organe, astfel încât procesul care are loc în jos, prin acțiunea sângelui, are loc și în sus. Așa cum există două circuite sangvine, în mod asemănător are loc o acționare în sus, spre cap, a sistemului limfatic, avem deci și o conștiință încetoșată, repartizată părților superioare ale organismului uman. Acest lucru se întâmplă deoarece curentului sangvin inferior îi corespunde ceea ce este încorporat în circuitul sangvin superior. Vedem cum unele din metalele care pot fi găsite pe Pământ își au corespondentul în organe care sunt inserate în organizarea sangvină superioară. Astfel, de exemplu, ceea ce se deschide în plămân, devenind *laringe*, așadar un organ al organizării umane superioare și care pătrunde ca o activitate surdă, înăbușită în bilă, se manifestă în mod corespunzător, ca *sistem Marte* - sau sistem al fierului. Aceste aspecte sunt greu de separat; aș dori totuși să mă refer la unele din ele. În mod asemănător, partea superioară a capului, cu creierul, prezintă, cu privire la inserarea lui în circuitul sangvin superior, aceeași corespondență pe care o prezintă Jupiter - ficat (staniu) în circuitul sangvin inferior, astfel încât și aici avem o corespondență a porțiunii anterioare a capului în circuitul sangvin superior, cu staniul, respectiv Jupiter; partea posterioară a capului corespunde în același fel plumbului, respectiv lui Saturn. Astfel trebuie privite lucrurile care sunt inserate cosmosului superior.

Pe această cale ne-am extins considerațiile la ceea ce este inserat în circuitul sangvin uman, dar condiționându-l totodată ca organizare a celor șapte organe ale cosmosului interior, și am putut aborda legătura cu lumea exterioară atât pentru viața normală cât și pentru cea anormală. Corespondența dintre metale și organele interne este un fapt deosebit de

interesant. Când informațiile din cărțile noastre terapeutice vor fi organizate în mod sistematic și nu haotic, această imagine va rezulta ca de la sine din faptele exterioare. De aceea, spunem când ne adăpăm corect la izvoarele oculte: Putem fi liniștiți; faptele o vor dovedi omului!

Când oferim organismului substanțele acestor metale principale - metale care încălzite la o anumită temperatură se transformă în vapori metalici, care acționează sub forma unor mici biluțe -, caracterul de metal acționează asupra celor șapte organe. La fel cum acționează proprietatea de metal în aceste sisteme-organe acționează și ce are o natură salină în sistemul sangvin. Numai că ceea ce are natură salină trebuie să fie dat sângelui din afară, prin aer, aer salifer sau în baia salină; pe de altă parte, putem oferi și prin procesul digestiv ceea ce este sau formează sare, astfel încât suntem în situația de a determina din două direcții procesul de formare, de încorporare a sărurilor.

Dacă vă amintiți ceea ce am spus cu privire la acțiunile fizice ale proceselor spiritual-sufletești interioare, veți înțelege că tot ce se opune acestor procese, acționând ca metalele care se încorporează acestor sisteme ca minuscule biluțe, este ceea ce am numit acțiunea fizică a proceselor afective. Astfel, procesele afective vagi și procesele afective superioare sunt legate, pe de o parte, de procese de gonflare interioară, când se dezvoltă mobilitatea interioară corectă sau, pe de altă parte, ele pot fi și inhibitate prin aportul din exterior, când substanțe corespunzătoare, care conțin mobilitățile exterioare opuse, i se încorporează din afară. Când o activitate digestivă devenită excesivă, care se desfășoară acolo unde curentul nutritiv este luat în stăpânire de corpul eteric, dezvoltă o mobilitate interioară puternică, astfel încât se opune exteriorului, devenind dominantă mobilitatea sa proprie, putem acționa în sens opus prin procesul aportului de săruri. În cazul unei mobilități interioare puternice a proceselor care se desfășoară acolo unde substanțele nutritive intră sub dominația corpului eteric - deci o preluare, o absorbție prea intensă a sării - se acționează prin mobilitatea exterioară a sării.

Există apoi procese care se desfășoară exterior - procesele de ardere sau de oxidare, în cadrul cărora ceva se combină cu

oxigenul din aer. Când substanțe care se combină ușor cu oxigenul din aer sunt preluate în organism, ele iradiază, cu mobilitatea lor, până foarte departe organismul intern. În timp ce sărurile acționează numai când le oferim organismului prin digestie sau le introducem din afară în sânge, așadar ne putem apropia numai într-o anumită măsură de interior, în timp ce putem acționa prin intermediul metalelor până în cosmosul interior, în mobilitatea exterioară a substanțelor care se combină ușor cu oxigenul atmosferic avem de-a face cu ceva care iradiază întregul organism, până în sânge, și care este apt să radieze prin toate sistemele de organe. Veți înțelege astfel că prin procese care dezvoltă o mobilitate interioară puternică în condiții de căldură, expresia exterioară a dezvoltării voinței, vom fi stimulați în întregul nostru organism. Nu același lucru înțelăm dacă ne îndreptăm atenția asupra proceselor organice ale activității de gândire. Simțim că acțiunile pe care le-am legat de sare nu se pot desfășura decât în legătură cu anumite organe. Înțelegeți astfel ce aparat complex este organismul uman, dar și cât de complicată este relația sa cu lumea exterioară și vedeți cum am pus față-n față organismul uman cu mobilitățile sale interioare și natura minerală, anorganică, nevie, cu ceea ce sunt sărurile, metalitatea în stare de vapori și substanțele care ard cu ușurință.

O opoziție identică există între organismul uman și forțele mobile din *lumea vegetală* exterioară. Când ingerăm o plantă în așa fel încât ea ne cedează un anumit material, preluat de noi ca materie nevie și care acționează în noi ca atare, omul nu ia în considerare natura vegetală. Dar materia vegetală poate să acționeze în om ca materie vegetală; aceasta înseamnă că mobilitatea vegetală exterioară se manifestă în continuare ca o mobilitate exterioară, așa cum acționează în plantă. În acest caz nu poate acționa acel proces care se desfășoară la granița dintre substanțele nutritive fizice și corpul eteric, deoarece corpul eteric este înrudit cu planta, iar aceasta este „plantă” tocmai pentru că are un corp eteric. Entitatea vegetală este preluată acolo unde curentul nutritiv este încorporat de corpul eteric, astfel încât ceea ce acționează din materia vegetală în organismul uman nu poate fi luat încă în considerare în tractul digestiv, ci doar în acele organe care sunt integrate proceselor cu care corpul eteric are stabilită o relație și în care acționează

ființa astrală a omului. Din acest motiv natura vegetală, ceea ce este mobil exterior, începe să acționeze asupra cosmosului interior prin sistemul nervos simpatic și în măsura în care este legat cu sistemul limfatic. Natura vegetală nu se extinde până acolo unde omul se redeschide, prin sânge, spre lumea exterioară. Natura vegetală este asociată, de fapt, părții mediane a organismului uman, astfel încât ceea ce există în materia vegetală ca mobilități care combat prin specificul lor mobilitățile interioare prea intense ale funcțiilor organelor noastre nu poate acționa asupra a tot ce aparține domeniului *substanțialului* în cele șapte organe ale cosmosului interior și în organele corespunzătoare ale capului, hrănindu-se prin sine în aceste organe, ci acționează numai asupra a ceea ce aparține activităților, *funcțiilor* acestor organe. Când se tulbură funcția acestor organe, când acestea funcționează anormal, fără să se poată spune că sunt hrănite prea puțin sau excesiv, atunci intră în discuție activitatea naturii vegetale. Așadar, când survine o hiperactivitate a organelor, o putem combate prin ceva care este luat din natura vegetală, însă care nu acționează decât până în cele șapte organe, până la granița sistemului limfatic și a celui sangvin.

Nu este posibil să aprofundăm mai mult problema neregularităților din organismul uman, nu atât pentru că ne-ar lipsi timpul necesar, ci pentru că cel mai bun lucru este ca antroposoful să se țină departe de disputele dintre partide. Ceea ce am spus până acum nu a fost încă atras în disputa dintre partide, acolo unde se manifestă prea mult fanatismul. Antroposofia ar trebui, de fapt, să tacă, decât să vorbească despre lucruri în legătură cu care cei care nu vor s-o accepte în prezent consideră că emite aberații. Dacă am urmări *natura animală* și activitatea ei asupra organismului uman ne-am plasa imediat într-o dispută de partid.

Aii văzut că organismul este un sistem complicat de organe și unelte care se află pe cele mai variate trepte de evoluție, fiind legate de organismul integral în modul cel mai divers. Ceea ce acționează în constituția fizică a omului, așa cum o vedem cu ochii fizici și o cuprindem cu mâinile, pentru ca substanțele nutritive să poată acționa în mod corespunzător, ca ele să fie organizate în mod adecvat organelor, nu se mai vede cu ochii exteriori, dar se deschide

ochiului spiritual al clarvăzătorului. Organismul uman trebuie privit ca un sistem în care ne apar lucruri mai recente sau mai vechi. Am relevat acest lucru cu ajutorul unor exemple luate izolat: de exemplu, creierul ne apare a fi un organ mai vechi, iar măduva spinării un organ mai tânăr; am arătat că primul a fost mai întâi o măduvă din care prin transformare s-a format creierul. Am mai văzut că sistemul digestiv este, împreună cu sistemul nostru sangvin, un sistem mai vechi care s-a transformat; în același timp sistemul limfatic, care nu poate prelua substanțele de afară, nu se deschide decât spre interior, spre producția de substanțe a țesuturilor interioare, este, în comparație cu sistemul digestiv-sangvin luat ca o totalitate, organul mai tânăr, așa cum este măduva spinării prin raportare la creier. Acesta este un punct de vedere foarte important. Sistemul nostru limfatic și tot ce-i aparține, dacă nu ar fi integrat în organism și nu ar rămâne închis, ci s-ar deschide spre o treaptă superioară în procesul evoluției, ar evolua spre treapta de sistem digestiv și sistem sangvin - în mod asemănător cu evoluția măduvei spre treapta de creier. Sistemul digestiv-sangvin reprezintă un sistem limfatic transformat din substanțele și țesuturile corpului, care doar în corp sunt readuse la forma pe care o au în interior, în timp ce sistemul limfatic servește preluării substanțelor produse în interior. Sistemul limfatic și tot ce-i aparține reprezintă un sistem digestiv și un sistem de mijlocire mai simplificat pentru conștiință. Sistemul digestiv și glandular reprezintă sistemul limfatic transformat, fiind mai complicat decât acesta, astfel încât nu se deschide numai spre interior, ci și spre exterior.

Transformările pe care le suferă o ființă în cursul evoluției este preformat în structurile germinale. Structura organizării umane se găsește în întregime în structura germenului uman, așa cum apare ea ca urmare a procesului fecundației. Dacă parcurgem, ca să spunem așa, în sens invers drumul de la omul format până la structura germenului uman, vedem - un proces greu de observat chiar și la microscop - cum sistemele complicate de organe sunt prezente în mic în chiar structurarea inițială; chiar și în această primă structură observăm cum se leagă între ele.

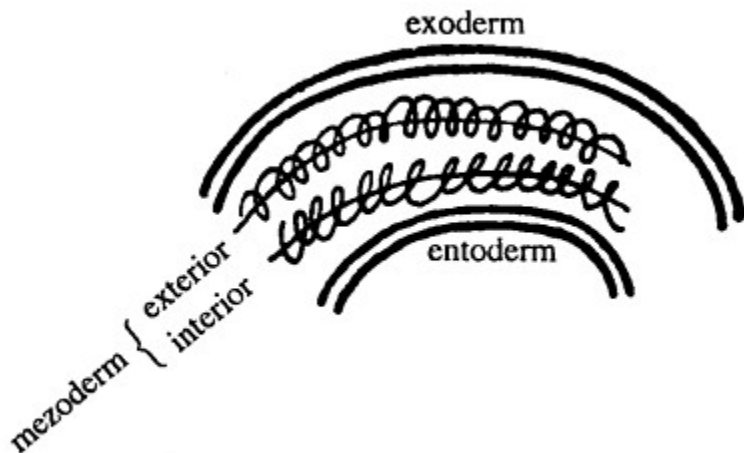
Dacă avem în vedere ambianța exterioară a omului și limitarea sa prin piele, care ne conduce la organele de simț

încorporate, și dacă vedem cum acestea se extind spre interior până la sistemul nervos, vom spune: Tot ce există în delimitarea cea mai exterioară a omului este transformat din altceva; acesta este un proces foarte complicat. De exemplu, este imposibil să-ți imaginezi apariția creierului dacă nu înțelegi că el este rezultatul transformării altor organe. Din această cauză trebuie să ne fie clar că învelișul exterior al omului, așa cum apare azi, este un produs de transformare rezultat din organele care-i stau la bază, că a parcurs un proces de transformare asemănător cu cel prin care s-a format creierul din măduva spinării și cum a rezultat sistemul digestiv-sânge, cu tot ce-i aparține, din transformarea unui sistem limfatic. Cum am putut observa, creierul este un sistem al măduvei spinării transformat. Măduva spinării ne apare azi ca un organ în evoluție descendentă; astfel, în organele care reprezintă stadii mai vechi, avem de-a face totodată cu sisteme de organe dezvoltate ulterior și aflate acum în evoluție descendentă. Acest lucru se întâmplă și în cazul sistemului limfatic. În omul inferior (gândit spațial) are loc procesul de transformare a sistemelor limfatic și al digestiei în sistem al sângelui. Sistemul sângelui este el însuși un sistem de organe complicat, care se îndreaptă spre interior, a cărui configurație arată că este un produs de transformare a unei stări anterioare, este un produs de transformare dublu. Ceea ce ne arată însă că numai în deschiderea sa spre exterior a avut loc o transformare este tractul digestiv. Din această cauză putem spune că, dacă am împinge tractul digestiv ceva mai mult spre interior, am obține sistemul de organe închis *în interior*, până la activitatea care reprezintă manifestarea specifică a activității limfatice actuale, prin care se preia din producția internă ceea ce este eliminat din țesuturi.

Am văzut, pe de o parte, că în sistemul piele este dată transformarea unui alt sistem și că în sistemul digestiv putem vedea transformarea unui alt sistem, din care s-a format, și care în prezent este în evoluție descendentă (involuție). Potrivit naturii sistemelor de organe, așa cum ni se înfăpșează ele, ar trebui să căutăm prima structură, astfel încât tot ce percepem ca structură embrionară a pielii, a organelor de simț și a sistemului nervos să resimțim ca transformare a unui alt sistem intern aflat, în prezent, în involuție; așa cum structura

digestivă reprezintă transformarea unui alt sistem interior, aflat azi în involuție, chiar în structurile embrionare preexistă o evoluție ascendentă și una

descendentă.

Privind astfel lucrurile, raportăm întregul organism al omului la un schematism în care totul este structurat în diferitele organe din embrion. În embrionul uman, care a luat naștere ca urmare a procesului de fecundare, în cele patru foițe germinative suprapuse - exodermul, foița externă, entodermul, foița internă, și mezodermul, subdivizat în foiță mediană externă și mediană internă - sunt prefigurate cele patru sisteme principale ale organismului uman încă din primele stadii de evoluție. Exodermul, numit în anatomie și fiziologie foița pielii și a simțurilor, este un produs de transformare care-și află prima structură în foița mezodermică externă. În foița mezodermică externă găsim în involuție ceea ce în foița pielii și a simțurilor ni se prezintă pe o treaptă superioară, iar în foița mezodermică internă găsim, ca o formă mai nouă aflată în involuție, ceea ce ni se prezintă în foița entodermică a intestinului și glandelor. Dacă luăm în considerare embrionul uman în dezvoltarea sa, avem sugerată, în cele două foițe mediane ale mezodermului, prima structurare a omului; foițele embrionare exterioare, exodermul și entodermul, sunt foițe transformate. Cele două foițe

embrionare mediane reprezintă, de fapt, starea inițială, în timp ce celelalte două indică trepte de evoluție superioară ale stării originare, iar faptul că examenele microscopice exterioare nu prezintă această stare de lucruri este numai o aparență.

Știm că această structurare embrionară a omului confluează din două structuri: cea feminină și cea masculină și că embrionul nu poate să se formeze în totalitatea sa decât prin coacționarea celor două structuri. În ambele structuri germinale trebuie să fie continute toate procesele care formează, prin coacționarea lor, o unică structură embrionară pentru întreaga organizare umană.

Ce ne spune ocultismul în privința coacționării germenilor masculin și feminin?

El ne arată că, în condițiile actuale, numai organismul feminin este în stare să producă o structură embrionară umană care, dacă s-ar dezvolta în întregime singură, nu ar putea dezvolta ceea ce numim în sensul cel mai larg „principiul formei”. Ceea ce conduce, așadar, la ultima structurare a sistemului osos, care conferă omului o stabilitate deplină și care determină și ultima deschidere spre sistemul piele-simțuri, nu poate fi furnizat prin contribuția feminină. Ceea ce ar lua naștere prin această contribuție este prea bun pentru lumea pământeană, așa cum este aceasta în prezent; în lumea exterioară nu sunt prezente toate procesele care ar putea servi unui organism, dacă el s-ar dezvolta după tendința structurată, pentru a ajunge la organismul uman total. Organismul uman feminin nu ar trebui să progreseze până la sistemul osos densificat și nici să fie obligat la deschiderea care-i permite să privească în afară, în lumea fizică, prin simțuri, ci ar trebui să aibă posibilitatea să-și găsească suporturi interne într-un material mai moale decât scheletul nostru osos; și ar mai trebui să aibă posibilitatea de a nu-și deschide ochii și celelalte simțuri în măsura în care o face azi, ci să rămână mai mult închis, cu percepția în viața sa interioară. În aceasta constă participarea feminină la organismul total al omului: o structură embrionară care își depășește scopul posibil de realizat în prezent în existența noastră terestră, pentru că pur și simplu în condițiile fizice actuale ale Pământului nu sunt date condițiile de care ar avea nevoie un organism fin, atât de puțin predispus la împământenire - cum este scheletul osos -, și

deschiderea în afară. În condiții naturale, un astfel de organism este de la început predispus morții. Aceasta înseamnă că ceea ce organismul feminin *nu poate* să inducă în structura embrionară umană îl condamnă la moarte.

Contribuția masculină la structura embrionară se află exact în situația opusă. Dacă structura masculină germinală ar trebui să creeze singură omul, evoluția acelei organizări care se manifestă într-o deschidere de sine spre afară, dată în sistemul piele-simțuri și în dezvoltarea a ce conduce la solidificarea sistemului osos ar depăși scopul în sensul opus. Organizarea masculină ar crea o structură embrionară tot atât de puțin aptă pentru viață ca și cea pe care ar produce-o organizarea feminină, aceasta datorită faptului că ceea ce ea ar da embrionului ar fi astfel organizat, dacă și-ar dezvolta singură forțele sale, încât ar trebui să dispară în condițiile terestre actuale. Aceste forțe ar fi mult prea puternice pentru a putea exista în cadrul lumii actuale. Deci structura embrionară masculină nu poate acționa decât împreună cu cea feminină. Ceea ce stimulează excesiv structura germinală feminină, ducând-o mult dincolo de ceea ce este posibil pe Pământ, conduce structura germinală masculină prea mult în jos, sub măsura a ceea ce este posibil pe Pământ. Ceea ce este sortit morții în structura feminină prin proliferarea forțelor care conduc, în ultimă instanță, la o hiperfragilitate, la o inadaptare la lumea exterioară - mai ales dacă se poate apropia de senzorial - se echilibrează cu structura masculină prin procesul de fecundare. Forțele adunate în structura germinală masculină - dacă aceasta s-ar desfășura singură - conduc totul mult sub ceea ce este pământesc, aduc organizarea umană la o împământenire mult mai mare a sistemului osos, la o altă deschidere a simțurilor și la o altfel de preluare a lumii exterioare decât este posibil în prezent. Aceste două structuri de organe trebuie să se găsească și să fuzioneze de la prima lor apariție, căci, izolate, ele sunt destinate morții de la început, datorită condițiilor pământești, și numai interacțiunea lor face posibilă structură embrionară umană aptă pentru o viață terestră.

Deși lucrurile au fost prezentate foarte schematic, este evident faptul că omul este capabil să dea naștere semenului său. Dacă am pătrunde în detaliile procesului embrionar, am

vedea că faptele cele mai fine, ca și cele mai grosiere (ceea ce am spus despre sistemele de forțe suprasensibile în structurarea embrionului), se confirmă în expresia exterioară a structurilor sistemelor de forțe, în ceea ce face omul pentru ca neamul său să trăiască pe Pământ, atât timp cât acesta își urmează evoluția.

Am văzut însă că Pământul ne dă, ca proces de împământenire dens, predispoziția pentru sistemul osos și, ca proces cu mobilitate maximă, predispoziția pentru sistemul sangvin. Tot ce se petrece pe Pământ în organismul uman exterior, fizic, în măsura în care este vizibil, se străduie să urce la procesele care se desfășoară în sânge. Acestea sunt însă procese calorice. Din această cauză avem de-a face cu expresia directă a activității sângelui ca unealtă a Eului, a nivelului superior, sub care se găsește organismul uman fizic. La nivelul cel mai de sus se află procesul caloric, în care intervine direct activitatea Eului și a sufletului. Din această cauză simțim ceea ce putem numi „transformarea activităților sufletești în încălzire interioară”, care poate ajunge până la încălzirea în procesul sângelui. Vedem, așadar, cum spiritualul-sufletescul intervine, prin procesul de încălzire, în domeniul organicului, în cel al fiziologicului. Am putea dovedi, cu ajutorul multor alte fapte ale lumii exterioare, cum spiritual-sufletescul vine în atingere, prin procesul de încălzire, cu fiziologicul, cu ceea ce se află dincolo de acesta. În procesul de încălzire avem de-a face, așadar, cu transformări ale sistemelor de organe în activități. Cele mai variate transformări au loc în aparatul complicat al spiritual-sufletescului; dar organismul fizic al omului urcă până în procesul de încălzire.

Aici se oprește transformarea? Ereditatea sistemului osos se întinde numai până aici sau merge mai departe? Prin procesul de încălzire avem de-a face cu transformarea de jos în sus. În legătură cu ceea ce urmează nu putem să facem decât scurte referiri și suntem obligați să lăsăm restul în seama reflecției și a simțirii auditorilor.

Procesele calorice interne produse de organismul nostru în sânge, procese pe care le dirijează prin acțiunile sale generale și pe care le face să se exprime, în final, ca un corolar al tuturor celorlalte procese, pătrunde și în sus, în domeniul spiritual-sufletesc, se transformă aici. În domeniul spiritual-

sufletesc cel mai frumos, cel mai înalt este faptul că, prin forțele sufletului uman, organicul poate fi transformat în sufletesc! Tot ce poate avea omul prin activitatea organismului său terestru, după ce a devenit căldură, deci după ce a fost transformat în căldură, se transformă în domeniul sufletesc în ceea ce putem numi viețuirea internă a empatiei, interesul pentru toate celelalte entități. Când străbatem toate procesele organismului uman până la nivelul cel mai de sus, procesele calorice, pășim parcă prin poarta proceselor fiziologice umane peste înălțimea creată de procesele de încălzire a sângelui, spre acea lume unde căldura sângelui este valorificată prin ceea ce sufletul face din ea, prin interesul pentru toate ființele, prin empatia cu tot ce se află în jurul nostru. Prin faptul că viața interioară ne poartă în sus până la încălzire, ne extindem viața noastră peste întreaga existență pământească, ne contopim cu aceasta. Și trebuie consemnat faptul că entitatea universală a făcut calea ocolită, trecând prin întreaga noastră organizare, pentru a ne oferi încălzirea, pe care noi oamenii suntem chemați s-o transformăm, prin intermediul Eului nostru, în empatie vie cu toate entitățile.

Căldura se transformă în empatie în cadrul evoluției Pământului!

Omul este integrat ca organism fizic procesului de evoluție a Pământului, al cărei sens se împlinește prin aceea că toate procesele fizice se regăsesc în final în corolarul organizării umane, că tot ce există în organizarea umană - și ca un microcosmos al tuturor proceselor pământești - se redeschide într-o nouă floare. Și în timp ce aceasta se transformă în sufletul omenesc, Pământul atinge astfel - prin interesul și empatia omului pentru toate entitățile - ceea ce a fost scopul valorificării căldurii în organismul care ne-a fost dat ca pământenii. Ceea ce preluăm în sufletul nostru și prin care ne lărgim din ce în ce mai mult viața sufletească vom lua cu noi după ce vom trece prin multe structuri, unde vom fi epuizat ce ne oferă Pământul drept încălzire, drept sursă de încălzire, drept căldură provenită din arderi, pentru spirit. Și când vom fi preluat în noi întreaga căldură, în cursul celor mai diferite încarnări, Pământul își va fi atins scopul; atunci el se va scufunda ca un mare cadavru în spațiul universal nedeterminat, iar din acest cadavru se va ridica totalitatea

acelor suflete ale oamenilor pământenii care au valorificat sursa de încălzire a organismelor terestre, în cursul diferitelor încarnări terestre, pentru transformarea în empatie vie, în interes viu pentru ceea ce poate fi construit pe aceste temelii. Așa cum se înalță sufletul individual, când omul trece prin poarta morții, într-o lume spirituală, cedând cadavrul forțelor Pământului, tot astfel, într-o zi, forțelor cosmice le va fi dat cadavrul Pământului, după ce ne va fi transmis căldura, care a fost fundamentul pentru activitatea noastră sufletească superioară. Deasupra acestui cadavru care va fi predat Cosmosului se vor ridica toate sufletele umane individuale, care vor tinde spre noi trepte de existență, spre noi sisteme universale. Așa cum în sistemul terestru fiecare om, când a trecut prin moarte, merge mai departe spre noi încarnări, la fel și sufletele individuale pășesc, după degradarea cadavrului Pământului, spre noi trepte de existență planetară. Vedem astfel că în sistemul universal nimic nu se pierde, ci că ceea ce ne este dat în organismul nostru drept căldură devine materialul necesar pentru a găsi calea spre o treaptă superioară, care conduce la eternitate. Nimic nu se pierde în lume, ci ceea ce produce Pământul este transformat prin sufletele omenești în Eternitate!

În felul acesta știința spiritului ne permite să facem legătura între procesele fiziologice din organismul uman și *destinația noastră pentru Eternitate*. Dacă o abordăm ca pe ceva care trebuie să ne pătrundă, pentru a nu deveni pură teorie sau cunoaștere abstractă, ci pentru a ne oferi forțele care ne fac oameni, vom spune: Nu ne mai aflăm doar pe Pământ, ci în întregul sistem universal! Dacă învățăm să gândim astfel despre destinația superioară și veșnică a omenirii, despre modul cum omul preia forțele Pământului pentru a acționa în Eternitate, atunci preluăm prin știința spiritului ceea ce este necesar pentru fiecare om și nu numai pentru cunoașterea noastră. Iar când oamenii se vor regăsi cu adevărat înfrățiți în strădania de a atinge înălțimea maximă, când vor recunoaște în ființa lor cea mai interioară, atunci în devenirea noastră terestră ei vor fi conștienți că posedă germeni care se dezvoltă, care pot deveni fertili pentru evoluția ulterioară a Pământului și a umanității. Antroposofii se pot reuni și pot lega simțămintele lor, în toată smerenia, cu

cea ce este înălțimea maximă a omului, generalitatea superioară a omului. În această mentalitate, oamenii se recunosc în ființa lor cea mai profundă, pentru că nu se percep numai ca oameni individuali ai Pământului și în predestinarea lor pământească, ci în predestinarea lor veșnică.

Când ne vom despărți vom acționa astfel încât, deși fizicește risipiți, ne vom armoniza în gânduri, în simțiri, în întreaga noastră voință. Atunci vom fi uniți în spiritul care trebuie să fie adus omenirii prin antroposofie. În acest spirit ne vom despărți, după ce am fost un timp împreună, în acest spirit vrem să rămânem uniți sufletește, și în acest spirit ne vom regăsi.